

חג אורים
שמה!

לב לוב

כתב העת של האירגון העולמי
של יהודים יוצאי לוב

גליון מס' 45 | כסלו תשפ"ו

הקול של העדה

אלי לוזון, ("איזו מדינה") מספר
ל"לב לוב" על השורשים, הצלילים,
הטעמים והריחות הקסומים של
בית ההורים, על הערכים הטבועים
בו עמוקות ובעיקר על העדה שהוא
אוהב וגאה להשתייך אליה
(עמ' 10)

לא שוכחים את הפרעות הקשות
ביהודי לוב בשנת 1945
(עמ' 20)

הסופרת זוהר אביב עם כבר
90 ספרים, חוזרת למורשת
הלובית (עמ' 28)

משה רוקח נזכר בהכנות
לימי החנוכה בבית ילדותו
(עמ' 6)

דרושות בדחיפות דגימות דם לחקר מחלת הקרויצפלד יעקב (עמ' 5)

תוכן עניינים

החלום: להיות אדריכלית השלום בין ישראל ללוב	32	כשעובדי אלאיטליה הצילו יהודים מפוגרום בלוב	18	דבר היו"ר	03
שורשים וחיים בטרפולי	36	"לב טהור" - החלל החטוף עידן שתיוי ז"ל הושב לישראל	19	חדשות	04
על השולחן נוסח טרפולי	38	כאב ללא תאריך תפוגה	20	שמונה נרות, לב אחד מתמוז עד טבת	06
פתגם מפי העם	41	עד החטוף האחרון: בציפייה לשובו של רס"מ רן גואילי	24	אלוף משלנו	08
Addio a Jakov "Bino" Meghnagi	43	דמי חנוכה כמודל	25	הפדרציה הספרדית העולמית חגגה מאה שנה בקונגרס חגיגי בירושלים	09
		איך ניצלתי בטביעה של המשחתת "אח"י אילת"	26	הקול של העדה	10
		זוהר אביב - הרומן שבין הסופרת למקלדת	28	אהבה אסורה	13
		בית כנסת יד הקדושים - שכונת עמידר בבת ים	30	וולטר ארביב	14

כל הזכויות שמורות
לארגון העולמי
ליהודים יוצאי לוב
משה הדדי 4
אור יהודה
03-5336268/72

השתתפו בהכנת הגיליון:
אהרון אורגד
שמעון דורון-דעדוש
יואב דבוש
אליס ענן
משה רוקח
יואב צור
ענת טייב

מייסד ועורך ראשון:
נחום (נחציה) גלבוע

יו"ר הארגון:
רפאל חיון

עורכת:
רבקה צור

עיצוב:
דוד צור

הפקה ודפוס:
אלון שחף
0546844448

תודה לחברי הנהלת הארגון, חברי המועצה, למתנדבים בהדרכת קבוצות ולמתנדבים בפעילות הכוללת בבית המורשת.

שליחת חומרים למערכת:
livluvite@gmail.com

הפצה:
הארגון העולמי ליהודים יוצאי לוב

הארועים המיוחדים שלנו

אנחנו עושים הכל כדי לשמר את המורשת הלובית, בחג החנוכה, בראש חודש לבנת' וכמובן בבית מורשת יהדות לוב. בואו הצטרפו אלינו לשימור המורשת היפה והחשובה הזו גם למען הדורות הבאים

יפה וייחודית במזמור של חנוכה והכל נעשה באהבה ובשמחה כמיטב מסורת הקהילה. (ראו כתבה של משה רוקח על מנהגי חנוכה בעדה שלנו בעמוד 6).

ראש חודש לבנת'

ראש חודש טבת שניצין בחנוכה הוא ראש חודש לבנת', חג הבנות. נהגו לציין אותו בעדה הלובית וכך גם אחינו בעדה הטוניסאית. זהו זמן של הבנות היקרות שלנו שבו יצאו במחולות והיו זוכות לשידוכים וזיווגים טובים. אנו נשתדל לציין את האירוע המיוחד הזה בקרב נשות הקהילה, לפי התפיסה שלי שחייבים לשמר את המורשת המדהימה שלנו ובעיקר לדור ההמשך. אם לא נעשה את זה, הדברים הללו ייעלמו וחבל.

הסיפור שלנו

חווייה יפה שהיא זיכרון קסום שכל ילד ממשפחה לובית שזכה לכך לא ישכח לעולם. אז למה שלא נחזיר עטרה ליושנה ונדאג שבכל בית ינהגו כך? יש לנו מסורות כל כך יפות וכל כך טובות שמחברות את המשפחות ועושות שמחה ומה יותר חשוב מכך? בהמשך לכך אעדכן שגם נקיים בבית המורשת ברי מצווה קהילתיים ונעדכן על כך בגיליונות הבאים.

חברים וחברות, להתפקד

לסיום, אנו פועלים יום-יום מול כלל הגורמים הרלוונטיים לקדם את ענייני הקהילה שלנו בכל המישורים. כאן אני פונה לבנות ובני הקהילה שיתפקדו לארגון העולמי ולבית המורשת. עבור סכום סימלי בשנה תהנו מקבלת מגזין "לב לוב" עד הבית, ובו שפע חומר לקריאה מהנה, וכן עדכונים על אירועים וכנסים במחירים מיוחדים וכמובן כל מה שיש לבית המורשת להציע, לכל הגילאים.

היו ברוכים ורק בשורות טובות לפרט ולכלל.

מיום ליום מתחזקת משמעות כוונת חכמי וראשי הקהילה שלנו שבנו את בית מורשת יהדות לוב. בכל ביקור של אורחים אני מרגיש את האהבה למקום, למוצגים ולסיפורים היפים של הורינו וסבינו. רואים כאן כמה הצעירים רוצים לחזור לשורשים ולמקורות. בית המורשת הנהדר שלנו מעניק להם את התחושה שהם נוגעים בשורשים, לעתים כהשלמה למה ששמעו בבית ולפעמים כשהם נדהמים ממה שלא ידעו בכלל.

הניגונים הקסומים שלנו

לצערנו מפעם לפעם אנחנו רואים בבתי כנסת של בני העדה הלובית שאין מי שימשיך את מסורת המנגינות המיוחדות שלנו בתפילות. זה קורה גם במושבים שהוקמו על ידי בני הקהילה, כאשר אתה פתאום מגלה שחלק מהתפילה שונה, הניגון נעלם, המנהגים חסרים. לי באופן אישי ממש כואב הלב על כך. אני קורא לרבני וגבאי בתי הכנסת שלנו לטפח דור של חזנים צעירים ומוכשרים, דור שימשיך את הניגונים והתפילות הערביות לאוזן הלובית ולא רק. כבר אמרו גדולי החזנים בעולם היהודי שהניגונים הלוביים הם נדירים באיכותם ומתיקונם, אז בואו ביחד נשמור על כך!

מנהגי חנוכה המיוחדים

אנחנו חוגגים בימים אלו את חג החנוכה. זה ידוע שבעדה שלנו בחג החנוכה במיוחד, הייתה מסורת שלפחות בנר הראשון או בנר האחרון השתתפה כל המשפחה. האמא כמובן מכינה מטעמים טובים לקרב את כל המשפחה להדליק את הנרות ביחד, שזה דבר יפה, מרחיב את הלב ושומר על המסורת. כמובן שאנחנו נוהגים לטגן ספינו' במקום לביבות, זה יפה, טעים במיוחד ונחמד. כמו כן אנחנו, בני העדה, לא נוהגים שכל אדם בבית ידליק נרות אלא אבא מדליק בשביל כולם ויש בתים שאבא נתן גם לילדים שלו להדליק כדי לעשות חיבוב מצווה. יש לנו גם מנגינה

בר המצווה הייחודית

מנהג קדום ומקסים נוסף נהגנו בעדה שלנו, כאשר קרובים ושכנים היו מתכנסים בבוקר שבת-חתן בבית חתן בר המצווה, מלבישים אותו, עונדים לו שעון חדש, עוטפים אותו בטלית ומלווים אותו בשירה, פיוטים וצהלולים לבית הכנסת. כמובן עם דברי מתיקה, קפה ותה מהבילים, סוכריות לרוב וטפטוף מי הזהר הריחניים על-ידי הנשים הצדיקות שלנו.

שיפוצים מלבליים

משרדי הארגון העולמי של יוצאי לוב ובית המורשת והמוזיאון באור יהודה, עוברים לאחרונה מתיחת פנים באמצעות פרויקט שיפוצים נרחב. "מתנצלים על חוסר הנוחות הזמני, כשיסתיימו השיפוצים כולם ייהנו מנוחות מקסימלית בזמן הביקור"

מאת: רומי רפאל

לחדש חלקים ממנו מתוך ראיית נוחות קהל המבקרים הפוקדים את המקום. הצילומים כאן מעידים על העבודה הקדחתנית וההבטחה היא שעוד טיפה סבלנות והכל יראה יפה יותר. "סליחה מראש על חוסר הנוחות הזמני – כדי שכבר בעתיד הקרוב יהיה לכולנו יותר נעים ונוח לבקר בבית המורשת", אומר חיון. "מרתק זה תמיד היה, עכשיו זה יהיה גם בתנאים יותר נוחים ויותר נעים לאורחים"

מי שהגיע לאחרונה לבית מורשת יהדות לוב ברחוב משה הדדי 4 אור יהודה, לסיום במוזיאון המרתק שלנו, לאירוע, מופע או מפגש חברים, לא יכול היה לפספס את פרויקט השיפוצים שלמעשה עדיין נמשך וזו הסיבה לכלי העבודה, האביזרים והכבלים ברחבי המקום. רפאל חיון, יו"ר הארגון העולמי אשר נמצא מדי יום בבית המורשת ומפקח על העבודות מקרוב הסביר כי בניין בית המורשת התיישן והייתה חובה

מצה"ל בהוקרה לפעילותו של ד"ר דוד ג'רבי מרומא

הפסיכולוג והפעיל הנמרץ של יהדות לוב זכה לתעודת הוקרה על פעילותו למען חיילי צה"ל, ואמר "החווייה הזו, שנוגעת בי עמוק בלב, מקרבת בתוכי יותר ויותר את ההגשמה של חלום עתיק – לעלות לארץ ולחיות בישראל"

מאת: רומי רפאל

שר הפנים ח"כ משה ארבל עם ד"ר דוד ג'רבי בטקס קבלת ההוקרה במשכן הכנסת

הנוכחי בארץ קיבלתי תעודת הוקרה מצה"ל על תרומה קטנה שהענקתי לחיילים. בחרתי להקדיש את המחוות הזו לכל מי שבישראל ובתפוצות מגנים מדי יום על זהותנו ועל זכותנו להתקיים. החוויה נגעה לליבי והזכירה לי עד כמה שירות, סולידריות ונתינה יכולים להעניק משמעות לחיים. אם ירצה ה' (הדברים נאמרו לפני כחודשיים) בחודש הבא אחזור כדי לפגוש שוב את החיילים הנפלאים האלה. החוויה הזו, שנוגעת בי עמוק בלב, מקרבת בתוכי יותר ויותר את ההגשמה של חלום עתיק – לעלות לארץ ולחיות בישראל". ברכות לד"ר דוד ג'רבי והמשך פעילות פורייה למען קהילת יהדות לוב בארץ והעולם.

הפסיכולוג היהודי-לובי-איטלקי-ישראלי ד"ר דוד ג'רבי, המוכר מפעילותו הענפה בקרב יהדות לוב ובמערכת קשרים שפתח עם גורמי ממשל בכירים באיטליה, ארה"ב, ישראל וכן עם המנהיגות המתונה יותר בלוב – זכה לאחרונה לתעודת הוקרה מצה"ל על פעילותו המתמשכת למען חיילי צה"ל לרבות במלחמת חרבות ברזל שעכשיו שמה הרשמי הוא "מלחמת התקומה". ד"ר ג'רבי קיבל את ההוקרה בטקס חגיגי בכנסת, מנציגי הצבא ומשר הפנים משה ארבל, בעצמו בן למשפחה יוצאת לוב, שאביו רחמים ארבל הי"ו הוא מהפעילים הבולטים בארגון העולמי ובמרכז המורשת. ד"ר ג'רבי סיפר: "במהלך ביקורי

מחקר המחלה התורשתית "קרויצפלד יעקב"

יום המודעות למחלת קרויצפלד יעקב צויין בחודש שעבר. יש התקדמות במחקר העולמי אבל יש צורך גדול בעוד דגימות דם ושתן מבני העדה. רבני הקהילה יתבקשו לסייע במצוות "פיקוח נפש"

מאת: רומי רפאל

אליס ענן נותנת דוגמא אישית ותורמת דגימה

וקצרה מאוד של לקיחת דם, המתבצעת על ידי צוות רפואי מקצועי מבית החולים סורוקה המגיע ישירות לקהילה ולאזורי המגורים של התורמים. לדבריה, סיוע רבני הקהילה בתמיכה והנחייה הלכתית יכולה לעזור מאוד לחזק את התורמים שחוששים לתרום, ולתת את ההבנה הרוחנית שמדובר במצווה גדולה וחשובה. "זה ממש פיקוח נפש. וכאן לא מדובר רק על הצלת נפש אחת אלא על דורות". על אף מה שחוותה במשפחתה ועל אף שהיא ובתה עצמן בקבוצת סיכון, אליס ענן נמרצת בקידום המחקר הרפואי בעולם. פעילותה מדהימה וממש מעוררת השראה כאשר היא אומרת "יחד נזכור, נעלה מודעת, ונמשיך לפעול למען תקווה, למען עתיד עם טיפול, מחקר ותמיכה למשפחות. זיכרו שאתם לא לבד, יחד אנחנו חזקים יותר".

דגימת דם שיכולה לסייע באופן משמעותי למחקר הבינלאומי ולפריצת דרך בטיפול למחלה הקשה וחשוכת המרפא הזו.

המאגר חסוי לחלוטין

אליס ענן מציינת כי בשנים האחרונות חלה התקדמות משמעותית במחקר, וכי חוקרים רבים בארץ ובעולם מסתמכים על דגימות של חולים ובני משפחותיהם. לפיכך, תרומת הדגימות למאגר שהקימה העמותה היא בעלת חשיבות עליונה. המאגר פועל בשיתוף בית החולים סורוקה, קופת חולים כללית ומידג"ם (תחת המדען הראשי של משרד הבריאות). עם זאת, מדגישה ענן, המאגר חסוי לחלוטין: הוא מופרד ממערכות "כללית" ומשרד הבריאות, אינו מקושר לתיקים רפואיים אישיים, והדגימות נמסרות לחוקרים בעילום שם מלא וללא כל מידע מזהה. אין גם כל חזרה של תוצאות לתורמים. למחקרים יש אישור של משרד הבריאות, ו-15 קבוצות מחקר מובילות בארץ ובעולם כבר קיבלו אישור וחלקן אף קיבלו דגימות למחקר לקידום הבנה, מניעה ופיתוח טיפולים עתידיים. אליס ענן מוסיפה כי בישראל יש משפחות יוצאות לוב רבות בסיכון, אך

בחודש שעבר צוין יום המודעות הבינלאומי למחלת קרויצפלד יעקב, מחלת ניוון מוח נדירה וקטלנית. אחת המחלות הקשות והמורכבות ביותר, אשר יוצאי קהילת לוב סובלים ממנה במיוחד. מחלה זו גורמת להידרדרות מהירה בזיכרון, בדיבור ובתנועה עד לחוסר הכרה ואיבוד חיים תוך חודשים ספורים. אליס ענן העומדת בראש עמותת קרן קרויצפלד-יעקב ישראל, שבעצמה נשאת שאיבדה את אביה ואחיה ז"ל למחלה הקשה, פרסמה פוסט מרגש ביום המודעות הבינלאומי, בו העלו בני הקהילה את תמונותיהם של יקיריהם שנפטרו מהמחלה והקדישו להם דברי זיכרון מרגשים. יצוין כי בפגישה שקיימה לאחרונה אליס ענן (דעדוש) עם יו"ר ארגון יהודי לוב, רפאל חיון, סוכם כי הארגון יירתם למאמצים החשובים לקידום המודעות למחלה ולקידום התגייסות הקהילה למחקרים, במפגשים, בכינוסים, באתר האינטרנט ובכתב העת "לב לוב". יו"ר הארגון הוסיף כי כחלק מהמאמץ הקהילתי, נכון לשנת גם רבנים בכירים בקהילת יהדות לוב, מתוך הערכה למעמדם וליכולתם לחזק רוחנית את חשיבות המודעות והסיוע למען "פיקוח נפש", בבחינת "כל המציל נפש אחת כאילו הציל עולם מלא".

ענן מציינת כי בשנים האחרונות חלה התקדמות משמעותית במחקר, וכי חוקרים רבים בארץ ובעולם מסתמכים על דגימות של חולים ובני משפחותיהם. לפיכך, תרומת הדגימות למאגר שהקימה העמותה היא בעלת חשיבות עליונה

רבנים חוששים לתרום דגימה למרות שאינם יכולים להסביר מהו בדיוק הפחד. בפועל, מדובר בפעולה פשוטה

המטרה היא לעודד את בני הקהילה שהמחלה פקדה את משפחתם, בכל הגילאים, ובפרט המבוגרים, לתרום

שמונה נרות, לב אחד

חג החנוכה של יהודי לוב עם הספנו, הדלקת הנרות בשמן המיוחד וגם ציון ראש החודש לבנות בלבד

לבנותיהן הנשואות (סננה), דווקא ביום זה (אם כי אצל הלובים כל יום בחנוכה הוא סיבה טובה לספנו' חם וטעים). בחורים מאורסים נהגו לשלוח למשפחת ארוסתם סלסלה מלאה כל טוב. ראוי לציין שהארגון הציוני בלוב, "בן-יהודה", נהג להעלות במשך כל חג החנוכה ובמיוחד בערב "ראש חודש לבנות", את ההצגה "יהודית". הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב נהוג לציין את "ראש החודש לבנות" באירוע חגיגי וכיום יש גם אגפי תרבות ברשויות המקומיות, בעיר נתניה למשל, המקיימים אירועים לציון היום החגיגי והמקסים. **חג שמח!**

בדבש או סוכר. האמהות נוהגות לשלוח לבנותיהן הנשואות מגשים עמוסים ב"ספנו", (בעיקר בערב ר"ח טבת החל בחג - "סנה"). משפחות רבות בלוב נהגו לשלוח "ספנו" גם ל"רפא" (מושב זקנים) ולתלמידים ומוריהם בבתי הספר ותלמודי התורה.

יעלה ויבוא ראש החודש לבנות בלבד

כל יהודי שפקד את בית הכנסת ביום ראש חודש כלשהו יודע שהברכה המיוחדת ליום זה היא "יעלה ויבוא". אז ביום ראש חודש טבת הקרוב, כמו בכל שנה, יעלה ויבוא, "ראש חודש לבנות", זהו ראש חודש מיוחד המיועד לנשים בלבד, ראש חודש הבנות. ראש חודש לבנות' הנו יום חג לאם, לאישה ולעלמה היהודיה, לזכר הנשים היהודיות, שפעלו למען עם ישראל כמו חנה ויהודית. ביום זה, החל בתוך חג החנוכה, הנשים שבתו מכל מלאכה, ביקרו אישה את רעותה ואכלו צהרים בצוותא. האימהות הקפידו לשלוח מגש עמוס ב"ספנו"

יהדות לוב ידועה בכך שלכל חג בלוח השנה היהודי המנהגים הייחודיים של הקהילה, כך בחגי תשרי, כך בפסח כמובן אבל גם בחגים "הקטנים" יותר. חנוכה, חג האורות החביב כל כך, צוין בקרב יהודי לוב באדיקות תוך הקפדה על הדלקת נרות משפחתית כל שמונת הימים בדיקוק לפי הביטוי ההלכתי למצוות הדלקת נר חנוכה - "נר איש וביתו", כלומר לאחד את כל בני הבית כאחד להדלקת המצווה.

מקצת המנהגים והמסורות העתיקות של חג החנוכה בקהילתנו:

החנוכיות היו עשויות בדרך כלל מפתילות הטבולות בשמן זית כדי לסמל כמובן את נס פך השמן. יש הנוהגים לשמור ל"ביעור החמץ" בערב הפסח החל באותה שנה את הנר שמדליקים בו את פתילות החנוכיה. לשמן שנותר מחג החנוכה להדלקת החנוכיות, מייחסים סגולות מרפא; במשך כל החג נוהגים לטגן "ספנו", הסופגניה הלובית הטעימה במיוחד שטובלים אותה

מתמודד עד טבת

ההכנות לחורף ולימי החנוכה בבית ילדתי - על המאכלים המיוחדים, הנרות שאמא הכינה והתפילות ביחד עם אבא

מאת: משה רוקח

את ה"צ'פאל" לאשפה ואת כל תכולת הרסק לתיק גדול שעשוי מברזנט שהגיע יחד איתנו בעליה מטריפולי. היא הייתה מוסיפה מלח במידה ותולה על עמוד עץ בחצר. מדי ערב היא הייתה מכניסה את ה"בורזה" הזו לבית ובבוקר היישר לשמש.

לאחר כשבוע וחצי היה מתגבש ומתקבל רסק עגבניות מרוכז בכמות שמספיקה לכל השנה. על הכנת הפפריקה החריפה אימי לקחה אחריות מהרגע שהפלפלים האדומים החריפים אש היו

לשתיים ומחלקת. ואנחנו מניחים במסננת מנחושת, שמתחתיה סיר אלומיניום, ומתחילים לסחוט. בניסיון שצברנו במהלך השנים הספקנו וסיימנו לפני רדת החשיכה.

שורף, אבל מתרגלים

חמיצות העגבניות הייתה צורבת לנו בין האצבעות, אך התאפקנו והכל למען שיהיה לנו רסק עגבניות מרוכז מרוכז. בסיום הסחיטה אימי היתה מרוקנת

אבי, רבי עודי, היה מביא עימו הביתה ששה אולי שבעה ארגזי עגבניות בשלות. בסוף היום הוא היה מביאם כשהשוק היה סוגר שעריו. וכי מי הירקן שרוצה להישאר עם עגבניות כאלה שלמחרת לא יהיה להם דורש? הוא היה מעמיס אותם על עגלת הקרן וממהר ואמי, גמילה, הייתה קוראת לנו: "ניצה! שמעון! משה! שבו מהר לפני שיחשיך ותתחילו לסחוט". אימי הייתה משפריצה מה"טובו" מים בשפע, שוטפת את העגבניות, חותכת במימנות

האם הצדקת ג'מילה ז"ל

שלו. חג החנוכה היה רצוף בימי גשמים ואנחנו היינו נהנים מ"עסידה עם רינגה" טעימה להפליא או "קיקוט" חריף. בערב היינו מחכים לתה עם בוטנים ועל הפתילייה שאבי יניח ערמונים על האש. חנוכה הוא חג של התכנסות לתוך הבית והמשפחתיות. כל יום חנוכה שעובר החופשה מבית הספר מתקצרת, ואת זה הילדים לא אהבו... נאמר על נרות החנוכה "אלא לראותם בלבד", אבל אנחנו היינו שומעים אותם. הכיצד? כאשר השמן בכוסית מסתיים ובמפגש שנוצר עם המים והאש - היו נשמעים דקות ארוכות פיצוצים קטנים וניצוצות וזה היה זיכרון חזק מתקופה נהדרת. חג חנוכה שמח!!!

בראשה. אמי היתה מכינה פתילות שיהיו לה לחודש שלם. במיומנות רבה הייתה מכינה מבין אצבעותיה מגלגלת ויוצרת את ה"עאוואמה" ואחר מקפלת דף מגיליון עיתון "מעריב" שאחי היה קורא. הייתה גוזרת מקיפולי העיתון עיגול בקוטר 3 ס"מ מחוררת חור במרכז ומשחילה בזהירות את קצה הפתילה לגזיר הנייר ומניחה אותם בקופסה. הרבה בקשות ותפילות היו לה לאימי. לרבי שמעון בר יוחאי. לרבי מאיר בעל הנס. לרבי עקיבא. לסלא' בושאיף. לר' רייבה. על כל אחד שחלה. או שהלך לצבא. למי שיש מבחן חשוב, או שהולך למשימה חשובה. לכל אחד הברכה שלו.

כשהגיע חודש כסלו היתה אימי מכינה כמות גדולה מאד של "פתילות" ואני כילד הייתי מחשב את סך ההדלקות של נרות החנוכה, 44 במספר. אבל היא הייתה מכינה יותר כי לעיתים יש "עוואמה" שלא הייתה נדלקת או צוללת בכוס ויוצאת מכלל שימוש. שבוע לפני החנוכה אמי מבקשת ממני לעלות ל"סדה" שהייתה מעל דלת הכניסה ומשם להוציא בזהירות את החנוכייה והכוסיות שהיו עטופות אחת אחת בנייר עיתון והייתי כילד מתרגש מהחג הקרב ועוד יותר מזה שאני מחזיק חנוכייה שנעשתה בטריפולי ועשתה עליה לישראל. החנוכייה פשוטה הייתה, 9 כוסיות בעיצוב מיוחד שאותם מניחים על מעין מדף מעץ צבוע בכחול ובקצה-

מגיעים בארגזים בעגלת הקרח ההיא שפירנסה את המשפחה. הידע שנצבר בהכנת הפפריקה עוד מטריפולי לא יסולא בפז. חיתוך הפלפל, הוצאת הזרעים והעוקץ והיבוש על משטח אל מול השמש - הם רק תחילת התהליך. לפני המעבר לכתישה ולטחינה ב"מהרזה", הפלפלים חייבים להיות יבשים יבשים ונשברים כמו זכוכית. תוך כדי העבודה הייתי שואל את אימי אם ידיה לא שורפות לה? "שורף, אבל התרגלתי". ואז היא הייתה מזהירה אותי לא להתקרב כי גם האדים צורבים... אחר כך הייתה ממרקת את ה"מהרזה" ומתחילה לכתוש עד דק, עבודה שנמשכה לעיתים יום שלם והיא היתה רואה ברכה בפרי עמלה. צנצנת זכוכית גדולה ודחוסה בפפריקה טחונה עד דק מעורבבת עם מלח ושמן עמדה מוכנה לשימוש בכל השנה.

ימי הקיץ גדושים בהכנות לקראת החורף. בימים שבין החגים לחנוכה אימי הייתה מוציאה לשמש הסתויות את שמיכות ה"יורר"אן וה"עבה" ומאווירת. את ה"חטייה" (מחצלת מאורכת) הייתה פורשת מגלגול החורף, שוטפת מייבשת היטב ואז פורשת סביב הקירות החיצוניים, מה שנקרא "הכן ביתך לחורף". חוט ומחט ומלאכת התפירה היו מנת חלקה. היא הייתה מתיישבת על ה"ד'אלד" שהיה בפתח החדר הגדול ומתחילה להטליא סוודרים גרביים ומיני מכנסיים. "ישן יותר מפני ישן תוציאו".

פעם בחודש הייתי הולך אצל האינסטלטור, אחד כזה היה ברחוב, ומבקש ממנו פשתן. "תגיד לאמך הצדיקה לברכני כשהיא מדליקה 'קנדיל' היה אומר לי. היה נותן בידי כדור פשתן ואני עושה דרכי לביתי

הרבה בקשות ותפילות

פעם בחודש הייתי הולך אצל האינסטלטור, אחד כזה היה ברחוב, ומבקש ממנו פשתן. "תגיד לאמך הצדיקה לברכני כשהיא מדליקה 'קנדיל' היה אומר לי. היה נותן בידי כדור פשתן ואני עושה דרכי לביתי, נותן בידי אמי ואומר: "סימו ביקש שתברכי אותו". "חאדר!! הייתה מהנהנת

מעקה נמוך. אבי היה אחראי על ההדלקה, כשהיינו חוזרים מתפילת ערבית בני הבית מתאספים, אבי היה מברך וכולם עונים "אמן!" ובזכות הקריאה היומיות של "מזמור שיר חנוכה הבית" ידעתי אותו בעל פה. ותמיד בימי החג אמי הייתה מכינה ספינו' טריפוליטאי טעים להפליא טבול בסוכר. בבוקר הייתי משכים לתפילת שחרית יחד עם אבי ואחיי והכי אהבתי את "ההלל" והניגון

אלוף משלנו

האלוף רמי אבודרהם מהרצליה מונה לאחרונה לראש אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה (אט"ל) בצה"ל ולא שכח להודות בטכס ההכתרה להוריו ושורשיו

מאת: עלמה בן דוד

מימין לשמאל: שר הביטחון ישראל כ"ץ, האלוף רמי אבודרהם והרמטכ"ל אייל זמיר

הלוגיסטי והטכנולוגי לכלל יחידות צה"ל, היא מעתה הייעוד שלך", אמר שר הביטחון כץ בטקס המינוי. ראש אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה היוצא, אלוף מישל ינקו, בירך את אבודרהם: "אני מעביר היום את הפיקוד לרמי. אני מכיר את היכולות שלך ואת המעלות הרבות שלך, כמפקד וכאדם. אני סומך עליך ובוטח בך".

בנאומו, אבודרהם פנה למשפחות השכולות ולחיילי צה"ל: "אני נושא בגאון את הזכות והאחריות לשרת את כולם – הלוחמות והלוחמים ועד אחרון המשרתים. נדאג לכל צרכיהם, עד הסוף. דעו לכם כי אני מלא תקווה ואמונה בכם, אלה הנושאים על כתפיהם את הציווי לחירות. יחד, מתוך שותפות ותחושת שליחות עמוקה, נצעיד את אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה ואת צה"ל כולו קדימה".

אבודרהם גם התייחס לשורשיו הלוביים: "הבסיס להצלחתי נטוע בבית הוריי, דור של עולים, דור ניצולים, דור המייסדים. מהם ינקתי בילדותי ונעוריי את כל אשר אני נושא היום באמתחתי. המעמד הזה, הוא הניצחון האישי שלהם!"

שדה. לאחר מכן עבר לשורת תפקידים מטה ותכנון: ראש מטה פיקוד המרכז, ראש החטיבה הטכנולוגית ליבשה, וראש מחלקת תכנון וארגון בזרוע היבשה.

לאבודרהם תואר ראשון בהנדסת תעשייה וניהול מאוניברסיטת אריאל, תואר ראשון נוסף בכלכלה ומנהל עסקים, תואר שני בלימודי ביטחון לאומי מאוניברסיטת חיפה ובוגר תוכנית מנהל ציבורי באוניברסיטת הרווארד.

אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה נחשב

האלוף רמי אבודרהם מהרצליה מונה לאחרונה לראש אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה (אט"ל) בצה"ל. מינויו של האלוף אבודרהם מהווה נקודת ציון משמעותית בקריירה עשירה ומגוונת לאורך כל שירותו הצבאי. בטקס קבלת המינוי שנערך במחנה רבין, במעמד שר הביטחון ישראל כ"ץ והרמטכ"ל אייל זמיר, הועלה אבודרהם לדרגת אלוף וקיבל לידיו תפקיד המשמעותי במיוחד בימים אלו של ניהול, פיתוח ושדרוג כלל מערכי הטכנולוגיה והלוגיסטיקה של הצבא.

"הבסיס להצלחתי נטוע בבית הוריי, דור של עולים, דור ניצולים, דור המייסדים. מהם ינקתי בילדותי ונעוריי את כל אשר אני נושא היום באמתחתי. המעמד הזה, הוא הניצחון האישי שלהם!"

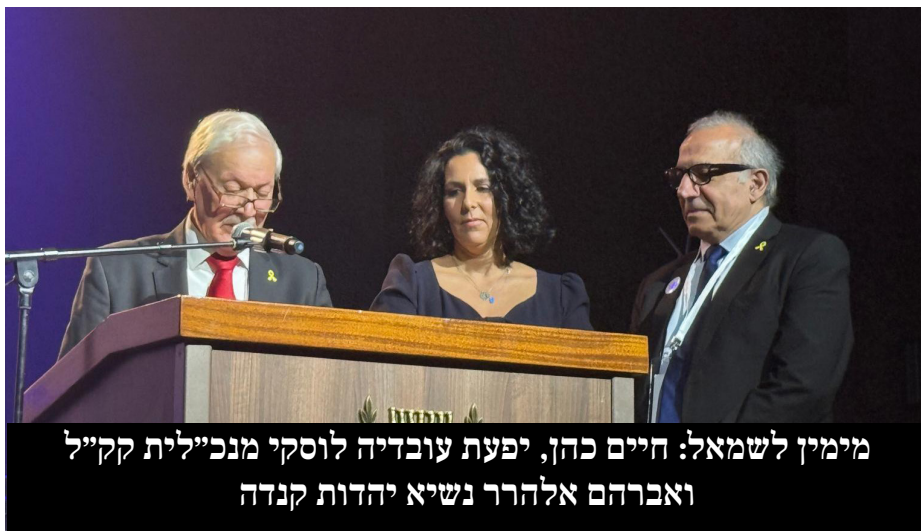
קריטי לתפקוד היומיומי של צה"ל, שכן הוא אחראי לאספקת המענה הלוגיסטי והטכנולוגי לכל יחידות הצבא, הן בסדיר והן במילואים. "האחריות הגדולה הזאת – להבטחת המענה

אבודרהם, יליד 1975, התגייס בשנת 1993 לחיל התותחנים ושירת כמפקד גדוד "נמר" בחטיבת האש 282, מפקד עוצבת שלהבת האש (אגד ארטילרי 425) ומפקד בית הספר לתותחנות

הפדרציה הספרדית העולמית חגגה מאה שנה בקונגרס חגיגי בירושלים

בין הנוכחים בשני ימי הקונגרס: נשיא המדינה יצחק הרצוג, יו"ר הסוכנות היהודית האלוף במיל' דורון אלמוג ויו"ר קק"ל יפעת עובדיה לוסקי • האירוע נערך בסימן חיבור בין עבר לבין עתיד

מאת: עלמה בן דוד

מימין לשמאל: חיים כהן, יפעת עובדיה לוסקי מנכ"לית קק"ל ואברהם אלהרר נשיא יהדות קנדה

הפדרציה הספרדית העולמית ציינה בירושלים מאה שנה להקמתה בקונגרס חגיגי ורב משתתפים, שנערך ביוזמת הפדרציה והקרן הקיימת לישראל. האירוע שהתפרס על יומיים הוקדש לחיבור בין עבר, הווה ועתיד – תחת המסר "החלום של 1925 מתגשם ב-2025 ומהווה בסיס לחזון ל-2125". בין המשתתפים בשני ימי הקונגרס: נשיא המדינה יצחק הרצוג, יו"ר הסוכנות היהודית האלוף במיל' דורון אלמוג, ויו"ר קק"ל יפעת עובדיה לוסקי. באירוע הסיום שנערך בבנייני האומה בירושלים, הדגיש חיים כהן, יו"ר הפדרציה הספרדית העולמית בישראל, את עוצמת הרגע: "מאות שנים של קהילות, מסורות וסיפורי חיים מתלכדים כאן. ההתכנסות חשובה במיוחד בימים אלה – עלינו לשדר לכידות, עוצמה וביטחון מול גלי השנאה בעולם."

גשר של תרבויות ומסורות ציוניות

היום הראשון של הקונגרס נערך ב"יד בן צבי" וכלל יום עיון עשיר בתוכן. עליזה דיין חממה, חברת הנהלת הפדרציה ומנחת האירוע, הציגה את הנושא המרכזי: תרומתם של יוצאי עדות המזרח לעשייה הציונית מראשית הדרך ועד ימינו. "הפדרציה היא גשר של תרבויות, מסורות וציונות, המחבר בין קהילות יהודיות ספרדיות ברחבי העולם", אמרה דיין חממה. לדבריה, הפדרציה מאגדת ארגונים רבים מכל רחבי העולם היהודי. חיים כהן הוסיף כי אחד היעדים המרכזיים של הארגון הוא שימור המסורות:

למאה הבאה.

חזון חינוכי לעתיד

ביום השני נערך ערב חגיגי בבנייני האומה, במעמד נשיא המדינה, יצחק הרצוג, ומכובדים נוספים: יפעת עובדיה לוסקי יו"ר קק"ל, האלוף במיל' דורון אלמוג, יעקב חגואל יו"ר ההסתדרות הציונית העולמית, הראשון לציון הרב שלמה משה עמאר וראשי ארגונים מהפדרציה העולמית.

במהלך נאומו ציין חיים כהן יעד אסטרטגי מרכזי של הפדרציה לשנים הקרובות: "אנו פועלים לשילוב ההיסטוריה, התרבות והתרומה הענקית של יהודי ספרד והמזרח, בתוכניות הלימודים בבתי הספר היסודיים". כחלק מכך הפדרציה הספרדית העולמית בישראל מעניקה מלגות לסטודנטים ודוקטורנטים, ותומכת בסופרים וחוקרים.

"כולנו קודם כל ישראלים, אך עם השנים חלק מהמורשת דועכת. חשוב לשמור את המנהגים, פיוטי התפילה והמורשת שהובילו את עמנו לאורך הדורות."

בניין הארץ – וקהילה בת-זמננו

יו"ר הסוכנות היהודית, האלוף במיל' דורון אלמוג, שיתף בנתוני העלייה מאז ה-7 באוקטובר: "מאז אותו יום הגיעו לישראל כ-55 אלף עולים חדשים, בהם צעירים רבים. אנו בונים בנגב המערבי יישוב חדש בשם איבים, שבו עולים לומדים במכללת ספיר ומשתלבים בעבודה בעוטף עזה, בשדרות ובנתיבות – בחקלאות, בהייטק ובחינוך. זהו בניין הארץ בזמן אמת". לאחר יום העיון התקיים מפגש הנהגות בבניין הפדרציה בירושלים, אחד המבנים ההיסטוריים בעיר. במרכז עמד נושא טיפוח דור ההמשך. כהן הדגיש כי הדור הצעיר של המנהיגות הספרדית-ציונית הוא זה שיקדם את ערכי התנועה

הקול של העדה

אמרת אלי לוזון אמרת אמן לובי גאה ואותנטי. אמרת אלי לוזון אמרת "איזו מדינה", שיר שמתאים לכל עת. הלהיט הזה סלל את הדרך לכלי התקשורת שעד אז כלאו את המוסיקה הים תיכונית בגטאות טיפשיות ומרושעות. לוזון, מבכירי הקולות שלנו, בן ואבא מסור, מספר לבטאון "לבלוב" על השורשים, הצלילים, הטעמים והריחות הקסומים של בית ההורים, על הערכים הטבועים בו עמוקות ובעיקר על העדה שהוא אוהב וגאה להשתייך אליה וממש חושב שהיא "העדה הקדושה"

מאת: אהרון אורגד

ז' חשוון, יום בו מתחילים להתפלל "ברך עלינו" לימות החורף. אני מגיע לבית הכנסת "אם כל חי" בשכונת רמת פולג נתניה, וברקע שומע תפילה מרגשת, תפילה מבית אבא בנוסח הלובי. ומי עומד לפני התיבה ומשמש חזן בתפילת השחרית, עטוף בטלית מעל ראשו ועוצם עיניו בריכוז? זהו חברי בן עירי, אמן הצלילים אלי לוזון המשמש שליח ציבור לעילוי נשמת אימו טונה. (זו לא טעות כתיב, כמו טוני אבל עם ו' בסוף) בת מרים שהלכה לבית עולמה לפני מספר חודשים. כך, ברגעים של דבקות קדושה החל הדיאלוג שלנו אודות מורשת הקהילה. אגב, בקבוצות הווטסאפ של הלובים הוא מכונה, ובצדק: "הזמר של העדה".

בית יציב ובריא

איך היית מתאר את הבית שבו גדלת? "גדלתי בבית ישראלי שורשי, בית אוהב, חם ומלוכד ומאוד מוסיקלי. בן זקונים מתשעת אחיי ואחיותיי לאבא פרג'י ז"ל שנפטר בשנת 2009 ואמא טונה שנפטרה לפני מספר חודשים בשיבה טובה. הוריי עלו לארץ עם קום המדינה כציונים בלב ובנשמה. תחילה למעברת פרדסיה ואחר כך לשדה עוזיה ומשם לנתניה. אבא היה חייט בלוב ובארץ עבד בבניין, ממש בנה את הארץ במו ידיו, בעירנו נתניה ובהרבה מקומות בארץ. הוא היה יוצא במוצאי השבתות לפרויקטים בישראל הצעירה וחוזר בסוף השבוע שלאחריו, כשאמא נשארה עם הילדים. כך הוא פירנס את המשפחה שנים רבות. בזמן המעט שנותר, ולא בשבת חלילה, בנה את ביתנו ברחוב יהודה הלוי בנתניה, שם אימי גרה עד יומה האחרון. אבא היה מספר שבנה את ביתנו הפרטי בלילות "לאור נרות", ממש כך. אמא לעתים בישלה ארוחות למשפחות ובסכום

צילום: אלוני מור

ששולם לה דאגה שהשבת שלנו תהיה עשירה יותר".
מה היו הדגשים בבית?
"החינוך, הערכים, המסורת, לגדול

'סיגרו את התקליט'. אני אומר שאם הוא היה גדל במקום אחר עם יותר אפשרויות הוא היה לומד ומגיע לגדולות מבחינת השכלה. אמא הייתה רגישה

"אין ספק שהלחן הלובי הוא הכי מרגש, חם, חודר ללב. אני אולי נשמע לא אובייקטיבי בהיותי נצר למשפחה לובית אבל זו האמת העובדתית"

כישראלים גאים ובכבוד. הוריי העניקו לנו בית יציב ובריא. היום אני יודע יותר ויותר להעריך את מה שנתנו לנו, גם כשהזמנים היו לא פשוטים".
ספר לנו על זיכרון מיוחד?
"כל הילדות היא זיכרון ארוך ומיוחד ב'נתניה של פעם'. אבא למשל לא היה דברן גדול, אבל היה חכם מאוד והנחיל לנו אימרות עם הרבה חכמת חיים כגון 'מוטב ללכת עם הרע המוכר ולא עם הטוב שהוא רק שמועה'. הוא לא היה אבא שמחמיא באופן ישיר ורק שאחרי שנפטר סיפר לי איש מקצוע שהזדמן אלינו שאבא הצביע עליי באחת ההזדמנויות כששיחקתי כדורסל ואמר לו 'זה הבן שלי והוא המלך שלי'. אמא הייתה האמא הלובית הקלאסית שהקדישה את חייה לילדים ועל מצבתה כתבנו בראשי תיבות שמה כך: "טובת לב שלכולם דאגה, ואף שידה משגת בענווה נהגה, נרה היאיר תמיד יוקד, החיון שעל פניה ייחקק לעד".

אמא "נשמה" אותי

היכן בלוב נולדו הוריי, מה הם סיפרו?
"אבא ואמא נולדו בכפר מסראצ'ה ושם גם הכירו כמובן, כדור המשך למשפחות ותיקות, מסורתיות וציוניות שחלמו על ארץ ישראל. אבא כאמור היה חייט שנאלץ גם לתפר מדים לחיילים הגרמנים בזמן מלחמת העולם השנייה והוריי חוו את התקופות הקשות של יהדות לוב בזמן השואה והמאורעות – הפוגרום שביצעו ערביי לוב באחינו היהודים. הם חיו בפשטות אבל באושר משפחתי ועם האמת הזו עלו לישראל שרק נולדה".

מה אפיין אותם ומה לקחת מהם מבחינת התכונות?

"אבא כאמור לא היה דברן גדול, לא ישב במושבי ליצים ושנא רכילות. אם שמע שיחות בטלות בבית היה אומר

ברשת ג' בין מייקל ג'קסון לסטיבי וונדר לגלי עטרי. הדור שלי כולל אמנים גם יותר מבוגרים ממני כמו מרגול, חיים משה, זוהר ארגוב ז"ל ועוד, וכולם נהנו מהמהפכה. בפסטיגל 1987 שבו הופיעו אמנים כמו מוני ובראבא, גידי גוב, אלון אולארצ'יק, אדם ז"ל, הייתי היחיד שקיבל לבצע שני שירים, אחד לבד והשני עם רבקה זוהר. התראיינתי בסיבה למסיבה בערוץ היחיד אז עם 100 אחוז רייטינג, הופעתי ב'עד פופ' ופתחתי את שידורי ערוץ 10 בזמנו. היו ימים".

כמוסיקאי וזמר, איזה מקום תופס אצלך הפיוט והלחן הלובי?

"זו שאלה גדולה עם תשובה ענקית כי את הפיוט והלחן הלובי אני לא רק מבצע אלא גם חוקר שנים רבות. הוצאתי שני תקליטי פיוטים לוביים בשיתוף הארגון העולמי. מי שזים את זה היה מאיר כחלון ז"ל, יו"ר הארגון העולמי לשעבר, אדם שמאוד הערכת על תרומתו לקהילה שלנו, בין היתר בדאגה לקצבאות לשורדי השואה מלוב, מה שאושש רבים מבחינה כלכלית גם אם רק בערוב ימיהם. בכל אופן לגבי המוסיקה, הלחן הלובי הקסום הוא מקור להרבה חיקויים בקהילות השונות. תפילות הימים הנוראים אצלנו, למשל, הן ייחודיות ונדירות באיכותן. אני שר ומפייט אמנם בכל הסגנונות ומסוגל לשיר לכל עדה, אבל אין ספק שהלחן הלובי הוא הכי מרגש, חם, וחודר ללב. אני אולי נשמע לא אובייקטיבי בהיותי נצר למשפחה לובית אבל זו האמת העובדתית. אני מוצא שבמוסיקה שלנו יש תכנים מחוננים. גיליתי בין היתר שמוסיקה אפריקאית מאתיופיה והסביבה דומה במקאמים – הסולמות המוסיקליים, למוסיקה הלובית. גם במקצבים. זה עולם שמרתק אותי ולא רק כזמר אלא במכלול של התרבות כולה. לעדה הלובית יש במה להתגאות ביצירות שהעשירו את תרבות המזרח. זו עדה של אנשים חכמים וחמים, חרוצים ואוהבי עמם ומדינתם, יראי שמיים ומשמרי מסורות עתיקות בלי להתבייש, להיפך. אני יכול להבין למה רבי עמוס הצדיק יבדל"א כינה אותנו העדה הקדושה".

שיר או פיוט שמרגש אותך במיוחד?

"הפיוט הקצר 'אתאנו לחלות פניך' מייד לאחר תפילת שמונה עשרה של יום הכיפורים. המילים והלחן המיוחד מצמררים אותי בכל פעם מחדש".

אביך גם היה פייטן?

"בהחלט כן, אבל בענוותנותו לא הבליט

וקרובה אליי באופן מיוחד. אני לא יודע עד היום איך להסביר את זה אבל היא 'נשמה' אותי. לדוגמא כשהופעתי בניו יורק היה לי מעיל עור יקר. בבוקר למחרת ההופעה היא התקשרה אליי במיוחד כדי לבקש ממני לשמור על מעיל העור. ומה קרה? באותו ערב גנבו לי אותו... אפשר להגיד שזה מקרי אבל אפשר גם לומר שזה הרגש האימהי ש'הרגיש' אותי גם מעבר לים. אני משתדל לאמץ עליי את התכונות הנהדרות של הוריי, אבל כמה שנעשה אנחנו לא עושים מאומה ממה שהם עשו עבורנו ובתנאים הרבה יותר קשים".

היית פתוח עם ההורים?

"כן, אבל בגבולות של כבוד ומתוך הכרה בחשיבות כיבוד הורים וידיעה שאני מדור אחר, יליד הארץ, מודרני יותר כביכול. אבל יכולתי לשאול ולהתייעץ ואחד הדברים הבולטים אצל אבי היה שהוא נתן תשובות קצרות וברורות, לא בילבל ולא התפלסף. זה עזר לי בכמה צמתים בחיים. כשהייתי צעיר גרתי עם ההורים ואז לא היה נהוג לישון מחוץ לבית אחרי בילוי. כשהיה קרה הייתי מתקשר לאחותי רחל שהייתה כבר נשואה ומבקש ממנה לומר להורים שאני ישן בבית שלה ושלא ידאגו... היום לצעירים זה נשמע מוזר, אבל אני התחשבתי מאוד ברגשותיהם, בתרבות הנהוגה וברקע המסורתי שלהם".

כולם נהנו מהמהפכה

הלהיט הגדול שלך ושל יוני רועה, החבר מנתניה, עשה מהפכה.

"לגמר, לא רק שהיה שלאגר ענק שמושמע עד היום, אלא שהיה שיר שסלל את הדרך להרבה זמרים ים תיכוניים להיכנס לרשימות השמעה בתוכניות רבות ולא רק בגיטאות מוסיקליים. את 'איזו מדינה' השמיעו

צילום: ניר שריג

ראשונה. ואחר כך כל השאר. כמובן כי אלה מתוקי הקסם שיש רק אצלנו. במקרוט ריחות התבלינים של ההכנה, כמו הציפורן, עוד לפני האפייה עצמה. יותר ממה שאני אוכל אני מריח".

אתה משמר את מסורות המטבח, בחגים למשל?

"לחלוטין. אני קנאי למנהגים הפשוטים והמרגשים שלנו. הקפה של פסח בעיניי הוא הטעים בעולם, או מאכל ה'מריסה' שבו פתיתי מצה מעורבבים עם שמן זית, עגבניות, פלפל ולימון וזה מעדן בשבילי. או ליל 'כבדא ורייה', ליל הכבד והריאה

בערב הושענא רבא הייחודי לעדה הלוברית. אלו דברים שאני שומר עליהם מאוד. אני רואה גם שהדור הצעיר מתחיל לחזור למורשת בית ההורים וזה משמח אותי. אני על סף גיל 60 בעזרת השם ויכול לומר לצעירים יותר שכל שאתה מתבגר אתה לומד להעריך יותר ויותר את המסורות ובכלל את המורשת האדירה והיפה של הקהילה. בסוף כולם רוצים לחזור לבית אבא. גם האלבומים שהקלטתי עם השירים שלנו הם חלק מהרצון להנציח ולשמר מורשת ואני שמח שתרמתי לכך".

ההורים שלנו נהגו לברך אותנו

בברכות המסורתיות בשפת המקור

הלוברית, מה הברכה שריגשה אותך?

"בחגים כאשר הייתי ניגש לאבא ז"ל

לנשק אותו, הוא היה מברך אותי

בלוברית. אני מקווה שאני מדייק במילים... 'עקברל דאייר בחייאצ'ק וכול עם חיי וכיף מה ייחאב בחאטרק'. זו ברכה לשנה הבאה ושתמיד תהיה בטוב ושכל מה שתצא יתגשם.

יש יותר יפה מזה?"

אם היית צריך לתאר במילה אחת

מהי המורשת הטריפוליטאית-לוברית

עבורך, במה היית בוחר?

"אהבה. לחלוטין. ואם תיתן לי שתי

מילים אז אהבה גדולה".

בהתפתחות הקריירה שלך.

"אני חושב שהחריצות המאפיינת את בני העדה. אני מופיע כזמר באירועים מגיל 13. הייתי מופיע באירועים חגיגיים, מסיים, מוריד את בגדי ההופעה ונוסע לעבוד במאפייה. עבדתי קשה מאוד אבל ברוך ה', היו תוצאות והיום אני מסתכל על כל הדרך בסיפוק. מהמשפחה זכיתי להרבה יחס חם וכולם תמכו בי וזה גם הגביר אצלי את הביטחון העצמי".

אהבה גדולה

נעבור לקולינריה – אלו מאכלים כלל המטבח שלכם?

"כל מה שאתה יכול לחשוב עליו במטבח הלובר. קסקו הלא הוא הקוסקוס, חריימה, טבחות מגוונות וכל מאכלי החגים באדיקות בלתי מתפשרת. אמא ז"ל הייתה בשלנית מעולה ולמולי אהבתי ללמידה הובילה אותי ללמוד ממנה המון ברזי המטבח".

אכן לחשו לי שאתה טבח מדופלם...

"אני מבשל כיום הכל, גם תבשילים מורכבים. אישתי סיגל כמובן גם בעניין, והילדים נהנים. אני גם אופה לחמים ועוגות. בקיצור טעים אצלנו. את המחמאה הכי גדולה קיבלתי מאימי שטעמה טבחה שבישלתי ואמרה 'וואלה אינצ'ה טייב ח'יר מני' – אתה מבשל יותר טוב ממני... היא כמובן טעתה כי היא בישלה באופן מושלם אבל זה ריגש אותי".

ומהו המאכל המועדף עליך?

קוסקוס עם צ'רשי, אבל דווקא לא עם מפרום אלא עם בשר ותפוחי אדמה. ומסייר כמובן וכל המסביב. אם אתה שואל מה המאכל המיוחד שטרם הגעת לרמת הבישול של אמא זו הקוקלה המיתולוגית, היה משהו בידיים שלה שעשה את הקוקלה מושלמת. חשוב לי לומר שבאוכל בבית הוריי הייתה ברכה שקשה להסביר. אמא הייתה מבשלת שקשוקה בסיר קטן וכולם אכלו ממנה. קילו סולת הספיק בקוסקוס לכולם. אני נזכר בערגה בימים האלה ובריחות המטבח האוטנטי וברוך ה' מצליח לשחזר בביתי. אגב, אבי לאחר נטילת ידיים ולפני ברכת המוציא היה קורא את מזמור התהלים 'מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר' ולימים קראתי שזו זכות גדולה לנהוג כך".

בעניין המתוקים המופלאים של

העדה, העכמבר, הפוקטדמ ועוד, מה

הספציאליטה שלך?

המקרוט והדבלה של פורים בעדיפות

את עצמו. אבא היה מוסיקאי ברמות על אבל לא הראה לנו את זה. לאחר פטירתו סיפרה לי הדודה שהוא שר כמו עבדול ווהב, מגדולי זמרי ערב, והייתי מאוד רוצה לשמוע אותו בלייב שר ונהנה, אבל לצערי זה לא קרה. אולי בהצלחתי כזמר אני מגשים גם חלום בשמו".

המוזיאון הכי יפה

האם אתה אוהב להופיע באירועי העדה הלוברית?

"מאוד. זו הרגשה מיוחדת להופיע בשמחות של בני ובנות העדה. בכל מקום שמזמינים אותי מעלמה ודלתון בצפון ועד ערי ומושבי הדרום, אני מרגיש בן בית. אנשים כל כך חמים, מאירי פנים, מחבקים ומעריכים. אין הופעה בקהילה לוברית שאחר כך לא פותחים לי שולחן עם מטעמים אפילו באמצע הלילה כאילו רק התחיל היום. לפעמים אני אומר להם, כבר מאוחר אני צריך להגיע לנתניה, נסתפק בקפה, אבל בדרך כלל לא מוותרים לי. הקהילה הזו מחממת לב באפו מיוחד".

ביקרת במוזיאון בית המורשת?

"בוודאי. יש לנו מוזיאון מושקע ומכובד, לדעתי הכי יפה בארץ מבחינת מוזיאונים של קהילות. כל יוצאי לוב, ולא רק, צריכים לבקר בו, כי הוא מעניק ידע וערך מוסף מיוחד. בעיקר אשמח אם הצעירים ודור ההמשך יגיעו ביחד עם סבא וסבתא וזה יעשה להם רק טוב".

אם הזכרת צעירים, ספר על דור

ההמשך אצלך בבית.

"נתחיל באשתי היקרה והאהובה סיגל שהיא המנהלת שלי ועיקר הבית. אתה יודע שעיקר זה אותיות רקיע? הילדים אצלנו קשורים כולם לעולם הביטחון מה שמעיד על בית ציוני מאוד. שמואל, נשוי ואבא, רס"מ בקבע בתותחנים, הודיה המוכשרת מאוד במוסיקה היא קצינה במשמר בגבול בדרגת פקד ומכהנת כראש מנהלת חינוך גופני. כששירתה בעוטף ירושלים אני הסרתי ממשקלי כמה קילוגרמים טובים רק מהחרדה לשלומה, ולא עזרו תחינותיי שתעבור למקום פחות מסוכן. אבל היא גיבורה ואני גאה בה. הצעירה הילה היא שוטרית. הכיף שלי זה לבשל ולאפות להם. הודיה שלי למשל משוגעת על האריסה שאני מכין לה. בחורף אני מחכה לה עד מאוחר עם סיר אריסה משובחת. הילה כמוני, לא מוותרת על קוסקוס טוב".

מה לדעתך הוא לובי במהותו

אהבה אסורה

בנופי הדיונות המזמרות שבהן הרוח מנגנת שירים בחול מתעוררת אהבתה של לאורה ללורנזו החייל האיטלקי. ברקע שזורים חיי הקהילה היהודית בלוב תחת השלטון האיטלקי ערב מלחמת העולם השנייה

מאת: רבקה צור

הספר שראה אור בהוצאת מודן בשנת 2009, זיכה את טואג בפרס קוגל לספרות יפה לשנת 2011. השופטים כתבו כי "לאורה הוא רומן ביכורים של חנה טואג, אך בשלותו הרעיונית והרגשית, בנוסף לערכו האמנותי, מאפשרים לראות בו אחד הרומנים המשובחים שנכתבו בישראל בשנים האחרונות".

לסיכום, "לאורה" הוא רומן חוצה זמנים ותרבויות, שנכתב כמחווה לקהילה היהודית בלוב ולנשים באותה חברה מסורתית, והוא משלב סיפור אהבה טרגי עם עדות היסטורית נדירה על זהות, מגדר וזיכרון תרבותי. דמותה של לאורה, גיבורת הרומן של חנה טואג, מצטיירת כדמות עוצמתית ורגישה גם יחד, ששוזרת בתוכה תום, מרדנות, כאב וצמיחה אישית בתוך מציאות רוויית איסורים חברתיים. מעבר לכך יש פה סיפור של קהילה יהודית שלמה על מסורותיה ומנהגיה. טואג מספרת שערכה תחקיר נרחב לקראת כתיבת הספר, ערכה ראיונות רבים ונעזרה מאוד בהיסטוריון יעקב חג'ג' לילוף.

גילוי אימהותה. יחד עם מסע ההסתרה של הבטן הגדלה משתנה גם היחס של אמה אליה. האימה מהחשיפה של ההיריון גדולה ולאורה נאלצת לחבוש את בטנה בתחבושות שיסתירו אותו תחת ה"זדאד" המסורתי. מלבד לאורה ולורנזו, מוצגות בספר דמויות נוספות המשקפות את חיי הקהילה היהודית בלוב: האם אמיליה - מפרנסת יחידה לאחר רצח האב במדבר. הסב הקשיש והעיוור, רואה למרחוק את מה שהצעירים מסרבים לראות. האחים יוסף ומנואל והתינוק רפאל. כל דמות מוסיפה נדבך רגשי וחברתי לסיפור, ומדגישה את מצבה הפגיע של הקהילה היהודית בתוך מציאות של כיבוש קולוניאלי ואנטישמיות סמויה.

אהבתה הנאיבית של לאורה נולדת מתוך כמיהה לחופש ולעולם אחר, היא מרגישה כבולה בכפר הקטן, יש לה דמיון עשיר ושאיפות לחיים אחרים.

פרסים וביקורת

טואג לוקחת את הקורא למסע פיוטי ורווי רגש בלשון תמציתית וזורמת, לשון של שפת היומיום והעלילה קולחת. כתיבתה נוגעת "בשורשי הנפש והאמת הפנימית ברגישות שאינה גולשת לרגשנות", כדברי הביקורת. על "לאורה" כתבו מבקרי ספרות כי מדובר באחד הרומנים הבשלים והעמוקים שנכתבו בישראל באותן שנים. לפי דברי פרופ' יוחאי אופנהיימר, "כוחו של הספר בשילוב הנדיר בין עומק רגשי, בשלות ספרותית ותיעוד נאמן של תרבות שכמעט ונשכחה".

ספרה של חנה טואג, "לאורה", הוא רומן היסטורי רגשי ונוגע ללב שראה אור בהוצאת מודן בשנת 2009 וזיכה את הסופרת בפרס קוגל לספרות יפה בשנת 2011. הרומן נחשב לרומן הראשון בעברית העוסק לעומק בחיי היהודים בלוב הקולוניאלית, ובכך יצר פריצת דרך ספרותית.

עלילת הספר מתרחשת בלוב של שנות ה-30, תקופת שלטונו של מוסוליני והכיבוש האיטלקי. בעיר מיסורטה שבצפון לוב, שם לאורה בן עטר, נערה יהודייה צעירה ורגישה התייתמה מאביה וגרה עם סבה העיוור, שלושת אחיה ואמה אמיליה.

הסב, שבעבר למרות עיוורונו החזיק בחנות תבלינים "העטריה" ולימד את הילדים ב"תלמוד תורה" ואצלו גם עבדה לאורה כילדה, מזדקן, פושט רגל וסוגר את החנות ואמיליה, האם, הופכת למפרנסת יחידה. המשפחה במצוקה כלכלית ולכן אמיליה תופרת יום ולילה בגדים ומסתובבת על חמור ומוכרת אותם בכפרים בסביבה.

כאשר מגיעים החיילים לכפר נוצר מקור פרנסה נוסף, כביסות של מדי החיילים שמגיעים כל שבוע עם שקי כביסה גדולים ולאורה ואמה מכבסות להם אותם. כך נוצר הקשר בין לאורה ללורנזו - חייל איטלקי נוצרי עם נפש של אמן שקושר קשר עם לאורה התמימה. זה אינו קשר של ניצול, היא באמת ובתמים מוצאת חן בעיניו, הוא מצייר אותה ונוצר ביניהם חיבור רוחני. אהבתה הנאיבית של לאורה נולדת מתוך כמיהה לחופש ולעולם אחר, היא מרגישה כבולה בכפר הקטן, יש לה דמיון עשיר ושאיפות לחיים אחרים. האהבה מחממת את לבם ונותנת טעם חדש לחייה, אהבה שבסתר כמובן. באחד המפגשים הבודדים של לורנזו ולאורה לבדם קורה מה שקורה בדרך כלל ולאורה נכנסת להיריון. מאותו רגע אמיליה, האם, מנסה בכל כוחה להסתיר את ההיריון המביש, בעוד לאורה נאבקת בין נאמנותה למשפחתה לבין קולה הפנימי, המתחיל לבעבע עם

וולטר ארביב – מסע חוצה יבשות, קהילות וחלומות: עולמו של יזם, נדבן ומנציח יהדות לוב

נשיא הכבוד של הארגון העולמי של יוצאי לוב, הוא איש בעל חזון ורב פעלים. עסקיו חובקי עולם, בין היתר הוא שותף בחברת תעופה קנדית, מחזיק באוסף מכוניות נדירות ובעיקר הוא בעל לב חם ופילנתרופ בלתי נלאה

מאת: רבקה צור

וולטר ארביב זוכה לאות הוקרה
על פעילותו הפילנתרופית

עשיתי תאונה עם אותה מכונתית. כך ניצתה בו התשוקה הבוררת למכונות והוא התחיל בתחביב איסוף רכבים שיהפוך בקרוב לחלק בלתי נפרד מחייו ולתשומת לב עולמית.

השבר הגדול

האידיליה תחת שלטונו של המלך אידריס לא נמשכה זמן רב ובזמן הפרעות שהיו לאחר מלחמת ששת הימים וולטר חווה את השבר הגדול של יהודי לוב כאשר ביתם נשרף והמשפחה נאלצה לברוח ולהותיר כל רכוש ועסק מאחור. בראיון שערך עם ארביב העיתונאי יוסי מלמן, שגם כתב עליו ספר, הוא סיפר: "נסעתי במכונתית

וולטר ארביב הוא בן למשפחה לובית שורשית שעברה לטוניסיה עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, שם הוא גם נולד בשנת 1941. לקראת סיום המלחמה חזרה המשפחה אל מעונה בטריפולי. "אני זוכר בבירור את היום שבו הגענו לטריפולי ב-1944, הייתי בן שלוש בלבד", הוא מספר, "הקהילה היהודית שם הייתה משהו מיוחד לגמרי - לא רק קבוצת אנשים שחיו באותו מקום, אלא משפחה אמיתית שדאגה זה לזה. אבי היה עיוור ואמי טיפלה בו. נכנסתי לבית הספר ושם למדתי איטלקית וצרפתית לצד עברית. זה עיצב את הראייה הגלובלית שלי, ראיתי איך תרבויות שונות יכולות לחיות יחד בהרמוניה".

"אמא אמרה שיש לי הפתעה שממתינה לי בסוכנות הרכב ומיד ניגשתי לשם בסוכנות המתינה לו רנו דופין אדומה ונוצצת משנת 1962. זו הייתה מכונת יפהפייה והייתי כל כך נרגש שמיד באותו יום עשיתי תאונה עם אותה מכונתית"

הרדיו שאמר שנאצר כבר בתל אביב. נעלנו את כל הדלתות, אך הפורעים הצליחו לפרוץ את דלת הכניסה לבניין. למזלנו, בכניסה לדירה הייתה לנו דלת עץ כבדה עם חישוקי מתכת והם התקשו לפרוץ אותה. אמי הייתה היסטורית ואף שלא הייתי דתי, אפילו לא מסורתי, שמעתי את עצמי אומר 'שמע ישראל'. הדלת עמדה במבחן, והתוקפים עלו לגג הבניין ומשם ניסו להשתחל פנימה דרך החלונות. ראינו אותם. הם עשו לנו סימנים בתנועות ידיים שישחטו אותנו. הייתי בטוח שהם יהרגו אותנו. ואז קרה נס. שכן שראה את כל המהומה התקשר לקונסוליה האיטלקית ואמר להם התקשרו למשטרה ששלחה כוחות

בג'אדת איסטיקלאל, הרחוב הראשי של טריפולי, כששמעתי ברדיו שפרצה מלחמה בין ישראל למדינות הערביות. הבנתי שיהיו צרות. הגעתי לביתי. בקומת הקרקע היה בית קפה שהשכרנו. אמרתי לבנו של בעל בית הקפה שיש מלחמה והוא מיד סגר את בית הקפה ועלה איתי לקומה הראשונה, שבה גרנו. זמן קצר לאחר מכן באו מאות ערבים מוסתים שהסתערו על הבניין. כמה מהם היו מצוידים במוטות עץ וברזל ובסכינים. הם בוודאי האמינו לשידורי

המצב בטריפולי שלאחר מלחמת העולם השנייה היה טוב למדי בעבור היהודים שבחרו להישאר בלוב וכך גם ארביב נהנה משנות גיל ההתבגרות שלו. חוויות נעורים מיוחדת ובלתי נשכחת שעיצבה אותו היא המתנה שקיבל ביום הולדתו ה-18 מאמו יולנדה. "היא אמרה שיש לי הפתעה שממתינה לי בסוכנות הרכב ומיד ניגשתי לשם בסוכנות המתינה לו רנו דופין אדומה ונוצצת משנת 1962. זו הייתה מכונת יפהפייה והייתי כל כך נרגש שמיד באותו יום

וולטר ארביב ובני משפחתו

נדבות. ופתאום זה הכה בי - אבי היה עיוור, ונזכרתי כמה הקהילה עזרה לנו בלוב. למדתי שסיוע זה לא צדקה - זה חוב. חוב שיש לי לעולם בגלל כל הטוב שקיבלתי. אז התחלתי קטן - שלחתי כמה תרופות, קצת ציוד רפואי. אבל מהר מאוד הבנתי שכדי לעשות שינוי אמיתי, אני צריך כלים גדולים יותר. ב-1995 רכשתי חברת תעופה קטנה. אנשים חשבו שזה השקעה עסקית, אבל עבורי זה היה כמו לקנות אמבולנס ענק עם כנפיים. פתאום יכולתי להגיע לכל מקום בעולם תוך שעות, לא שבועות."

ביזנס לצד הומניזם

בשנת 1988 לאחר שאמו נפטרה, החליטו וולטר ואידי ארביב לעבור לטורונטו, קנדה, מולדתה של אשתו.

לאחר תקופה איטלקית נמרצת, וולטר ארביב עולה לישראל. כאן דווקא מתחיל מהשורות התחתונות בתפקיד זוטרי בחברת "הרץ" ומשם אט-אט מתנסה, לומד את השוק המקומי, מתרגל לשפה ולחברה הישראלית, ובסופו של תהליך מתחתן עם אידי, צעירה קנדית-יהודיה שבאה לבקר בארץ. הקריירה ממשיכה במשרד נסיעות מצליח, בהתנסות ראשונה ביזמות תיירותית ומסעות היסטוריים, כשהשיא הוא מסע ההפלגה הראשון בשנות השבעים מתל אביב לפורט-סעיד, מצרים, רגע שיא במגעי השלום והמפגש בין העמים.

על אותה תקופה בישראל הוא מספר: "התחלתי כסוכן נסיעות בישראל ב-1969, אבל מיד הבנתי שתיירות זה לא רק עסק - זה גשר בין תרבויות. כשמצרים וישראל חתמו על הסכם

שפזרו את המפגינים, לא לפני שהם הספיקו להעלות באש חלק מהמבנה. כך ניצלנו". תלאות המשפחה נמשכו עוד כשבועיים. הם מצאו מקלט בבית ידידים, קיבלו סיוע מהשגרירות הבריטית, זכו למחסה של מנהל תחנת "אלאיטליה" בטרופולי ולבסוף טסו לרומא. ברומא המשפחה פותחת דף חדש, וולטר מתחיל את חייו הבוגרים ומתרשם מתרבות איטליה ואופייה הידודותי למהגרים.

החלום והמעשה

את צעדיו הראשונים בעולם העסקים עושה וולטר ברומא, עיר שספוגה בעבר ובהווה, ושם נרקמים קשרים עסקיים ראשונים סביב עבודות ברכב, מסחר במכוניות ועבודה אצל סוחר רכב איטלקי. האופי היזמי שלו מתגלה כאשר הוא מגיש עזרה ליהודי לוב שברחו והשאירו בטרופולי את מכוניותיהם. "חיינו ברומא כשנתיים", הוא מספר, "אני מצאתי עבודה אצל חבר איטלקי שהיה לו משרד למכירת רכב ללא מכס. למשרד הייתה נציגות בבסיס האמריקאי בטרופולי. כך עלינו על הרעיון הבא: רבים מהיהודים שעזבו את לוב בגלל מלחמת ששת הימים השאירו מאחוריהם רכוש, כולל מכוניות. ארגנו בעזרת עורך דין ברומא שיתנו לנו ייפוי כוח ומכרנו את המכוניות שהם השאירו בלוב. בתמורה הם קיבלו זכאות לקנות אצלנו בחברה מכונית ללא מכס. אז גיליתי בפעם הראשונה שיש לי אולי גם חוש לעסקים."

דור הנדודים

"נקודת המפנה האמיתית הייתה כשבאחת הנסיעות למצרים פגשתי ילדים במצוקה ברחובות קהיר. ראיתי ילד קטן, בן שמונה בערך, עיוור, מקבץ נדבות. ופתאום זה הכה בי - אבי היה עיוור, ונזכרתי כמה הקהילה עזרה לנו בלוב"

"לא עשיתי את זה בלב קל", הוא אומר, "ולא בגלל שלא הצלחתי בארץ או שכעסתי על ישראל. להפך, גרנו ברמת השרון ברמת חיים של המעמד הבינוני והיה לנו טוב. אך הייתי רעב לעסקים בינלאומיים. זו הייתה הסיבה היחידה". קנדה, מדינה שבה יהדות המהגרים שוקקת, העסקנות היהודית תוססת, מגיעות לידינו גם ההזדמנויות העסקיות

השלום ב-1979, ראיתי הזדמנות לא רק עסקית אלא היסטורית. הייתי מהראשונים שארגנו נסיעות לישראלים למצרים, וזה לא היה קל. היו חשדות, פחדים, אבל גם תקווה עצומה. אבל נקודת המפנה האמיתית הייתה כשבאחת הנסיעות למצרים פגשתי ילדים במצוקה ברחובות קהיר. ראיתי ילד קטן, בן שמונה בערך, עיוור, מקבץ

פסל אריה הזהב

להן שאף. הם קובעים את מושבם בטורונטו, ובתוך כך נוצרת עבור וולטר פלטפורמה ייחודית לשילוב זהות, יזמות ונדיבות. שם נולדת שותפות גורלית עם איש עסקים הודי ועם רשת קשרים צבעונית – תוצאה של כישרון ליצירת קשרים, סקרנות חוצת תרבויות ותעוזה יזמית בלתי רגילה. כך נטויות אימפריית Skylink חברת לוגיסטיקה על-יבשתית בעלת עשרות מטוסים, מסוקים, מערכות שינוע וניהול שדות תעופה (בעיראק ובאזורים חמים), חברת הסעדה בצבאות נאט"ו, וגם ניהול פיצציות באפגניסטן. בין העשייה הכלכלית לחשיבה החברתית, מתגלה ארביב כאדם שמונע מדחף לעזור: החברה נרתמת להטסת כוחות שלום לאזורי משבר, משלוחי אוכל ומים לאפריקה, הפקת לוגיסטיקה למבצעי הצלה בדרכו, רואנדה, אסיה, קוסובו ועוד. "דרפור ב-2005 היה גיהנום על פני אדמות. כמעט מיליון בני אדם במחנות פליטים, ילדים מתים מרעב ומחלות שאפשר לרפא בקלות" הוא נזכר. "עבדתי עם הצלב האדום הבינלאומי ועם האו"ם, אבל התסכול היה עצום. הביורוקרטיה, הפוליטיקה – בזמן שמתווכחים, ילדים מתים. "אז החלטתי לעבוד ישירות. לקח לי שלושה חודשים של משא ומתן עם ממשלת סודן, אבל בסוף קיבלתי אישור לטוס ישירות לדרפור. כשנחתתי שם, ראיתי אלפי אנשים מחכים. זקנים, נשים, ילדים – כולם במבטים של תקווה. הרגשתי אחריות מטורפת. זה לא היה רק משלוח, זה היה מכתב אהבה מהמערב לאפריקה. עשיתי 23

זכרה אותי. זה הרגע שבו הבנתי שזה לא סיוע הומניטרי – זאת משפחה עולמית".

גאה בדגל ישראל

בלב המעשה של ארביב נמצא החזון היהודי של אחריות ונתינה, והדגש המיוחד על הכללת יהדות לוב והעולם היהודי בפעילות: העברת תרומות ענק למוסדות חינוך וקולקטיביים, הטסת עולים מאתיופיה (ללא תמורה), מתן מלגות ותרומות לבני קהילה, מימון פעילויות חינוך ומוזיקה, רכישת רכב ושינוע לשובים שנפגעו במלחמות ישראל, מתנות לחיילים, תרומות לנכי צה"ל, נטיעת יער בצפון הארץ ועוד. לאחרונה תרם לשיפוץ מגרש הכדורגל במג'דל שמש בו נהרגו 12 ילדים תמימים מטיל החיזבאללה שפגע במגרש.

ישראל. ב-2013 זכה להכרה מממשלת ישראל על פעילותו הפילנתרופית ובהמשך גם ממשלת בריטניה. "זה היה רגע שחימם לי את הלב", הוא אמר, "כי ראיתי שישראל מכירה בכך שיהודי לוב הם חלק מהסיפור הישראלי. אבל מה הכבוד הזה לעומת החינוך של ילד שהצלת את חייו? העבודה הזאת לא נעשית למען תעודות או פרסים. כל בוקר כשאני קם, אני יודע שיש איפה שהוא בעולם ילד שמת מרעב או ממחלה שאפשר לרפא. איך אני יכול לשתות קפה בשקט? הכרת הממשלה הישראלית הייתה חשובה לי מסיבה אחרת – היא נתנה לגיטימציה לעבודה שלי. פתאום יותר ארגונים בינלאומיים היו מוכנים לשתף פעולה איתי, יותר ממשלות נתנו אישורים לטיסות. הפוליטיקה יכולה לעכב הצלת חיים, אבל יכולה גם לזרו אותה".

גשרים בין מדינות

אחד התחומים הפחות ידועים – אך המרשימים בעשייתו של וולטר הוא דיפלומטיה שקטה ויוזמות גישור בין מדינת ישראל למדינות שאין להן קשרים עימה. בזכות רשת קשריו, הוא מילא תפקיד בשחרור הצלם הישראלי רפאל חדד מלוב, בשליחת סיוע לפקיסטן וצפון-קוריאה, ובחתימה לשבירת מחסומים בין יהדות העולם, מדינת ישראל והעולם הערבי והמוסלמי. פעילות זו נעשית בצניעות, תוך סיכון אישי, ותמיד תחת רעיון מרכזי שאין מקום לבחירה בין חיים להצלת חיים, בין מזרח למערב, בין עמים וקהילות. במסגרת הקשרים שלו זכה לבקר בטוניס ב-2007 עם שר החוץ הישראלי

"הכי מרגש היה הביקור ברובע היהודי הישן בטוניס."

מצאתי את הבית שבו גרנו כשהייתי תינוק. הביקור הזה חיזק בי את ההכרה שאנחנו, יהודי צפון אפריקה, גשר בין עולמות. אנחנו יכולים לדבר ערבית, אנחנו מכירים את התרבות, אנחנו יכולים להיות שגרירי שלום"

וולטר סייע לילדים יתומים בכל העולם, דאג להבאת תרופות לסומליה, עיראק, בורמה, דרפור, לעתים בעזרת מטוסי וולטר. תוך סיכון והובלה בשטח עזין. יוזמתו ניכרת גם בכך שהוא מקפיד שבכל משלוח סיוע מוצג דגל ישראל גלוי לעין – חלק מתפיסתו שבכל פרויקט דיפלומטי-הומניטרי חובה לשלב בין עשייה לבין שינוי תדמיתה של

טיסות לדרפור, שלחתי כמעט מיליון פריטי סיוע. אבל מה שזכור לי הכי טוב זה לא המספרים – זאת ילדה קטנה ששמה פאטמה, בת שמונה, שהייתה במחנה אבו שוק. כשהגעתי בפעם הראשונה, היא הייתה רק עור ועצמות, עיניים עצומות מרוב חולשה. כשחזרתי שנה אחר כך, היא רצה אליי וקראה 'עמו וולטר!' – דוד וולטר בערבית. היא

וולטר ארכיב עם אשתו אידי

דאז סילבן שלום. "זה היה ביקור היסטורי. חזרתי למקום שבו נולדתי אחרי 53 שנה. הלכתי לבית הכנסת הגדול בטוניס, לא היו שם יהודים כמעט, אבל המבנה עדיין עמד. נגעת בקירות, וזיכרונות הציפו אותי כמו צונאמי. הכי מרגש היה הביקור ברובע היהודי הישן. מצאתי את הבית שבו גרנו כשהייתי תינוק. הביקור הזה חיזק בי את ההכרה שאנחנו, יהודי צפון אפריקה, גשר בין עולמות. אנחנו יכולים לדבר ערבית, אנחנו מכירים את התרבות, אנחנו יכולים להיות שגרירי שלום. זה מה שאני מנסה לעשות בעבודה הפילנתרופית שלי - להראות שיהדות זה לא רק אירופה ואמריקה, יש לנו גשרים לכל העולם".

אהבה בתנועה

מעבר לעשייה הכלכלית, החברתית והדיפלומטית, ארכיב מקפיד לפתח ולשמר תחביב אישי יוצא דופן: תרבות הרכב כאמנות ותשוקה. במשך כ-35 שנים בנה אוסף פרטי מרשים של 31 מכוניות נדירות אותו הוא מציג באולם פרטי בטורונטו. כל מכונית היא מזכרת מקטע מהחיים, אהבה טכנולוגית שמחברת בינו לבין ילדותו בלוב, נעוריו באיטליה, והמסעות העסקיים בעולם. הקשר לצבע, לעיצוב ולאונטיות משמש לו השראה ומפלט אמנותי. אפילו לאוסף יש נגיעה פילנתרופית וסמלית ברכישתו ובשיחזור מדוקדק של רנו דופין מ-1962, אותה רכשה לו אמו ליום הולדתו ה-18 - סמל אישי וסנטימנטלי שמגלם את המסע מהגלות אל המרכז.

"אנשים שואלים אותי כל הזמן - איך אתה יכול לקנות מכוניות יקרות ובאותו זמן לדאוג לילדים רעבים? התשובה פשוטה: בדיוק כמו שאני אוהב את כל הילדים שלי, אבל בדרכים שונות, כך גם האוסף שלי. כל מכונית מספרת סיפור של חדשנות, של חלום אנושי, של יופי. "האוסף שלי מתחיל ממורגן כחולה משנת 1948 - מכונית נדירה מאוד, כמעט לא יוצרו מהדגם הזה. לקח לי שבע שנים למצוא אותה, ואני מטפל בה כמו בילד. יש גם מרצדס גלווינג משנת 1959 - הכנפיים שלה נפתחות כמו של ציפור, וזה אחד מעיצובי הרכב הכי יפים שנוצרו אי פעם. אבל המכוניות האלה לא רק יפות - הן גם השקעה. הערך שלהן רק עולה, ואני יכול תמיד למכור כמה מהן ולגייס כסף לפרויקטים חדשים. זה כמו בנק נע שגם

נותן לי הנאה. בנוסף, האוסף מושך מבקרים, וזה הזדמנות לספר להם על העבודה הפילנתרופית. הרבה פעמים מי שבא לראות את המכוניות יוצא כתורם לפרויקטים שלי."

רעב בסומליה בוכה אותם דמעות כמו ילד רעב בקנדה. אם אתה יכול לרפא את הכאב הזה, למה לא לעשות את זה? אני לא אומר שכולם צריכים לקנות מטוס ולטוס לאפריקה. אבל כל אחד יכול לעשות משהו - לתרום למקלט

"אני למדתי ברחובות קהיר ובמחנות של דרפור שכאב זה אוניברסלי, ושמחה זה אוניברסלי. ילד רעב בסומליה בוכה אותם דמעות כמו ילד רעב בקנדה. אם אתה יכול לרפא את הכאב הזה, למה לא לעשות את זה?"

מורשת לדורות

שימור המורשת של יהדות לוב הוא משימת חיים. וולטר ארכיב היה מראשוני מקימי המוזיאון למורשת יהדות לוב בארץ, תמך בהקמת "אולם לוב" ברומא, דאג להפקות ספרים, סרטים ותערוכות ומממן אירועים ופעילויות לציון התרבות הלובית. ארכיב איננו מחפש תשואות או אור זרקורים. עיקר חייו מתנהלים בענווה, בשקט, תוך דחיפת יוזמות ושמירה על קשר ישיר ואישי עם העשייה. יחד עם זאת גם ממשלת איטליה הכירה בפועלו הרב והוא קיבל את העיטור comen-datore.

ארכיב מחזיק בארבעה דרכונים, אך הזהות המשמעותית מכולן — הוא עצמו הדגיש — היא זהות יהודית-לובית. "אנחנו חיים בעולם שבו קל להתרכז במה שמפריד בינינו - דת, לאום, צבע עור. אבל אני למדתי ברחובות קהיר ובמחנות של דרפור שכאב זה אוניברסלי, ושמחה זה אוניברסלי. ילד

לחסרי בית, להתנדב בבית חולים, פשוט לחייך למישהו ברחוב שנראה עצוב. המילה 'צדקה' בעברית מגיעה מהמילה 'צדק' - זה לא נתינה, זה הוגנות. זה להבין שאם אני זכיתי בלוטו הגנטי של החיים, יש לי חוב. השורשים הלוביים שלי לימדו אותי שאנחנו כולנו אחים וגם אחראים אחד לשני. לא משנה מאיפה אתה בא, לא משנה לאן אתה הולך - מה שחשוב זה מה אתה עושה בדרך. ואני מקווה שכשיגיע יום שאלוהים יקרא לי הביתה, הוא יגיד 'וולטר, עשית מה שיכולת עם מה שנתתי לך', זה כל מה שאני מבקש". חייו של ארכיב הם עדות לעוצמתו של היחיד המשכיל לחבר בין עבר, הווה ועתיד, בין נדודים לאחדות, בין חלום למציאות. זהו סיפור על אדם שהשפיע ומשפיע על עשרות אלפי אנשים במדינות רבות, יהודים ושאינם יהודים, בפרויקטים שחרגו הרבה מעבר ליכולותיו האישיות והפכו אותו לדמות יוצאת דופן בתולדות קהילת יהודי לוב, מדינת ישראל והעולם.

כשעובדי אלאיטליה הצילו יהודים מפוגרום בלוב

קטעים מתוך כתבה של הסופר יוסי מלמן בעיתון "הארץ". רומא. יוני 2022

הענקת תעודות הוקרה לעובדי אלאיטליה

היהודים שידענו שהם בסכנת חיים ציין ואקארני, שהעריך כי באותם ימים דרמטיים הצילו עובדי אלאיטליה כאלפיים וחמש מאות יהודים שהוטסו לרומא. פעולה נועזת אחרת שביצעו עובדי אלאיטליה הייתה לאפשר ליהודים להבריח חלק מרכושם מלוב. אחד מהם שזכה לכך היה ויקטור מג'אר, כיום תושב רומא. הוא סיפר בטקס "אנשי אלאיטליה אפשרו לי ולמשפחתי לרכוש עשרות כרטיסים ליעדים הכי מרוחקים והכי יקרים שאפשר היה להעלות על הדעת: ניו יורק, ריו דה ז'ניירו, ניו יורק, מיאמי. כשנחתנו בבטחה ברומא, מיהרו בחברה לבטל את הכרטיסים ולהיות נדיבים מספיק, להחזיר לנו את הכסף". בהזדמנות אחרת, כשהמטוס כבר עמד להמריא, החליטו עובדי החברה לעכב אותו, פתחו את דלת המטען, הורידו מזוודות רבות ובמקומן העלו נוסעים יהודים, שלא הצליחו להשיג מקום לטיסה "אנו כאן בזכות אבא שלכם" הוסיף מג'אר כשהוא פונה לאשתו, בתו ונכדיו של רנאטו טרנטינו. "זו הייתה שעתך היפה. לעולם לא נשכח".

"אריה הזהב" של ונציה, שמעניק גם את הפרסים בפסטיבל הסרטים הנודע של העיר.

בחמישי ביוני 1967, ביום שפרצה מלחמת ששת הימים, נאספו מאות ערבים מוסתים ברחובות טריפולי, והחלו להצית בתי עסק ומגורים של יהודים. כוחות המשטרה לא הצליחו להשתלט על האספסוף והוכרז מצב חירום. בלא מעט מיקרים שתפו השוטרים פעולה עם הפורעים, או לא התערבו בנעשה. באותו יום נהרסו כשישים אחוזים מהנכסים היהודיים, הפרטיים והציבוריים של הקהילה. בית הכנסת "בית אל" על עשרת ספרי תורה מהודרים ומקושטים בכסף ובשנהב, וכן מאות ספרי קודש ותשמישי קדושה נשרפו כליל ביום הפורענות. בפרעות שנמשכו כמה ימים, נהרגו לפחות עשרה יהודים ועשרות נפצעו. כשהמוות מרחף מעליהם, הסתגרו היהודים בבתיהם. הם לא העזו לצאת החוצה ומלאי המזון הלך ואזל.

יהודים שהחזיקו באזרחות זרה, פנו בתחינה לסיוע לשגרירויות ולקונסוליות שלהם, אך על אף שזכו לאזון קשבת, ידם קצרה מלהושיע. ואז, בימי האימה והפחד, הגיעה הישועה ממקור בלתי צפוי. שמו היה רנאטו טרנטינו, איטלקי, לא יהודי, שניהל את תחנת אלאיטליה בטרפולי והתגלה במלוא אצילותו ואנושיותו.

טרנטינו וסגנו ואקארני נתייגו מיד למשימה ההומניטרית, להציל כמה שיותר יהודים. שניהם, ושאר עובדי התחנה, הפגינו יצירתיות מרשימה, ומתחת לאפם של השלטונות הלוביים, ותוך ניצול מעמדם וקשריהם במדינה, נקטו בשלל תרגילים. הם חילצו יהודים שהגיעו נואשים לשדה התעופה, בתקווה לקנות כרטיס טיסה, ומצאו עצמם מוקפים בסבלים הלוביים, אחוזי שנהב שקללו וירקו עליהם. עובדי החברה גוננו בגופם על היהודים, הדפו את הפורעים והעבירו אותם במכוניותיהם למקומות מבטחים. בהמשך הם הקפיצו את היהודים בתור. "הורדנו נוסעים בתואנות שווא והעלנו את

כשני תריסרים של גברים ונשים בשנות השבעים והשמונים לחייהם, נרגשים עד דמעות, עלו בזה אחר זה על בימת הכבוד. חלקם התקשו בהליכה ונעזרו בבני משפחה צעירים. אלה היו עובדי חברת התעופה האיטלקית "אלאיטליה", שהועסקו בתחנה בעיר טריפולי בלוב ובני משפחותיהם, ילדים נכדים ונינים.

בטקס בחסות ארגון יהודי לוב באיטליה, בבית מלון, בשכונת ווילה בורגזה ברומא, הוענקו להם תעודות הוקרה על שהצילו כאלפיים וחמש מאות יהודים, שסכנת מוות נשקפה לחייהם, בימי הפוגרום והמהומות בלוב, בעיצומה של מלחמת ששת הימים.

את הערב ארגן איש העסקים והפילנתרופ הלובי-איטלקי-ישראלי-קנדי, וולטר ארביב שהוא ואמו יולנדה, שביתם נשרף בפוגרום, ניצלו בזכות טרנטינו. ב-2016 כתבתי את הביוגרפיה של וולטר ארביב והייתי אורח הטקס יחד עם עורך העיתון, "לה רפובליקה" מאוריצי מולינארי. רובם נצרו את הסוד בליבם ולא סיפרו על כך, אפילו לא לבני משפחה קרובים, הם שמעו על פועלם האנושי ועל מעשי ההקרבה שלהם, שהיו מלווים בסיכון עצמי, לראשונה בטקס. על ההזמנה לטקס נכתב "ערב הוקרה לכבוד המשפחות והעובדים של חברת התעופה אלאיטליה, שב-1967 עשו כל שביכולתם תוך סיכון חייהם שלהם, כדי להציל רבים מבני טריפולי".

"עשינו את מה שצריך היה לעשות. לא חשבנו אז וגם לא היום שאנו גיבורים. זה היה מעשה אנושי מובן מאליו עבור כולנו" אמר ל"הארץ" הומברטו ואקארני, לאחר שירד מהבימה, כשהוא אוחו בידיו את תעודת ההוקרה, שנושאת את שמו. ואקארני כיום בשנות השמונים לחייו, היה אז סגן מנהל משרד אלאיטליה בטרפולי. כל אחד מאותם גיבורי אלאיטליה, שיצאו מאלמוניותם, זכה לקבל תעודה הוקרה שעליה נכתב שם העובד והמילים "בהוקרה מיוחדת". את התעודות חילק, ד"ר סילנו קנדאלרסי נשיא ארגון

"לב טהור" – החלל החטוף עידן שתיוי ז"ל הושב לישראל

עידן שתיוי, בן 28 מגני תקוה, נחטף ונרצח בעת מתקפת הטרור במסיבת הנובה ב-7 באוקטובר וגופתו חולצה במבצע מורכב באוגוסט האחרון. אמו ספדה לו בהלוויה: "לב טהור, תמיד רואה את האחר ודואג לחלש, מלא נתינה, רגיש ואוהב". אביו אמר: "הלב שלי נקרע אבל הבן שלי איננו". בן משפחתו, הסופר והחוקר גרשון סתיו, מספר על הצעיר המיוחד שהיה אוהב אדם וטבע

מאת: רומי רפאל

גופתו של עידן שתיוי ז"ל, שנפצע קשה ונרצח בידי מחבלים במסיבת הנובה שבדרום, הושבה ארצה בסוף אוגוסט במבצע קומנדו מורכב של צה"ל ושב"כ. ב-7 באוקטובר עידן ז"ל הגיע לפנות בוקר לפסטיבל הנובה כדי לתעד את חבריו שניגנו והעבירו סדנאות, אך לא הספיק להיכנס. כשהחלה המתקפה סייע עידן לבחור ובחורה שאותם פגש לראשונה באתר להימלט, בחירה שלבסוף הובילה לחטיפתו. לאורך שנה של חוסר ודאות, נלחמו בני משפחתו להשיבו הביתה. רק ביום השנה למתקפה נמסר למשפחה כי עידן נרצח כבר ביום השבעה באוקטובר, אך הם לא איבדו תקווה עד לרגע קבלת הבשורה הקשה על החזרת הגופה. אביו, אלי, אמר ל: ynet "טסתי במשלחת לדבר על עידן, נחתתי ועליתי מיד לטיסה חזרה אחרי שהודיעו לי על השבתו. לקחו אותי חזרה באותו מטוס, אמרו שיש ממצאים מחלקי הגופה של עידן. שזה ודאי. הייתה לי תקווה שהוא יחזור חי, אתמול בבוקר עוד התפללתי שהוא חי. חשבתי שהוא חי" ראש הממשלה ונשיא המדינה שיבחו את עוז רוחו ותרומתו והביעו תנחומים למשפחה: "עידן היה אדם אמיץ לב, פעל למען הזולת ונפל בפעולה להצלת אחרים. יהי זכרו ברוך".

גרשון סתיו מספר על הייחוס המשפחתי

"הסבא של עידן שתיוי, משה שתיוי ז"ל, הוא האח של אבי רבי כלאפו (פדהצור) שתיוי זצ"ל, כך שאני ואביו אלי שתיוי, בני דודים", מסופר ההיסטוריון והחוקר גרשון סתיו. "עידן, במידה רבה, מזכיר מאוד את הסבא שלו משה שתיוי. במשפחתנו, הדוד משה שתיוי,

הבאים. הוא הבין את חשיבות השמירה על משאבי הטבע, מניעת זיהום ושינויי אקלים. הוא בחר בלימודי הקיימות בשל שאיפתו לצדק חברתי, לאיכות חיים, לבריאות ולקיומן של קהילות חזקות ובריאות. "עידן היה חובב צילום וב-7 באוקטובר נסע לנובה כדי לצלם את חבריו שניגנו והעבירו סדנאות. באותו בוקר מר ונמהר, מצא עצמו בלב התופת, מסתתר בחסות השיחים. הוא נחטף על ידי מחבלים שהבחינו בו, נורה בגבו ונחטף לתוך הרצועה, תוך התעללות בגופו. במבצע של צה"ל והשב"כ, הושבה גופתו החטופה ונטמנה בחיק הטבע, בין הפרדסים של כפר מעש, כפי שאהב והוא צעיר עברי, באביב חייו, בן כ"ח שנים. עידן הותיר אחריו הורים, 3 אחים ובת זוג".

ת. נ. צ. ב. ה.

היה 'החלוץ המשפחתי', שעלה ארצה בגפו בשנת 1934 מטריפולי שבלוב והתגורר ברמת גן. הוא היה איש הטבע. כאגרונום, הכיר כל עץ וכל צמח בארץ, וידע לרקוח תרופות מרפא מן הטבע. הוא טיפח את גניה הראשונים של רמת-גן. "הגנים של סבא משה, דרך בנו אלי, דבקו בנכדו, עידן שתיוי, אשר אף הוא היה איש הטבע. עידן אהב את החיים במרחב הפתוח, את החיים בטבע. אהב לשוטט ברחבי הארץ, ולגמוע את נופיה הקסומים. היציאות התכופות שלו לטייל בהרי הארץ ובנחליה, יצקו בנפשו רוגע פנימי שהשפיע על התנהלותו היום-יומית. "עידן היה איש של ערכים ושל חברה. היה אכפת לו מחברים והוא היה נכון תמיד להטות שכם לעזרה. כסטודנט לקיימות, היה מודע לשמירה על כדור הארץ ועל איכות החיים של הדורות

כאב ללא תאריך תפוגה

יהדות לוב ציינה בחודש שעבר 80 שנה לפרעות לוב 1945 המכונים "המאורעות". טבח נורא ומזוויע שביצעו ערביי לוב ביהודי טריפולי וסביבתה כאשר שוטרי הממשל האנגלי מגלים אדישות מקוממת. 78 שנים פחות חודש חלפו עד טבח שמחת תורה בעוטף עזה. עדויות ניצולי הפרעות בלוב מצמררות - על עצם התרחשות הטבח אז ועל הדמיון המדהים לטבח שביצעו הנאצים מחמאס

מאת: אהרון אורגד

ליד האנדרטה לזכר קורבנות הפוגרום בלוב: כותב המאמר אהרון אורגד, לשעבר המשנה לראש העיר נתניה, עם סא"ל עדן רובין נכדתו של מקים האנדרטה חי רובין (בניוטה) ז"ל

אורגד (אחי היקר) ונעים הם בני הקהילה, סגל אחינו מעדת אשכנז, ושלושתם עשו עבודה עיתונאית יסודית.

עצרת לזכר הקורבנות

הפוגרום בלוב הוא טבח אכזרי שביצעו תושבי לוב המוסלמים בשכניהם היהודים בעיר הבירה טריפולי והכפרים בסביבותיה. 133 גברים, נשים וילדים שנרצחו תוך ארבעה ימים בחודש נובמבר. בשיח הציבורי ההיסטורי ובתוכניות הלימודים הפרעות האלו כמעט ולא קיימות, אבל אצל מי ששרדו את הפרעות וראו אותם בעיניהם, הם נוכחים מאוד, עד היום. מדי שנה בחשוון עורך הארגון העולמי של יוצאי לוב את העצרת לזכרם של הקורבנות, באנדרטת הזיכרון שהוקמה

להכרה בתודעה הארץ-ישראלית למעט ציון שנתי בתוככי הקהילה וכמעט ללא פרסום חיצוני. זאת למעט בתחנת הרדיו שניהלתי במשך שני עשורים, "רדיו אמצע הדרך".

על הרקע הזה אני מציין בסיפוק את הפרסומים הנרחבים אודות הטבח בכלי תקשורת מרכזיים בשנים האחרונות, כתבה גדולה לפני ארבע שנים ב"ידיעות אחרונות" מאת בועז אורגד, לשעבר מנהל התוכניות והחדשות באמצע הדרך והיום עיתונאי ועורך בידיעות אחרונות. כתבה מרכזית מהחודש שעבר, כולל הפנייה בשער, בעיתון "ידיעות אחרונות" מאת העיתונאי צביקה נעים וכתבה גדולה תחת הכותרת "הבריגדה רותקה והשושט שחט" מאת העיתונאי ארנון סגל בעיתון "מקור ראשון", אף היא לציון 80 שנה לפוגרום. העיתונאים

שואת יהודי לוב במלחמת העולם השנייה כונתה שנים רבות כ"שואה נעלמה" או "שואה נשכחת". רק בשני העשורים האחרונים הוטמעה בתודעה הישראלית שואת יהדות צפון אפריקה ובפרט שואת יהדות לוב, שרק בדרך נס ניצלה מכליה-רבתי כפי שאירע לאחינו באירופה. ועדיין נספו בה מאות יהודים, רבים מהם במחנה ג'אדו, כפי שמתואר בהרחבה ביומניו של יוסף דעדוש ז"ל, ובעדויות נוספות, בברגן בלזן ואינסברוק, לשם נלקחו יהודים תמימים מלוב ואף במחנות עבודה וכפייה סידי עזאז ובוגבוק. הרוב, תודה לאל, ניצלו, אך היו קורבנות רבים והפצע הכואב מעולם לא התאחה. באותה מידה, פרעות ערביי לוב ביהודי טריפולי והסביבה בחודש נובמבר 1945 בהן נרצחו 133 יהודים, לא "זכו"

בנתניה ליד בית הכנסת "אח"י דקר" של עולי לוב. בטקס השנה השתתפו גם הח"כים משה סעדה ואלי דלאל, יו"ר הארגון רפאל חיון, סגני יואב דבוש ויעקב ברנס מארגן הכנס, יו"ר מועצת הארגון רחל עזרא, אנשי ציבור מעיריית נתניה, והקצינה רס"ן עדן רובין גרינברג, נכדתו של מייסד האגודה הגדולה בנתניה, חי רובין בניוטה ז"ל, שאף נשאה דברים על המורשת של סבה. בנו, של חי רובין, דורון (דידי) רובין סיפר כי אביו גדל כנער בטרפול, וכשעלה לארץ תמיד דיבר על הפרעות על אף שבני משפחתו לא היו בין הקורבנות של הטבח. "היה חשוב לו שיהיה מקום מרשים ומכובד שבו יוכלו להנציח את זכר הנרצחים, זה היה החזון שלו". בשנת 1945 שלטו הבריטים בלוב לאחר שכבשו אותה מידי האיטלקים במלחמת העולם השנייה. יעקב חג'ג' לילוף, מנהל המכון ללימודים ולמחקר בארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב, שסבו משה פלח-קיש נרצח בפרעות, מסביר כי הרקע לפרעות היה שילוב של המשבר הכלכלי, הלאומנות הערבית, התנהגות הבריטים שהיו מושפעים ממה שקורה בארץ ישראל, והתפשטות הפעילות הציונית בלוב שהייתה למורת רוחם של הערבים. בחודש נובמבר 1945 התקיפו המוני פורעים ערבים מוסתים באלמות קשה ומאורגנת את היהודים בטרפול. הפרעות היכו בהלם את האוכלוסייה היהודית ונחתו עליה בפתאומיות ובאכזריות. יהודים הותקפו במוטות ברזל, בגרזינים ובפגיונות תוך העלמת עין ואוזלת יד של הבריטים, שלא עשו דבר לדיכוי הפרעות, אלא התערבו רק כעבור ארבעה ימים. באחד המקרים בעיר העתיקה שלף יהודי אקדח כדי להגן על משפחתו והרג את אחד הפורעים. התפשטה גם שמועה שהמופתי נרצח, והדבר הסעיר עוד יותר את הרוחות והפרעות גלשו גם לכפרים מסביב. התוצאות היו קשות: 133 הרוגים, משפחות שלמות שנטבחו, כ-400 פצועים, 9 בתי כנסת שנשרפו, למעלה מ-800 עסקים שהושחתו ואלפי יהודים שנותרו ללא בית ואיבדו את מקור פרנסתם, ועוד אלפים שנמשו את הכפרים והגיעו אל הקהילה בטרפול. מסיום מלחמת העולם ועד העלייה הציונית הגדולה של יהודי לוב לישראל עם הקמת המדינה, התחוללו שני פוגרומים תחת השלטון הבריטי. מלבד נובמבר 1945 אירע גם פוגרום ביוני

1948 בו נרצחו 14 יהודים, אבל הפעם כבר פעל ארגון ההגנה היהודי בלוב והרג עשרות פורעים יימח שמם. פוגרום שלישי, ביהודים שנותרו בלוב העצמאית, התחולל בזמן מלחמת ששת הימים ביוני 1967 ובהן נרצחו 17 יהודים. המשורר, פרופ' יוסי גמזו שנפטר בשנת 2020, נחשף לפרעות האלו וכתב את "משא לוב", כדי להזכיר ולשמר לדורות הבאים את מה שאירע ליהודי לוב. וכך כתב בתחילת הפואמה:

יהודים הותקפו במוטות ברזל, בגרזינים ובפגיונות תוך העלמת עין ואוזלת יד של הבריטים ששלטו אז בלוב ולא עשו דבר לדיכוי הפרעות, אלא התערבו רק כעבור ארבעה ימים

עליו כנער, ורק לעת זקנה נפתח בפני ילדיו ונכדיו והחל לתאר את הרגעים הקשים בחייו ואת השנאה התהומית שראה בעיניו. לידיה חיון לבית משפחת מסיקה, אף היא מיציץ, הייתה נערה בת 16 מטריפולי, והעידה "אני, אחותי ואחי חזרנו מביקור אצל בת דודה שלי, זה היה בסביבות תשע בערב. הגענו למקום שנקרא סוק א-טריק, רחוב של חנויות. עצר אותנו משהו ואמר תזוהרו בדרך הזו שבה אתם הולכים, כי התחילו לתקוף יהודים. הלכנו בדרך אחרת מסמטה לסמטה עד שהגענו הביתה לחארה כבירה, השכונה הגדולה, לשם לא הגיעו הפורעים. אמא שראתה אותנו נשמה לרווחה ואמרה 'טוב שהגעתם, הורגים את היהודים'. כלילה באו לקרוא לאחי חיים כדי לעזור בקבורת היהודים שנרצחו. אמא פחדה עליו, והלכנו יחד איתו לבית ספר שנקרא דאר סרוסי, לשם הביאו את הגופות, זה היה נורא. משם לקחו אותם לבית העלמין וקברו אותם בקבר אחים". לידיה תיארה שהיו אלה ימים של פחד. "הערבים שרפו בתים, שברו ויטרינות של חנויות, והייתי רואה את החיילים האנגלים עומדים מהצד ואומרים לנו בערבית 'מעליש', אין דבר". 37 יהודים נרצחו בפרעות תש"ו בטרפול, בעמרוס נרצחו 38, בזוור 35, בזאווה 13, בתאג'ורה 7 ובמסללאתה 3. ביחד 133 קורבנות של טבח חסר רחמים, מכ"ח בחשוון ועד ב' בכסלו. בפרעות תש"ח נרצחו 14, ובפרעות תשכ"ז 17. בסך הכל 164

ורק את משא לוב, את רצח יהודייה פידי המון ברוטלי בשלושה פרצי פרעות אין איש זולת יורשי הנטפחים בהם יודע ובין בנינו אין להם לא זכר ולא אות. הנה לכן אנחנו מספרים היום בטרט את מה שלא ספר לתלמידים של בית רבן על קרבתות סבלה של יהדות גאה, לוקהט שיעולם ועד שוב לא תהא יותר קרבה.

חשבו שאני מת

בכתבה הנרחבת שפרסם בועז אורגד ב"ידיעות אחרונות" לפני ארבע שנים, תחת הכותרת "הטבח הנשכח של יהודי לוב", הובאה עדותו של יצחק דבש ממושב יציץ שליד רחובות, שהיה נער בן 15 בכפר תאג'ורה שליד טריפולי, ונפצע קשה במאורעות. "היינו בכפר 220 יהודים ומסביבנו אלפי ערבים. במשפחתי היו הוריי וארבעה ילדים. הפורעים חיפשו את הבית שלנו, כי אבא שלי היה איש עשיר וחשוב. הם הגיעו באותו לילה לבית והתחילו לשבור את כדי השמן והיין. כולם נמלטו בזמן, וגם אני פתחתי במנוסה, אבל עשרות ערבים רדפו אחריי עד שנפלת. אז הם היכו אותי בגרזינים, בראש ובידיים, עד שחשבו שאני מת. אחר כך גררו אותי לבאר מים של הבהמות שהייתה במרחק 20 מטר וזרקו אותי לתוכה. כשהייתי בפנים ירו עליי שלוש יריות אקדח ובנס לא נהרגתי, רק ה' עזר לי". דבש הסביר שנחלץ בזחילה מהבאר שהיה בה שיפוע, והגיע בכוחות

יו"ר הארגון רפאל חיון ליד האנדרטה

קורבנות.

שרפו את כולם

רינה ברדה מגבעת אולגה בחדרה נולדה בשנת 1937 בטרפול. בזמן הפרעות הראשונות הייתה רינה ילדה בת 8, אבל את מה שאירע באותו לילה בכפר זנזור, לשם הגיעה עם הוריה כדי לבקר קרובי משפחה, זכרה היטב והעידה:

חי רובין בניוטה ז"ל יזם את הקמת האנדרטה לטבח ליד בית הכנסת "דקר" בנתניה. בנו דורון (דידי) רובין, סיפר שהיה חשוב לאביו שיהיה מקום מרשים ומכובד שבו יוכלו להנציח את זכר הנרצחים. "זה היה החזון שלו"

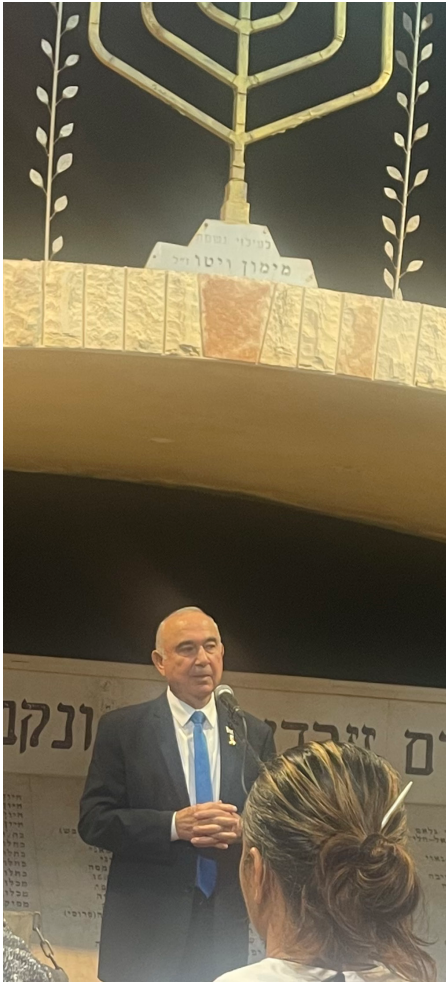
"אבא שלי עבד בזנזור כסנדלר ונסענו אמא רחל (לולי), אחותי הקטנה ואני לבקר אותו ומשם להמשיך לבית הדודה שלי מסעודה גויטע, אחות של אמא", מספרת רינה. "כשהגענו ליד החנות פגש אותנו ערבי שהתקרב לאמי בצורה מאיימת ואמר לה 'הערב הסכין יהיה על הצוואר שלכם'. אמא שלי דאגה מאוד כי לא היה איך לחזור לטרפול, היא פגשה חברה ערביה שהכירה בזנזור וביקשה מהם לישון אצלם. זה לא היה

רחוק מהחנות של אבא וממש קיר צמוד לבית של דודה מסעודה גויטע, שהתגוררה שם עם בעלה ותשעה ילדים. נכנסנו כמו גנבים בלילה, מהפחד שיראו אותנו". רינה המשיכה לתאר כיצד ראתה את הכרכרה של ראש הכפר עובר ברחוב, ואיך המארכת הערבייה אמרה להוריה כי כך הוא בעצם נותן את ההוראה לתושבים לתקוף את היהודים. "בשעה

שנשרפה". הזוועות התבררו למחרת בבוקר. 21 בני משפחת גויטע המורחבת נרצחו. בכפר נשחטו יהודים נוספים והגופות שלהם בותרו באכזריות נאצית מזעזעת. רינה מספרת כי החילוץ של בני משפחתה נעשה בעזרת חיילים ארצישראליים מהצבא הבריטי. "יצאנו בשיירה, כאשר במשאית הראשונה היו ארגונים ובתוכם חלקי הגופות של היהודים שנרצחו. אנחנו היינו ברכב אחריהם. אני זוכרת את אמא אומרת, 'ראיתי איך שמים אותם, את המתים, חתיכות חתיכות, בתוך הארגונים'". השנים שחלפו לא הקהו את הזיכרון של רינה ואת הרצון שלה שיידעו מה עבר על בני הקהילה שלה. "חשוב לי שיידעו איך סבלנו ומה עברנו, אסור לתת לזה להישכח".

בועז אורגד מציין בכתבתו כי בניגוד לפרעות אחרים שבוצעו על ידי מוסלמים כנגד יהודים, זו שבלוב כמעט לא מוזכרת בספרי הלימוד. לשאלתו, ציינו במשרד החינוך כי פרעות 1945 בלוב נזכרים במסגרת נושא הדה-קולוניזציה במזרח התיכון והשפעות גורמים שונים על גורל יהודי ארצות האיסלאם. בנוסף, קיימת המלצה לבתי הספר לבקר במרכז מורשת יהדות לוב באורי-הודה. במרכז השייך לארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב,

תשע בערב זה התחיל. אני זוכרת עד עכשיו את הלהבה הגדולה שעלתה מתוך הבית של דודה מסעודה. הפורעים הגיעו לבית והציתו אותו. כל מי שהיה בבית נרצח, פשוט שרפו את כולם. הדודה, בעלה והילדים. הניצול היחיד היה בן הדוד שלי, צעיר שקראו לו בצ'ו, שהיה מחוץ לבית באותו ערב. כשעלה לארץ, הקים משפחה וגר לידי בגבעת אולגה. הוא נפטר לא מזמן וכל חייו סחב את הטראומה של משפחתו

הבריטי נמנעו מלהתערב במאורעות ב-48 השעות הבאות, ושום פקודה בעניין לא ניתנה להם. רק בערבו של

מוקדש חלק נרחב מהתצוגה לתיאור הפרעות ונמצא קיר הנצחה עם שמות כל הקורבנות. רפאל חיון, יו"ר הארגון,

הפוגרומים שבוצעו ביהודי לוב צריכים להילמד בבתי הספר התיכוניים בדרך מקצועית וראויה כחלק מהזהות היהודית והלאומית הכוללת. החומר הרב שיכול לסייע לאנשי משרד החינוך נמצא ממש מול העיניים

יום שלישי בשבוע, 6 בנובמבר, הוטל עוצר באזור, אך הצעד לא בלם את הפרעות ואלה רק הוסיפו והחמירו. ביום רביעי החל הצבא לעצור נושאי נשק, תוך שהוא מקפיד לפעול נגד ערבים ויהודים כאחד. המהומות פסקו אך הקהילה היהודית בטריפולי ספרה כבר עשרות נרצחים. דווקא בגטו, הרובע היהודי בבירת לוב, הצליחו התושבים להגן על עצמם ולהדוף את המתקפה הערבית.

אומר כי הציבור בכללותו ובעיקר בני דור ההמשך ובני הנוער והצעירים מוזמנים תמיד להגיע ולהתרשם מהמוזיאון העשיר במידע היסטורי מקיף, לרבות על הפרעות בלוב, באומר, בתמונות ובצלילים המטילים זרקור מופלא על המסורת היהודית בלוב. גם עמותת "אור שלום" להנחלת מורשת יהדות לוב, בראשות פדהצור בן עטיה, אוצרת אצלה עדויות רבות וחומר היסטורי על הטבח המחריד.

לא פחות מנס

אדישות הקצינים הבריטים

רשימה משמעותית נוספת המסייעת לשימור זיכרון האסון בציבוריות הישראלית, תחת הכותרת "הפצע הפתוח של יהודי לוב", התפרסמה כאמור בחודש שעבר בעיתון "ידיעות אחרונות". צביקה נעים מביא בין היתר את עדותו של יצחק מסילתי מהכפר תאג'ורה: "ערב חודש כסלו משהו שמע בשוק את הערבים מדברים בלחש בשוק. יו"ר הוועד שלנו, של היהודים אמר 'גם אם יורקו אבנים, לא לפתוח את הבתים'. בערב חזרנו לבתים, הסתגרנו ואז התחילה השתוללות של צעירים, קצין משטרה הגיע, זרק רימון ובדיוק כשנשמע פיצוץ הרחוב התמלא בערבים שהתחילו להתפרע. הרגו שם שני אחים, ארביב בכור וארביב כליפא, הרגו מורה צעיר, רק בן 18. הרגו את עמירה בוארון – זרקו אותו לבאר וזרקו עליו בלוק. הרגו את בן דודה שלי, לילו עטיה, נער בן 14-15 עם קול שלא שמעתי כמוהו מעולם.

כתבתו של ארנון סגל ב"מקור ראשון" מקדישה פרק נכבד להתנהגותם האדישה, הרשלנית והמקוממת של קציני הממשל הבריטי ששלטו אז בלוב. "הידיעות הראשונות על מתקפות נגד בני הקהילה היהודית בטריפולי הגיעו למשרדי הקהילה לפנות ערב יום ראשון, 4 בנובמבר 1945. לפי הדיווחים הפרעות החלו בו בזמן, אולי על פי אות מוסכם מראש, בחלקים שונים של טריפולי", הוא כותב. "נשיא הקהילה זקינ (יצחק) חביב, מיהר למרכז הבולשת הבריטית כדי להודיע על המתרחש ולדרוש שהשלטונות יגנו על הקהילה, אולם לא מצא אף לא קצין אחד בתחנה. בשעות הלילה היה נדמה שהסדר הושב על כנו, אולם בבוקר יום שני נראו בעיר מחזות אימים. כעת הצטרפו לטבח ביהודים גם אלפי כפריים מוסתים מסביבותיה של טריפולי.

שזהו, הם יהרגו אותי. אמרתי לעצמי שאני לא אמות לחינם - אני אלחם, אהרוג מישהו. תפסתי מישהו שעמד ליד בית בוער, התחלתי לנשוך לשרוט אותו ואיכשהו הצלחתי להינצל". בהמשך מספר מסילתי כי ההינצלות שלו מהסיטואציה בה הוא מוקף בהמון משולהב עם סכינים וגרזנים היא לא פחות מנס.

מילה אישית לסיום: נשיא המדינה יצחק הרצוג כיבד את הקהילה וערך במשכנו עצרת זיכרון לציון 80 שנה לפוגרום. זה מכובד מאוד ותודה על כך. אך חשוב מכך יהיה אם מערכת החינוך הישראלית בראשותו של השר יואב קיש - שסבו פרדריק הרמן קיש ז"ל היה לוחם יהודי ומפקד בצבא הבריטי ממשחררי מחנה הריכוז בג'אדו - יוודא שהפוגרומים ביהודי לוב, ב-1945, 1948 ו-1967, יילמדו בבתי הספר התיכוניים בדרך מקצועית וראויה כחלק מהזהות היהודית והלאומית הכוללת. כפי שאתם רואים, החומר הרב שיכול לסייע לאנשי משרד החינוך נמצא ממש מול העיניים.

"ראשי הקהילה נזעקו אל אחד מבכירי הממשל, קולונל אולטן, שהגיע למשרדו רק בתשע בבקר. הם דיווחו לו על המתקפות האלימות ודרשו שהצבא הבריטי יפזר את המתפרעים הערביים, היות שהמשטרה שהורכבה ברובה מערבים מקומיים, לא עשתה די לטיפול במצב, בלשון המעטה. הקולונל הבטיח לפעול בדחיפות, אולם כוחות הצבא

עד החטוף האחרון: בציפייה לשובו של רס"מ רן גואילי

החטוף האחרון שנותר בעזה הוא השוטר הגיבור רס"מ רן גואילי ממיתר, בן לאב ממשפחה לובית, ואזרח תאילנדי שהגיע לארץ לעבודה. האמא, תליק גואילי: "תמשיכו להתפלל ולחבק, זה מחזק אותנו כל כך, הבן שלנו רני הוא גיבור גדול והאהבה הזאת מהעם מגיעה לו"

מאת: רומי רפאל

נכון להורדת גליון "לבלוב" הנוכחי לדפוס, טרם הושב ארצה החטוף הגיבור לוחם היס"מ רן גואילי, שיצא מביתו בבוקר שמחת תורה תשפ"ד, עם כתף שבורה, לחם באומץ והרג מחבלים רבים עד שנחטף לעזה. רני הוא האחרון שנותר בעזה. העם כולו מייחל להחזרתו, כדי לנעול סופית את הפרק הכואב הזה בחיי האומה, ולהמשיך בריפוי הנדרש לטראומה הלאומית שחווינו. בתקופה הזאת נחשפנו למשפחת גואילי, האם טל, האב איציק, בן לקהילת יוצאי לוב, והאחים. כולם אצילי נפש ומעוררי השראה. הם מתראיינים בצורה מכובדת שאינה מתלהמת כשהם לבושים בחולצה עם תמונתו של השוטר הגיבור והכותרת "רן גואילי מגן עלומים". בעצרת האחרונה בסוף חודש נובמבר נאם האבא, איציק גואילי, שסיפר על

מוחק עדיין כחטוף חי. אנו מתפללים יחד איתם לנס, ומייחלים לבשורות טובות, במהרה.

האב, איציק גואילי: "כמו שרני שלנו לא שכח את המדינה ברגע הכי קשה שלה, אני מצפה שהמדינה לא תשכח אותו עד שתחזירו הביתה לישראל"

לא יעז לשכוח שהמדינה נלחמת "עד החטוף האחרון". בראיון שהעניקה לאתר ynet אמרה תליק גואילי "הכי מתאים לרני לקפוץ ראשון ולצאת אחרון, להיות המאסף, זה רני שדאג לכולם תמיד". תליק סיפרה בראיון על החטיפה של בנה "רני הגיע לחלק המערבי של קיבוץ עלומים, ובאיזשהו שלב הוא דיבר עם הצוות שלו והתריע שמגיעים עוד טנדרים עם מחבלים. בשלב מסוים הוא פתח באש על המחבלים והם התקרבו אליו. הוא ניהל קרב כשהוא פצוע ברגל וביד והרג את המפלצות האלה". לצערנו, המחבלים הגיעו בעשרות ומאות והצליחו בסוף לחטוף אותו לעזה. עוד ציינה תליק שהיא ובני המשפחה מרגישים חיבוק עצום מהעם, תמיכה גדולה מכלי התקשורת שלא מורידים את נושא החטופים מסדר היום. היא ביקשה: "תמשיכו להתפלל ולחבק, זה מחזק אותנו כל כך. הבן שלנו רני הוא גיבור גדול והאהבה הזאת מהעם מגיעה לו".

רס"מ רן גואילי, שכולם קראו לו בחיבה רני, בן 24 ממיתר שבדרום, נלחם בגבורה בקרב בקיבוץ עלומים. הוא הצטרף לקרב הזה כאשר שמע על המתרחש ב-7 באוקטובר, בוקר שבת וחג בישראל. למרות שהוא היה בחופשת מחלה מהמשטרה בעקבות תאונת אופנוע שגרמה לשבר בכתפו, הוא לא היסס פעמיים לפני שיצא בבהילות להציל את מי שאפשר, ותוך גבורה עילאית שהפגין. בני משפחתו של רני הרבו להתראיין לאחרונה מתוך מטרה ברורה שאיש

גבורת בנו. הוא דרש מראש הממשלה ומהמתווכות לא לעבור לשלב ב' בתוכנית טראמפ, ואומר: "חמאס מהתל בנו, אין היום שאחרי" עד שרן והאזרח התאילנדי חוזרים". איציק גואילי הביע תקווה ותפילה "שלא יהיה לנו רון ארד נוסף", וציין "כמו שרני שלנו לא שכח את המדינה ברגע הכי קשה שלה, אני מצפה שהמדינה לא תשכח אותו עד שתחזירו הביתה לישראל". יצוין כי על פי הממצאים סבורים בצה"ל שרן גואילי אינו בין החיים, אולם בני המשפחה מתפללים לנס שאולי הוא

דמי חנוכה כמודל

אין מתאים יותר מחג החנוכה - חג החינוך, להראות דוגמא אישית מההורים לילדים על זוגיות מלאה נתינה, מאירת פנים, תקשורת מקרבת, יחסים של כבוד והערכה

מאת: ענת טייב - בס"ד

תמונה: ויליאם וורבי

אנו צריכים להבין שיש לנו בשר קודש, ואין הדברים סותרים זה את זה. פיזי ורוחני שזורים זה בזה. דמי החנוכה מלמדים אותנו כי החופש החומרי האמיתי הוא לא בהימנעות מהטוב שבגשמי אלא דווקא ביכולת להעלות בטבעיות כל דבר גשמי למעלה קדושה וטהורה באחריות בשליטה ובאהבה. חנוכה מלמד אותנו שנס לא קורה מחוץ לחיים הוא מתרחש בתוכם. בין אם במעוה קטנות שנותנים לילדים, בין אם בספינו' שמביאים לבנות או למורים, ובין במגע של אהבה שמאיר פנים.

האור הגדול של החג נולד מאותם רגעים קטנים שבהם אדם בוחר להדליק להאיר בכוח של קדושה וטהרה ולא משנה אם זה נר בחלון או בלב בן הזוג.

ענת טייב

0505794232

קדושת השיח - מלווה זוגית, מדריכת כלות, מנחה למיניות בריאה ולחיי אישות

לילדים שלנו שיעור במעלת קדושת הנישואים, ללמד איך מכבדים את בן/ת הזוג, איך אפשר במסגרת הנישואים לתת לבן/ת הזוג "צדקה" של חיוך מסביר פנים? אין מתאים יותר מחג החנוכה - חג החינוך להראות דוגמא אישית של זוגיות מלאה נתינה, מאירת פנים, תקשורת מקרבת, יחסים של כבוד והערכה. זוגיות טובה של אהבה!!

הגיגת הירות החומר

הסיבה השנייה למנהג דמי החנוכה היא על פי הרמב"ם. היוונים ביקשו לטמא את קדושת החומר, הרצון שלהם היה שנשתמש בכסף ובכוחות החיים לדברים שפלים ולדברים שבטומאה. דמי החנוכה, לעומת זאת, מסמלים את החופש שלנו להפוך את השימוש בכסף למטרות טובות של קדושה, טהרה ורוחניות, זה בעצם להאיר את הגשמי באור של משמעות.

דמי חנוכה הם סמל ליכולת שלנו להפוך את הכסף, את הזמן, את המגע לכלים של אור ושל אהבה. תורתנו לא מפרידה בין קדושה לטבעיות, בין רוח לחומר,

התורה שלנו מקדשת את חיי האישות, רואה בהם דבר רצוי, בניגוד לנצרות שאצלם הקדוש הוא דווקא מי שמתנזר מחיי אישות. אצלנו שליח ציבור של יום כיפור כמו הכהן הגדול חייב להיות נשוי!

הרי קל יותר לדכא ולהשבית את היצר מאשר לדעת לשלוט ולעזר אותו. הרב קוק מלמד כשם שיש לנו רוח קודש

מנהג עתיק בחנוכה הוא שההורים נוהגים לתת לילדיהם מעוה דמי חנוכה. אצל יהודי לוב, לא נהגו ההורים לתת דמי חנוכה כמתנה כספית אלא היה מנהג שנקרא "סנה". האימהות היו שולחות ספינו' לבנות המשפחה הנשואות והיו שנהגו לחלק ספינו' גם לזקנים בבתי האבות ולמורים המלמדים את הילדים. וכמו תמיד במסורת ישראל, גם מאחורי המנהג הפשוט מסתתר עומק גדול....

שתי סיבות לדמי חנוכה:

דוגמא אישית

ידוע שבחינוך ילדים על ההורים להוות מודל לחיקוי ולכן דמי החנוכה מחנכים את הילדים לנתינת צדקה. כשהילדים מקבלים מעוה לחנוכה הם מקבלים מסר חוויתי של שמחת הקבלה ובו בזמן את שמחת הנתינה של ההורים כמודל. אט אט הם יגדלו ויהפכו לנותני צדקה וגומלי חסד. החוויה הטובה של קבלת המעוה משולבת בשמחת הנתינה של הנותן נטמעת בילדים יותר מאלף מילים ושיעורים שיעסקו במעלת מצוות הצדקה.

אם נסתכל במבט זוגי הרי שאיש ואשתו מהווים מודל לחיקוי הזוגיות עבור הילדים. עלינו לדעת שיותר ממה שאנו אומרים ומלמדים את הילדים על תקשורת זוגית, על אהבה וכבוד בין איש לאשתו, בשגרת ההתנהלות הזוגית שלנו הילדים מקבלים מאיתנו מסרים שנשמעים בהם. בכל יום יש לנו הזדמנות, כזוג, להעביר

איך ניצלתי בטביעה של המשחתת "אח"י אילת"

הרצל דאבוש, בן העדה הלובית, תושב אור יהודה, מספר כיצד הצליח לשרוד לאחר שפגעו במשחתת טילים מצריים והיא טבעה. עם ברוך שותתת דם שצרבה מאוד במגע עם מי הים, הוא שחה לכיוון הירח ונאחז בחבל של סירת ההצלה. "תמיד האמנתי גם בשעות הכי מפחידות כי אלוהים אוהב אותי, ואני אצא מהים חי", הוא אומר

מאת: הרצל דאבוש

זה קרה בתאריך ה- 21/10/1967, י"ז תשרי ב' חול המועד סוכות תשכ"ז. זה היה היום הארוך שבו טובעה המשחתת "אח"י אילת" ולא שבה עוד. אך בכל זאת ועל אף עוצמת המכה, מדינת ישראל התגברה על האבדה והתאוששה, ובנתה את צי המלחמה מחדש. סך כל המלחים באנייה היינו כ- 180 אנשי צוות על המשחתת, מהם נהרגו בטיבוע האנייה 47 אנשי צוות. "אח"י אילת" נרכשה על ידי מדינת ישראל מממשלת בריטניה כאנייה הדגל של חיל הים בשנת 1956. "אח"י אילת" נכנסה לשרות בצי הוד מלכותה כבר בשנת 1944.

אכן המשחתת הייתה זקנה מאוד, אך לא בעינינו. אנו ראינו בה ספינה יפה, בעלת גזרה נהדרת, מהירה מאוד, בעלת יכולת תמרון גבוהה מאוד ובעלת כוח אש ענק - החל מתותחים בקוטר 4.5 אינץ' השווים ל- 11 ס"מ ויותר. היו בה גם פצצות טורפדו אשר כל פצצה יכלה להטביע אנייה שלמה וגם בפצצות עומק אשר כל אחת מהן שקלה כ- 400 ק"ג וסימנה היה ק 40.

בקיזור משחתת מצוידת לכל מלחמה. אנו האמנו כי ננצח ונטביע כל ספינה, משחתת או ספינת טורפדו שתבוא להילחם בנו. לכן שטנו בים התיכון כבעלי הים. אנו הבעלים, אנו יכולים להתגבר על כל כלי שיט שישוט מולנו.

באמצע החופשה

מחצית מאנשי הצוות של המשחתת "אח"י אילת" יצאו לחופשה לפני ערב חג סוכות. זה היה ביום רביעי ה- 18/10/1967 והיינו אמורים להיות בחופשת חג עד יום ראשון ה- 22/10/1967. אבל ביום חמישי ה- 19/10/1967 מפקדת חיל הים התקשרה לאנשי חיל הים שהיו להם

טלפונים בבית. (חשוב לדעת כי בשנת 1967 רוב הבתים בישראל היו ללא טלפונים ורק למעטים היה טלפון בבית) וביקשה מהם להזעיק את הצוות מהבתים שלהם. כלומר לנסוע ליישובים אשר בהם התגוררו אנשי הצוות של "אח"י אילת", לקרוא להם ולהכווין אותם למקום שבו יהיו אוטובוסים. גרנו אז בבית דגן. איתי ביחד היו סגן יוחאי יצהרי ועוד חייל מבית דגן אשר אני לא זוכר את שמו. שלושתנו קיבלנו הוראה לחזור לבסיס חיל הים בת גלים בחיפה ומשם לנמל חיפה למשחתת "אח"י אילת. אכן כך עשינו. הגענו למשחתת שלנו ביום חמישי. המפקדים שלנו אמרו לנו כי בתוכנית המקורית הייתה צריכה להפליג "אח"י יפו", האחות התאומה של "אח"י אילת", אך בשל תקלה טכנית "אח"י יפו" לא יכולה להפליג ואנו נאלצנו לצאת לים במקומה.

אזעקה אזעקה

בערב שבת ה- 20/10/1967 יצאנו להפלגתנו האחרונה לכיוון דרום. הפלגנו בקו ישר ללא חשש מול פורט סעיד, הלוך ושוב. הצוות לא היה בכוננות. חלקנו ישנו במיטות, חלק אחר שיחק בקלפים, לפתע הייתה אזעקה נגד מטוסים אזעקה! אזעקה! אזעקה! כל הצוות החל לרוץ כל אחד לעמדה שלו. אני רצתי לעמדת הנ"מ שלי שהייתה מקלע 0.5 על הסיפון העליון ליד גשר הפיקוד. אחרי דקה או שתי דקות הבחנו אני ושאר אנשי הצוות כי ממטוס קטן שיגרו עלינו טיל סטיקס, טיל ים ים רוסים שניתן למצרים והוא טס לעברנו. ניסינו לפגוע בו באמצעות כלי הנשק שהיו לנו, אך לא הצלחנו. הטיל טס מהר מאוד ולאחר דקות בודדות הטיל פגע במשחתת פגיעה קשה.

לאחר כדקה מפגיעת הטיל הראשון הבחנו בטיל נוסף שטס לעברנו, אך גם הפעם לא הצלחנו לפגוע בו והוא פגע בנו פגיעה קשה מאוד. הפגיעה הייתה בארובה ובחדר המכונות והיא פירקה את המשחתת לשני חלקים - החרטום ניתק מהירכתיים, החשמל והקשר בין שני חלקי הספינה ניתק ולא היה אפשר ליצור קשר בין החרטום לירכתיים. אחד מאנשי הצוות קפץ לים, ומהים הוא אמר למפקד הספינה "אני אהיה מעביר הקשר בין החרטום לירכתיים". ואכן מפקד האנייה מסר לו הוראות והוא העבירם לירכתיים אשר גם שם היו קצינים שנתנו הוראות לצוות. לאחר כמה שחיות חרטום ירכתיים קפץ איש צוות אחר והוא החל להעביר הוראות מן המפקד בחרטום לקצינים ולצוות בירכתיים.

בינתיים קצין גנ"ק = גילוי, ניווט וקשר מצא חלקים שבורים של מכשיר קשר, מהם הוא בנה מכשיר קשר תקין והתקשר בגלוי לצה"ל באומרו: "אנו אח"י אילת, טבענו מול חופי פורט סעיד ומבקשים דחוף עזרה". לאחר כמה דקות נסתה המשחתת על צידה בזווית כל כך גדולה שאני ואנשי צוות נוספים גלשנו על דופן האנייה והגענו למים.

הרגל בוערת

אני הגעתי למים פצוע לאחר שקיבלתי רסיס של טיל בברך. תמיד האמנתי גם בשעות הכי מפחידות כי אלוהים אוהב אותי, ואני אצא מהים חי. הברך הייתה זבה דם והכאב ממי המלח צרב כל כך, עד שהרגשתי כי הרגל בוערת במי המלח אשר בים. אותה קריאה של קצין גנ"ק נקלטה אצל חיילת אלמונית וזו העבירה את הידיעה למפקדיה. הם, לאחר בירור, העבירו את ההודעה למפקדי צה"ל ולמטכ"ל, אשר

הרצל דאכוש בשירותו הצבאי

והיא החלה להתנפח. ניגשתי לרופא האנייה והתלוננתי על הכאבים. הרופא הסתכל על הברך, המהם ונתן לי כמה כדורים לבלוע כל יום במשך חמישה ימים.

אני בלעתי את הכדורים לפי ההוראות אך לא חל שום שיפור בברך. שוב ניגשתי לרופא. הוא בדק אותי ונתן לי שוב כדורים. אמרתי לו כי הכדורים שנתן לי בפעם הקודמת לא עזרו לי. הוא אמר כי אלה כדורים אחרים, אנטיביוטיקה, חזקים יותר והם אמורים לעזור. שבוע נוסף עבר והכאבים המשיכו להציק. שוב ניגשתי לרופא ושוב אותו התהליך של הכדורים. סירבתי לקחת הפעם את הכדורים וביקשתי הפניה לבית חולים. הוא התלבט אם להפנות אותי לבית חולים, ואז אמרתי: "אם אני לא מקבל הפניה - אגש למפקד האנייה ואסביר את מצבי". הרופא נפגע וכעס אך כתב הפניה לבית חולים ומסר לי אותה. הגעתי לחדר המיון בבית החולים רמב"ם בחיפה. הרופאים בדקו ומצאו כי ישנו זיהום בברך. עברתי ניתוח באותו המקום שבו נותחתי בפעם הקודמת ואושפתי ל-10 ימים. במהלך האשפוז הגיע רופא המשחתת "אח"י יפו" לבקר אותי ברמב"ם. הוא התנצל כי לא ראה את הזיהום. אני יצאתי מבית החולים חזרתי ל"אח"י יפו" והמשכתי לשרת. אחרי שהשתחררתי מהצבא נודע לי כי המשחתת "אח"י יפו" שימשה כדוגמא לספינות הטיילים החדשות שנרכשו לחיל הים.

זהו. זה סוף הסיפור של "אח"י אילת" ו"ל והסיפור שלי רק החל. השתחררתי, התקבלתי לעבודה בתעשייה האווירית. התקדמתי. התחנתי עם מזל, רעייתי שתחיה. בע"ה הבאנו לעולם שלושה ילדים. כולם חכמים, כולם נבונים וכולם מכבדים את הוריהם עד היום הזה. בורא עולם יברך אותם יחד עם כל עם ישראל ויצליחו בכל מעשיהם.

לבית חולים "אסף הרופא" אשר בצריפין. צוות בית החולים טיפל בי היטב. הורדמתי ועשו לי ניתוח בברך להוצאת הרסיס. העייפות גברה עלי כל כך שישנתי בערך 24 שעות. כאשר התעוררתי מצאתי את עצמי עם גבס על כל הרגל מהירך ומטה עד הקרסול. בגלל הגבס היה לי קשה להתהלך ואפילו לעמוד, אבל התגברתי. אמרתי לעצמי כי אני חייב להודיע לאחיי ואחותי כי אני בחיים. הורי נפטרו עוד בילדותי, בגיל 13 אבא נפטר ואמא בגיל 14. איך אני מודיע לאחיי ואחותי כי אני עוד חי? ניגשתי לספר הטלפונים וחיפשתי מי בבית דגן יש לו טלפון ומצאתי רק את הרופא בקופת חולים הכללית.

התקשרתי וענתה לי אשת הרופא. העברית שלה לא הייתה חזקה ולאחר כמה דקות של אי הבנה הדדית היא סגרה את הטלפון. אז למי להתקשר? במקרה ראיתי בספר הטלפונים "מועצה מקומית בית דגן" התקשרתי למועצה ומה רבה הייתה שימחתי כאשר ענתה לי בת כיתתי כרמלה מבית ספר רמב"ם. היא לא האמינה כי אני עוד חי, אבל אמרה לי כי בני משפחתי שופכים חול על הראש ומתחילים להתאבל, לכן אני רצה עכשיו אליהם כדי להגיד להם שאתה עדיין חי ונמצא ב"אסף הרופא". היא סגרה את הטלפון ורצה מהר להודיע למשפחתי. המשפחה התקשתה להאמין ורק לאחר שכרמלה אמרה להם כי הרגע דיברה איתי, הם הסכימו להאמין לה.

כולנו בכינו

לאחר כמה דקות המשפחה דיברה עם השכן שהיה ירקן ובעל טנדר, אשר הסכים באהבה להסיע את המשפחה לבית החולים. כאשר אחיי ואחותי הגיעו למחלקה שבה אושפזתי הם שמחו לפגוש אותי, אך לא הפסיקו לבכות. גם אני בכיתי עמהם.

לאחר כחודש שבו שהיתי בבית חולים אסף הרופא שוחררתי מבית החולים וחזרתי לחיל הים. שם בבסיס בת גלים הפנו אותי למשחתת התאומה "אח"י יפו". את האנייה הכרתי כי היא הייתה האחות התאומה של "אח"י אילת". חלק מהצוות הכרתי עוד מהטירונות שעברנו יחד. את שאר אנשי הצוות הכרתי לאט לאט והתחלתי להשתלב בעבודת הצוות כמו שלמדתי במשחתת "אח"י אילת". תוך חודש בערך מאז שעליתי למשחתת "אח"י יפו" החלו כאבים בברך הפגועה

החלו מיד בשיגור חיל האוויר וספינות מחיל הים.

לאחר שכל הצוות היה במים, מישהו קרא בקול "שימו לב צוות אח"י אילת: כולם תשחו לכיוון הירח, כולם תשחו לכיוון הירח". ואכן, כולנו שחינו לכיוון הירח, ובזכות הכיוון שכולנו שחינו אליו, לא הלכנו לאיבוד. רוב מוחלט של אנשי הצוות נפגשו במים. אחר כך החלו להגיע מסוקים של חיל האוויר וספינות טורפדו של חיל הים. המסוקים הפילו אלינו סירות מתנפחות. רוב החיילים נצמדו לסירות אבל מישהו צעק "צריך לשים את הפצועים בתוך הסירות", וכולנו פנינו מקום לפצועים ולחיילים שהוכנסו לתוך הסירות.

אני אחזתי בחבל סירת ההצלה אשר חיל האוויר הצניח לנו, ולא עזבתי שמא אטבע. היה לי חור בחגורת ההצלה ויצא ממנה אוויר לאט אבל יצא. לא יכולתי לנפח כי המזוט (הדלק) של המשחתת הציף את הים ומרח אותנו במזוט שהיה סמיך כמו שמן מכונות. לכן לא יכולתי לפתוח את "הוונטיל", המקום שממנו מנפחים את חגורת ההצלה.

ישנתי 24 שעות

מאז שגלשתי למים בערך בשעה 19:00 או אולי 19:30 אחזתי בחבל ההצלה של סירת ההצלה שהצניח חיל האוויר ולא עזבתי עד השעה 23:00 או 23:30. אז הגיעו ספינת טורפדו של חיל הים והמלחים החלו לעודד אותנו בקריאות "קדימה חיל הים קדימה באנו להציל אתכם!! חיל מספינת הטורפדו הוריד סולם חבלים והציע לי לעלות לספינה. שמחתי לעלות לספינה. אחזתי בסולם החבלים וניסיתי לטפס לספינה, אך נפלתי אחרי הצעד הראשון, שכן הייתי כל כך תשוש שלא נשארה בי טיפת כוח לטפס.

שימו לב אנו מדברים על חייל בן 19 / 18 בשיא כוחו שלא יכל לטפס שלושה שלבים בסולם חבלים. חיילי ספינת הטורפדו עזרו לי והצלחתי בעזרתם לטפס ומייד שכבתי על הסיפון בלי כוחות. אחרי כמה דקות הפלגה בספינת הטורפדו, אנשי הצוות של ספינת הטורפדו עזרו לי לקום, קשרו עלי חגורת הרמה של מסוק, והרגשתי באוויר.

נכנסתי למסוק ואחרי כמה דקות טיסה הגענו לחוף רומני אשר בסיני. משם עלינו למטוס מסוג נורד וטסנו לנתב"ג. שם המתינו לנו אמבולנסים ולקחו אותנו לבתי החולים. אני הגעתי

זוהר אביב – הרומן שבין הסופרת למקלדת

היא התחילה בטור בעיתון הנוער "ראש אחד" וכיום היא חובקת לא פחות מ- 90 ספרים. בנוסף הוקם פסל בנתניה בכיכר ציון בהשראת אחד מספריה. היא מדברת על הילדות הלא שגרתית במושב, על סדרות הספרים שהיא כתבה ועל החזרה בגדול למורשת הלובית. כנצר למשפחות ערוד וברדה היא אומרת: "בעדה המדהימה שלנו יש הרבה אהבה שעוברת דרך מאכלים מחממי לב, והם מורכבים ומפותלים כמו דבלה מתוקה"

מאת: שמעון דורון-דעווש

הסופרת עם אביה

זוהר אביב (לבית משפחת ערוד וברדה) סופרת, מרצה על יצירתה בבתי ספר יסודיים, כותבת לעיתוני ילדים ונוער, מובילה בית ספר לכתיבה – 'הנוצה', בנתניה, מאמנת אישית, שחקנית, מתנדבת ופעילה חברתית, -וויקיפדיה.

איזה שם יפה

לפני מספר שבועות נתקלתי בפוסט מסקרן שכתבה זוהר אביב שהייתה בו אמירה כלשהי על יהודי לוב. פניתי אליה בפרטי והצעתי לה להתראיין לכתב העת לבלוב. תשובתה הייתה: איזה שם יפה נתתם לכתב העת (תודה לנחצ'ה) "לבלוב". כן אשמח להתראיין. נפגשנו בלובי מלון איילנד בנתניה עם נוף מקסים לים, האווירה הייתה נינוחה בפגישה עם הסופרת המוערכת. הוריה נולדו בלוב. אבא רחמים ערוד נולד בחומס אימא ציפורה ברדה (כמונה) נולדה בטרפולי. "אמא ציפורה נולדה למשפחה אמידה של צורפים", היא מספרת "כל המשפחה חיה בטרפולי במתחם מפואר אחד.

על ידי ניצולי שואה (אוד מוצל מאש) ולמעט שלוש משפחות נוספות (ארביב, מזוז וסנוואני) היא לא הכירה משפחות אחרות ממוצא ספרדי. בשל האווירה במושב, זוהר בכלל חשבה שהיא מיהדות אשכנז. למעט גיחות למשפחה בשכונת דורה בנתניה ולמשפחה בדלתון (כמיסה) לא הייתה לה כל גישה למורשת משפחתה. בכיתה ז', במסגרת עבודת שורשים, נערך פרוייקט מאכלי עדות וכל תלמיד התבקש להביא מאכל כלשהו מביתו. זוהר הביאה קוסקוס והתפלאה שאף אחד מהילדים לא ידע מה זה. "חזרתי הביתה ושאלתי את אימא", היא נזכרת "אימא אנחנו לא כמו כולם? אימא סיפרה לי שהמשפחה עלתה מלוב בעוד כל המשפחות האחרות עלו מאירופה. לפתע הרגשתי שונה, בשלב יותר מאוחר הוריי התחילו לקבל פיצויים על היותם ניצולי שואה והתחושה שלי חזרה להיות – הנה אנחנו כמו כולם. הנאצים הגרמנים יימח שמם איחדו אותנו."

בכל המשפחה הגרעינית והיה המלך של המשפחה. אמו עזיזה חיכתה לו שיחזור מהעבודה בכדי להכין לו אוכל ולפנק אותו. אבא ואמא הכירו באוטובוס ואימא לא רק התאהבה בו אלא בכל משפחת ערוד המורחבת שהייתה משפחה חמה ומחבקת. כשנולדת אבא היה קצת מאוכזב כי רצה מאוד בן וכשנולד הבן אבא לא האמין והתקשר פעם נוספת לבית החולים לוודא ששמע נכון את הבשורה.

זוהר גדלה באווירת המושב של שנות ה- 60 שם הייתה הרבה עבודה חקלאית כמו איסוף פקאנים, תותים, אפרוחים שגדלו להיות תרנגולי הודו, ותפוזים. הילדים גדלו תוך כדי העבודה. זוהר הייתה הבכורה מתוך שלושה אחים.

חלומה של זוהר מגיל צעיר היה להיות פיה ולתת לילדים כלים לחיים טובים יותר וכשגדלה הבינה שיש לה מקל קסמים שהוא יכולת כתיבה מרתקת שילדים ממש אוהבים לקרוא

החום והמורשת

"לאחר העלייה מלוב של משפחת ערוד, היא הייתה מאוד ענייה", היא מוסיפה. "אבא יצא לעבוד כגנן בכדי לסייע בפרנסת המשפחה. הוא תמך כמעט

בפרעות נכנסו הערבים זרקו פחי דלק וניסו להצית את המתחם". לאחר העלייה לארץ ישראל הוריה גרו והכירו בשכונת דורה בנתניה, נישאו ועברו למושב אודים בשרון, שם נולדה. מושב אודים הוקם עם קום המדינה

זוהר עם שמעון דורון-דעדוש

שלמד לבקש, "מה עושים עם געגוע?" "הטריק של סבתא נונה" ועוד ועוד. אחד הספרים המיוחדים שלה הוא הספר "מסע לארץ ישראל" המספר על ילד ניצול שואה מאחד המחנות באירופה. זוהר זכתה בפרסים רבים ותעודות הוקרה, ספריה תורגמו לשפות זרות ביניהן לסינית. נערך לכבודה ערב מחווה מטעם עיריית נתניה, ואף הוקם בהשראת ספרה - "יהלומים באקווריום" פסל ענק בכיכר ציון במרכז העיר. זוהר ממשיכה לכתוב, להרצות ולעזור לילדים בכל דרך אפשרית. כעת לאחר שלאחרונה הלכו לעולמם אמה ציפורה ואחיה - מנחם, היא מרגישה צורך לשמר את המורשת המשפחתית, והיא עומלת על הרצאה שתביא למודעות את זיכרון השואה בצפון אפריקה. "אני מאמינה שהרבה מהטראומות והחרדות שעברו מדור לדור קשורות לפרק הקשה הזה בתולדות העדה המדהימה שלנו", היא אומרת "שיש בה גם הרבה אהבה שעוברת דרך מאכלים מחממי לב, והם מורכבים ומפותלים כמו דבילה מתוקה". מי ייתן כי יתכן ונזכה בעתיד הקרוב לראות את זוהר כותבת גם בכתב העת לבלוב.

ילדותה, לא מעורכת ולא רצויה. הסיפור נשלח לעיתון "ראש אחד" של ידיעות אחרונות והעורך מאוד התלהב והתקשר לבקש את זבולון. "כשהוא הבין שלמעשה זבולון זאת אני והכתיבה הייתה כל כך אוטנטית הוא ביקש שאכתוב טור קבוע" היא נזכרת בהתרגשות. "הכתיבה והתגובות שקיבלתי מקוראות חיזקו את הביטחון שלי והתחלתי לכתוב לעיתון נוסף, כתב העת 'כולנו'. הטורים היו פופולריים והביאו לכך שקיבלתי הצעה מהוצאת כתר לכתוב ספר. אחריו ילדתי מעל 90 ספרים עד היום בסדרות של 'חבורת כוח המוח', 'יד הפלא', ועוד... בכולם מספרים על קבלת השונה וסובלנות".

האם בספרייך יש נגיעה למורשת הלובית?

"רק בזמן האחרון בספר ה- 27 בסדרת

היא זוכרת שאמה הייתה משאירה אותה בתוך מיכל התפוזים בזמן שהיא הייתה אורזת תותים או קולפת פקאנים בידיים שחורות מעבודה. לא היה זמן לפינוקים והכל סבב סביב עבודות המשק. "אבא היה שומר בפרדס מהציפורים ואני הייתי מגיעה אליו מוקדם בבוקר להביא לו כריכי גבינה צהובה שאמא הכינה לו. בבית הספר הייתי לוקחת כריך עם פסטרמה ופלפלוצ'ומה ואני זוכרת שבאחת הפעמים המורה הקריאה סיפור ואני דמעת", היא נזכרת בחיוך. "המורה חשבה שאני בוכה מהסיפור בעוד אני בכלל הזלתי דמעות מהחרירות של הפלפלוצ'ומה. אימא בישלה אוכל לובי בבית שמאד אהבתי- נוקידס, אריסה, באזין שאבא מאוד אהב. עד כדי כך אהב שאחרי שסיים צלחת גדולה עוד היה מלקק את הצלחת".

"כשהיינו נוסעים בחגים או באירועים למשפחתו של אבי בדורה (משפחת ערוד) או למשפחת אימי במושב הצב (משפחת ברנס) היינו מרגישים את החום והמורשת הלובית"

'חבורת כוח המוח' שהיא סידרה על חבורה שפותרת בעיות בבית הספר בעזרת כוח המוח ולא כוח פיזי. אזרתי עוז וכתבתי שאחד הילדים טריפוליטאי ואוכל מאכלים טריפוליטאים. כי תמיד גדלתי עם הרגשה שאין תהודה מתאימה לנושא. כולם ישראלים אבל בזמן האחרון אני מרגישה שאני יותר גאה בעדה שלי ובמורשת שלי. אני עוברת תהליך של ריפוי עצמי ודרך הספרים אני מרגישה יותר ויותר כוח להיות גאה גם בעברי וגם במוצאי. "לזוהר ולמתי שני ילדים (גל וליטל) ושלושה נכדים. הילדים מכבדים בחלק מספריה. זוהר כתבה יותר מ 90 ספרים שגיבוריהם הם ילדים אמיתיים. ביניהם 28 ספרים של "חבורת כח המוח" שזכתה בפרס "מצילה" בנושא מניעת אלימות ופתרון משברים באמצעים אחרים. סדרת "יד הפלא", בעלת 15 כרכים שעניינה קבלת האחר והשונה התמודדות חברתית ומודעות עצמית. סדרת "כוח הלב" בעלת 14 כרכים שעניינה זוגיות ואהבה וסדרת "מסע מצמרר" סדרת פנטזיה, בעלת 9 כרכים, כמו כן היא כתבה גם ספרים המיועדים לגיל הרך- "שמח על הירח", "בום בילי בום", "כתה א' שלום", "האריה

איך הייתה אווירת המורשת בבית?

"בבית לא הייתה אווירה מיוחדת אבל כשהיינו נוסעים בחגים או באירועים למשפחתו של אבי בדורה (משפחת ערוד) או למשפחת אימי במושב הצב (משפחת ברנס) היינו מרגישים את החום והמורשת הלובית".

זוהר שירתה בנח"ל, במחלקת הדרכה, ולאחר מכן בעיתון הצבאי "מערכות". לאחר שחרורה התחילה ללמוד ספרות וחינוך באוניברסיטה ודרך מכר קרוב הכירה את בעלה. זוהר נשואה כבר 40 שנה למתי אביב, בנו של רבי גברי בעדש שהיה רב, מוהל, שוחט ומורה בשיכון וותיקים ליד נתניה, שם הם גרים גם כיום.

חלומה של זוהר מגיל צעיר היה להיות פיה ולתת לילדים כלים לחיים טובים יותר וכשגדלה הבינה שיש לה מקל קסמים שהוא יכולת כתיבה מרתקת שילדים ממש אוהבים לקרוא. זוהר התחילה לכתוב לאחר הלידה הראשונה, כנראה כחלק מריפוי עצמי ומהצורך להעסיק את עצמה, תוך כדי חינוך הילדים.

היא כתבה את הסיפור הראשון על זבולון המכוער שאף אחד לא מקבל אותו, כי זאת הייתה הרגשתה בתקופת

בית כנסת יד הקדושים - שכונת עמידר בבת ים

שמעון דורון דעדוש חוזר אל התפילות והארועים המרגשים בבית הכנסת לתפארת שהוקם על ידי יוצאי לוב בשנת 1953. "לניהול התפילות היו שותפים רבים", הוא נזכר. "היו הפייטנים שבשל קולם הערב זכו לפיוטים היותר נחשבים כמו הקדושה, הנקראת בחזרת תפילת 18, רבי גובה בן עטיה, שהוביל את התפילה וקרא בתורה בנעימות ובקול צלול, והיו המתפללים הרבים שקראו מזמורים כאלה ואחרים והיו שותפים לתפילה. קולותיהם של הפייטנים, בכור נחייסי ורפאל פלאח, מתנגנים בראשי עד היום

מאת: שמעון דורון-דעדוש

תשי"ד, 28 ספטמבר 1953 ד' חוה"מ סוכות בנוכחות ראשי המועצה, רבנים ראשיים, קהילת יוצאי לוב וקהל רב שראה באירוע זה אירוע קדוש אירוע שכל יהודי לוב, בטח יהודי לוב מבת ים חייב להשתתף בו. מגילת היסוד מתחילה כך: "בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים. ויהי בימי יצחק בן צבי-נשיאה השני של מדינת ישראל, דוד בן גוריון, ראש ממשלת ישראל, דוד בן ארי ראש המועצה המקומית בת ים, אביגדור רקח יושב ראש התאחדות עולי לוב בישראל"

בית הכנסת "יד הקדושים" הוא בית כנסת גדול ומפואר ותמיד היה שוקק מתפללים שהגיעו מכל האזור, שאוכלס ברובו הגדול מיוצאי לוב. בבית הכנסת התפללו מניין ראשון ומניין שני. מניין ראשון נועד למשכימי קום וכאלה שרצו ללכת לים לאחר התפילה והמניין השני נועד לאלה שזמנם היה יותר בידם או עם ילדים שהתקשו לקום בבוקר. לניהול התפילות היו שותפים רבים.

ולחצים על גופי ממשל בכדי לקדם את רעיון בית הכנסת. החברים כולם ביניהם משה פרג'ון, מאיר (מירו) פדלון, יעקב אבטא, יעקב בן עטיה, אבי (יוסף) דעדוש) אביגדור רוקח ואחרים השיגו תרומות, סייעו בהפעלת לחצים שהניבו פרי והוחלט להקצות ליהדות לוב שטח לבתי הכנסת בשכונת עמידר.

כולם תרמו

הדרישה מהם הייתה "תארגנו כסף ותבנו בית כנסת". החברים התכנסו ודי מהר החליטו שכולם תורמים משכורת של חודש אחד לטובת הקמתו. עם כל הקושי של עולים חדשים להקצות משכורת שלמה, לא היה אפילו חבר אחד שהתנגד. עם נחישות כזאת כמוכח הם הצליחו להקים בית כנסת לתפארת שנקרא "יד הקדושים" לזכרם של חללי מלחמת השחרור ויהודי לוב שנרצחו במאורעות בלוב. הנחת אבן הפינה התקיימה ביט' תשרי

אצלנו, יהודי לוב, בית כנסת הוא לא רק מקום תפילה, בית כנסת הוא בית שני אם לא ראשון. בלוב נחשבו היהודים כמסורתיים, כלומר שומרים שבת, מתפללים את כל התפילות, מגיעים לבית הכנסת אבל זה לא אומר שאי אפשר לשחק כדורגל אחרי התפילה בשבת או ללכת ברגל לים. הכל סובב סביב בית הכנסת. הורי, יוסף וברוריה, עלו ארצה בשנת 1949 והתגוררו במעברת באר יעקב. לאחר מכן בדירת נפקדים ביפו ולאחר מספר שנים הציעו להם מגורים בחולון שכונת תל גיבורים או בתל אביב רמת אביב. לאבא ואמא לא היה ספק. הבחירה נפלה על חולון כי הבית היה קרוב לבית הכנסת וגם קרוב להוריה של אימא.

בשנת 1951 התקבצה לה קבוצת חברים שהחליטו שהם רוצים להקים בית כנסת בבת ים. החברים הפעילו את התאחדות עולי לוב, בראשות אביגדור רקח היו"ר ויוסף דעדוש המזכיר, והם התחילו במבול של מכתבים, פגישות

טקס חנוכת בית הכנסת

היו הפייטנים שבשל קולם הערב זכו לפיוטים היותר נחשבים כמו הקדושה, הנקראת בחזרת תפילת 18, רבי גובה בן עטיה, שהוביל את התפילה וקרא בתורה בנעימות ובקול צלול, והיו המתפללים הרבים שקראו מזמורים כאלה ואחרים והיו שותפים לתפילה.

כמו חתן בחופתו

תמיד היה שמור מקום גם לצעירים שנתנו להם לקרוא את הפסוקים הקצרים לפני החזרת ספר התורה. קולותיהם של הפייטנים בכור נחייסי ורפאל פלאח מתנגנים בראשי עד היום. ה"דלאללה" - מכירת המצוות הייתה חוויה בפני עצמה. הדלאל היה מסתובב ומנסה לשדל מתפללים להרים תרומה עם בדיחות עם פתגמים כמו "אלי יזיד יזיד פימאלו" מי שמוסיף מוסיף להונו. אם לא היו מגיעים לסכום שאותו ציפה

לצאת מתחומי הטלית. בתפילות שהיו בהן תקיעת שופר היה שופרו של ר' שלום בן עטיה עולה בקריאות תקיעה, שברים ותרועה בקול גדול השמימה יחד עם תפילתו.

עם סיום התפילה כולנו מקבלים ברכה מאבא, מנשקים את ידו ויוצאים לכיוון הבית. בית הכנסת מתרוקן מהמתפללים ואט אט הוא חוזר לאלמוניותו וקדושתו עד התפילה הבאה. ברכת כוהנים של יום כיפור הייתה מיוחדת במינה. לברכה זאת הורשו להיכנס גם הנשים הצעירות (למרות שהסתננו גם בוגרות) ואז הטלית של אבא לא הייתה מספיקה ונפרשו מעל ראשו טליתות נוספות. קצת אחרי ברכת כוהנים של הנעילה ושמיעת תקיעת השופר הנשים היו יוצאות הביתה להקדים את הגברים ולהכין את מטעמי החג לקראת הארוחה שסיימה את הצום.

את כל השמחות שלנו חגגנו בבית הכנסת בריתות, בר מצוות, חתונות, ההתרגשות של אירוע בר המצווה הוא המרגש ביותר. ההכנות לקריאה בתורה, הלימוד עם הרב ובסיום הקריאה ברכתו של האבא "ברוך שפיטרנו מעולו של זה" והינה אנחנו עומדים בכוחות עצמנו ואנו צריכים להיות אלה שננחיל לדורות הבאים את המורשת היפה הזאת שינקנו מהורינו, מבית הכנסת ומהתפילות והפיוטים שמלווים אותנו לאורך כל חיינו.

היום מנהלים את בית הכנסת בניו של הגבאי האחרון, מירו פדלון, ראובן פדלון משמש כרב בית הכנסת ויצחק, אשר ואייל משמשים כגבאי בית הכנסת והם עושים ככל יכולתם לשמר את התפילות מבית אבא את המורשת הכל כך יפה שקיבלנו מהורינו.

אצלנו אומרים חזק וברוך!

(מתובל) וקולות הפייטנים והמזמורים היו לנו כמו מעבר לעולם אחר. כאילו קפצנו לשעתיים ל"סלאה אל כבירה בטריפולי".

החברים התכנסו ודי מהר החליטו שכולם תורמים משכורת של חודש אחד לטובת הקמתו של בית הכנסת. עם כל הקושי של עולים חדשים להקצות משכורת שלמה, לא היה אפילו חבר אחד שהתנגד. עם נחישות כזאת הם הצליחו כמובן להקים בית כנסת לתפארת

המורשת היפה

בערב ראש השנה גם אנחנו וגם בית הכנסת היינו לובשים חג. מתנדבים היו דואגים לחצחצח את בית הכנסת, הרב היה בודק ומכין את הפרשות בספרי התורה, הגבאי היא דואג לסידורים לשעון שבת ולמקומות הישיבה. עם ירידת הערב הינו עושים את דרכנו לבית הכנסת ברכות כמו "עקבאל דאייר דימה זיידין מוש נאקסין" היו מלווים את הכניסה לבית הכנסת. שיחות אחרונות לפני תחילת התפילות הרב והפייטנים עולים לבמת התפילה.

הגבאי עולה ומברך את המתפללים מספר הנחיות ארגוניות והרב מתחיל "אחות קטנה תפילותיה עורכה ועונה תהילותיה..." בית הכנסת מלא מפה לפה, כולם עם בגדים חגיגיים. משפחות משפחות מסביבו של אבי המשפחה. ברכת כוהנים מרגשת, כשכולם מתאספים כמו אפרוחים מתחת לכנפי הטלית של אבא והוא משיב לקריאות הלוויים "יברכך השם וישמרך יאר השם פניו אליך ויחונך...." וכולנו מנסים לא

לקבל הדלאל, הוא היה עושה סיבוב ועוד סיבוב עד שהגיע לתוצאה המצופה. הדלאל שלנו היה אדם אסרטיבי בשם זנגו שבעיקר בחגים היה מצליח להשיג תוצאות טובות לבית הכנסת. בסיום התפילה אחרי "יגדל אלוהים חי ויתברך" התאספו "המקורבים" הוציאו בקבוק ערק, פתחו קופסת טונה, כמה חטיפים והתחילו בדיונים ובשיחות שאנחנו כילדים ישבנו והיינו מרותקים אליהם.

יהודי לוב נתנו כבוד לקדושת בית הכנסת, אבי היה מתלבש לפני היציאה לבית הכנסת כמו חתן בחופתו, חליפה עם עניבה מצוחצח ומדוגם וכך דאגו שגם אנו נלך לבית הכנסת. כשמישו הגיע מאיטליה לביקור בבית הכנסת קיבלנו פירור של העוגיה האלוהית העמבר שהיום יותר נפוצה וניתנת להשגה.

כל השנה ציפינו לחודש אלול ולחגי תשרי. בחודש אלול היינו משכימים קום לסליחות. מיד עם הכניסה לבית הכנסת היינו מריחים כבר את הקפה עם העטרה. וכך לאורך כל הסליחות היינו מקבלים עוגיות, ספרה, תה עם חראוור

החלום: להיות אדריכלית השלום בין ישראל ללוב

ליאור דאבוש, בת 30 מנתניה, בוגרת תואר ראשון במזרחנות ותואר שני במנהל עסקים, היא יועצת אסטרטגית המתמחה בגיאופוליטיקה ותרבות עסקית בעולם הערבי. היא הישראלית הראשונה שכינהה בצוות שגרירות בחריין בישראל, ומקדמת יוזמות שלום ואקטיביזם מדיני, מתוך חזון לאינטגרציה ישראלית במזרח התיכון. היא מעבירה הרצאות על המסע שלה בעולם הערבי, מנהלת את עמוד האינסטגרם "נור מידל-איסט" שבו היא משתפת תוכנות, ומשמשת כמנטורית במועדון השפה הערבית באוניברסיטת רייכמן

מאת: רבקה צור

ליאור דאבוש מרצה בכנס

עומלת על חיתוך נקניקי הבצק לפני הצום, ומשאירה את הסיר על הפלטה לאורך כל הלילה. ניהוחות הנוקידס אפפו את הבית במהלך הצום, מה שהפך את האירוע להרבה יותר מאתגר. אך ברגע שהשופר פילח את האוויר בסיום תפילת הנעילה, הייתי רצה הביתה בציפייה לצלחת המנחמת שלי, ולישיבה המשפחתית סביב הסיר שטומן בחובו את ההיסטוריה של המשפחה שלי.

"במהלך הקורס 'אוכל למחשבה' שלמדתי בתואר השני במנהל עסקים באוניברסיטת רייכמן, התחלתי לתהות לגביי מקורות האוכל המשפחתי שלי, ומה הסיפור שעומד מאחוריהם. המנה הראשונה שעלתה בראשי הייתה כמובן הנוקידס. המנה הזו הצטיירה עבורנו

בנוסח טריפוליטאי עם ניגונים מיוחדים לעדה. סבא שלי, עזרא דאבוש ז"ל, שנפטר ב-2011, היה אחד הרבנים המפורסמים בשכונה, והוביל גם את הפיוטים בבית הכנסת. אהבתי להביט עליו בבימת בית הכנסת מחזן, או מסייע לחזנים הצעירים. סבא שלי היה מלמד נערים לקרוא את הפרשה שלהם לבר המצווה, היה מגיע לפייט בשמחות, אהב לשמוח ולשמח, ובעיקר לארח ולהעניק.

"מבחינת מנהגים ששמרנו ועדיין שומרים, יש מספר רב של בלתי נשכחים – אם זה ערב הכבדא וריאה המגבש לפני סוכות, הבסיסה המרגשת לפני פסח, הבזין המטריף של שבועות, הנוקידס של יום כיפור, עיתון העאדא של בני העדה שהייתי אוהבת לקרוא ולחפש בו את התמונות של לוב בשנות ה-30 וכיצד נראו החיים שם בתקופה בה סבא וסבתא שלי גדלו שם, וכמובן האיטלקית שסבתא הייתה שוורת בשירים ובסיפורים שלה."

מהם המאכלים האהובים עליך מהמטבח הלובי?

"מגיל צעיר הייתה לי אובססיה בלתי מוסברת לנוקידס. משהו בטעמים שלו היה כל כך מנחם, נעים ומכשף. בכל שנה הייתי מחכה לצאת כיפור כדי לטעום אותו. הרגשתי חיבור מיוחד למאכל הזה עד כדי כך שהחלטתי לבצע עליו עבודת מחקר כדי להבין את מקורותיו.

"מאז שהייתי ילדה קטנה, אהבתי במיוחד את יום כיפור, ולא בגלל הצום המאתגר, אלא בגלל הארוחה שאחרי. את הצום היינו שוברים עם ה"נוקידס" (Nukides) - ענני בצק מטריפים ברוטב עגבניות. אני זוכרת את סבתא

שלום לליאור. ספרי באיזה בית גדלת. "גדלתי בבית חם, ערכי, עם הרבה אהבה למורשת הטריפוליטאית. מצד האמא – יש לי סבא וסבתא אשכנזים ניצולי שואה, ומצד האבא – סבא וסבתא טריפוליטאים. סבתא נולדה בשכונה היהודית בטרפולי וסבא נולד בכפר זליתן. ההורים שלי חינו אותי לאהוב ידע, שפות ותרבויות. אמא שלי (האשכנזייה) הפכה את המטבח למיני קוסמוס קולינרי ולאורך השנים אספה מתכונים מעדות רבות. כך שהיא מבשלת לנו מאכלים לוביים, מרוקאים, עיראקים, פרסים, תימנים ועוד. השכונה שבה גדלתי 'ותיקים' בנתניה היא שכונה מסורתית, עם משפחות רבות של יוצאי עדות המזרח. אווירה משפחתית וחוויות מיוחדות כמו השכן שמביא לנו קערת קוסקוס תוניסאי כל שיש, וההקפות המרגשות במרכז השכונה כל שמחת תורה.

"הדגש בבית היה על חינוך – כבוד בשיח, כבוד למשפחה (ההורים שלי שימשו כדוגמא ומופת עבורנו כשאינו איך הוא סועדים את הוריהם לעת זקנה), זמן איכות משפחתי (בכל שיש עושים קידוש וארוחה משותפת, מתעדכנים על החדש בחייו של כל אחד ונהנים מהומור וצחוק), ערכים של תרומה לקהילה ולחלשים (אבא שלי מתנדב בסיוע למשפחות קשות יום ואמא שלי תורמת כלכלית גם כן), ובעיקר הרבה אלמנטים מסורתיים שמקורם בהיסטוריה והתרבות של יהדות טריפולי."

מה זכור לך מילדותך ומהמסורת המשפחתית שלכם?

בתור ילדה הייתי מצטרפת לאבא שלי בבית הכנסת א-מארסה, בית כנסת

ליאור דאבוש וסבתה

מרגשים שזר לא יבין. ביס אחד מעביר את ההיסטוריה של סבתא, המתכון שלמדה ממשפחה שלה, מכניס אותי ליום קריר בטריפולי כאילו על השלון שלי נטען מטען גנטי של שנים אחורה.

דאבוש, שאני גם נושאת את שמה כשמי השני. בימי שבת היינו נוהגים להגיע לארוחת צהריים אצל סבתא לאחר התפילה בבית הכנסת. בחורף, סבתא הייתה מכינה סיר קטן של טבחה

"בתור ילדה הייתי מצטרפת לאבא שלי בבית הכנסת א-מארסה, בית כנסת בנוסח טריפוליטאי עם ניגונים מיוחדים לעדה. סבא שלי, עזרא דאבוש ז"ל, שנפטר ב-2011, היה אחד הרבנים המפורסמים בשכונה, והוביל גם את הפיוטים בבית הכנסת"

מגורים באבו גוש

איך אתם חוגגים את החגים?
החגים הם אירוע מכונן בבית – אין מי שמפספס את החגים. האחים שלי מצטרפים לאבי בבית הכנסת, התפילה מרגשת ומלאה בשמחה, ובבית מקפידים לשמר את המנהגים – בין אם מדובר בשירים המיוחדים של סבא בסוכות ("ירח יקר", "סוכה ולולב לעם סגולה" ועוד) או בברכיות האינסופיות של הטריפוליטאים בראש השנה (בתור ילדה הייתי מחכה בשקיקה לאכול את החב עזיז המפורסם) וכמובן את האורז עם הפול המדהים של פסח וקריאת חלקים מההגדה בטריפוליטאית. החגים הם אירוע מכונן, הם מחברים את כולנו אחד לשני ומחברים אותנו למסורת שעוברת כשרשרת בין הדורות. אנחנו נוהגים לשבת ביחד שעות, להעלות

בטטה ברינגה, והסיר היה מתחמם על פלטה ומזכיר את טעמי הבישול על פתיליה. כל אחד מבני המשפחה היה מקבל טעימה קטנה, והיינו מתענגים על כל ביס. הרגשתי שאני אוכלת זהב דווקא בגלל הכמות הקטנה. סבתא הייתה בוררת בשביל כל אחד את החלקים הטובים ביותר בסיר, מוודאה שכולם מקבלים גם מהדג, גם מתפוחי האדמה הקטנטנים וכמובן מהרוטב. היא השקיעה בצלחת הזו את כל הלב שלה, כאילו היא מגישה אותה לאדם שהיא אוהבת הכי בעולם. גם היום, כשסבתי היקרה לצערי אינה צלולה כבעבר ומשתכנת במוסד סיעודי – אנחנו אוהבים להזכיר לה את הטבחה בטטה ברינגה שהיא הייתה מכינה, והדבר מיד מעלה חיוך על פניה ומאיר את עיניה למרות שהיא לא יכולה לדבר. "היום אמא שלי מכינה את המאכל הזה, וכשאני טועמת אותו עולים בי זכרונות

כחידה. עם שם שאינו ערבי וחומרי גלם השונים משאר מנות המטבח הטריפוליטאי. הבנתי כי לנוקידס יש ככל הנראה רבדים עמוקים יותר שעליי לגלות. אז יצאתי לחקור מה אני יכולה ללמוד על העולם מתוך פתיית הבצק האדמדמים המונחים לפניי בכל שנה. "לאחר מחקר מרתק עם ממצאים שהפתיעו אפילו את המשפחה שלי, נוכחתי לגלות כיצד הנוקידס משמש מראה להיסטוריה, פוליטיקה, הגירה וכלכלה, ומהווה דוגמה מצוינת לאופן שבו מסורות קולינריות מעוצבות על ידי השפעות גיאופוליטיות. למרות שמנת הנוקידס פחות מוכרת מחוץ ללוב, היא מייצגת את העבר הקולוניאלי של לוב, מעמדה האסטרטגי בים התיכון ותלותה הכלכלית הממושכת במעצמות זרות. - לאחר שנים של נוכחות איטלקית, המטבח הלובי החל לדבר במבטא איטלקי. השפעתה של איטליה על המטבח הלובי היא תוצאה ישירה של מדיניות קולוניאלית שנועדה לשלב את לוב במערכת הכלכלית והחקלאית של איטליה. הפסטה, כמרכיב יסוד באיטליה, יובאה ללוב יחד עם יוזמות לייצור חיטה שנועדו להאכיל מתיישבים איטלקים שהגיעו למדינה. הפסטה אומצה על ידי הלובים המקומיים, שהתאימו את אותה לטעמים על ידי שילוב תבלינים מקומיים, צ'ילי ולימון כבוש, מה שהוביל ליצירת מנות כמו מבקבקה (מרק פסטה חריף) והנוקידס כמובן.

"הסיפור של הנוקידס השלים את הפאזל המשפחתי שלי, והתחבר לתופעות אליהן שמתי לב בתור ילדה: מסבתא ששרה שירים באיטלקית, דרך הסיפורים על האדונית האיטלקייה שסבתא שלי ניקתה עבורה, ועד המאכלים הנוספים במטבח של סבתא שהזכירו מאוד את איטליה - כמו ה'שרבה מקרונה' (מרק מקרונים) וה'בזין' (בצק מאודה ברוטב פיקנטי). מעניין לחשוב כיצד העבר הלובי שלי בכלל מגלם בתוכו תרבות איטלקית, וכיצד אוכל הוא בעצם כמו שרשרת DNA - כלי הנושא מטען גנטי, ומעביר אותו בתורשה מדור לדור. והסיפור הזה, נכתב בטעמים במקום באותיות. והטעמים האלה מגלמים בתוכם את הפרק הקולוניאלי בהיסטוריה של לוב, ובהיסטוריה שלי.

"עוד מאכל שאני אוהבת זה **טבחה** **בטטה ברינגה**. המנה הזו מיוחדת עבורי כי היא אחד הזיכרונות המשמעותיים ביותר שיש לי מסבתא שלי - מיסה

ליאור דאבוש נפגשת עם נשיא המדינה, יצחק בוז'י הרצוג

זכרונות ולספר סיפורים משפחתיים. איך את רואה את המורשת הלובית בחיים שלך היום? עד כמה היא נוכחת?

המורשת הלובית חיה בי כל הזמן. מגיל צעיר אהבתי לשמוע את הערבית בבית של סבתא. לשפה הזו היה קסם עבורי. היא הכילה בתוכה את ההיסטוריה, התרבות, הסיפורים, המורשת, ובעיקר האוכל של המשפחה שלי. עוד לפני כיתה א' ידעתי את כל שמות הירקות בערבית, בעיקר את אלו שרציתי שסבתא תשים במרק של הקוסקוס (בנדורה, בטנג'אן, ביזילי). כשנפתחה מגמת ערבית בבית הספר, לא היה לי ספק שאני הולכת על זה. בשירות הצבאי גויסתי ליחידה 8200 ושם הערבית שלי התחזקה מאוד, הייתי גם בקבע – בסך הכל שלוש וחצי שנים. לאחר מכן עשיתי תואר ראשון בלימודי מזרח תיכון. התעסקתי בכל מיני פרויקטים כדי לשפר את השפה הערבית:

”במהלך התואר הצטרפתי לתוכניות של חילופי שפות בערבית, עשיתי קורס מעשי דרך מגורים בכפר הערבי אבו-גוש כדי ללמוד את התרבות והשפה הערבית מקרוב (התנדבתי במאפייה של הכפר וגם למדתי להכין כנאפה. פתחתי עמוד אינסטגרם שמסקר את המזרח התיכון ובו הייתי מתרגמת כתבות מעניינות מערוצים ערבים על נושאים שלא מוצגים בתקשורת בישראל, כמו עיר העתידי שבונה סעודיה, המלחמה בין אתיופיה ומצרים על המים של הנילוס

ועוד, וכך הייתי מגישה אותם לצעירים ישראלים שמתעניינים במה שקורה בעולם הערבי. בהמשך למדתי גם תואר שני במנהל עסקים במטרה לחבר בין הידע והניסיון על העולם הערבי לבין פעילות עסקית ושיטופי פעולה בין ישראל למדינות ערב כדי לקדם יציבות ואזורית, שגשוג כלכלי ופריחה מדינית.

הערבית היא שליחות

”אחרי ההכרזה על הסכמי אברהם (הסכמי הנורמליזציה עם איחוד האמירויות, בחריין, מרוקו וסודאן) נכנס בי דרייב אדיר: התחלתי לפתח קשרים עם אנשים שקשורים לעולם הערבי כמו חוקרים, עיתונאים ודיפלומטים + הצטרפתי לארגונים שמקדמים את הסכמי אברהם ונסעתי איתם למשלחות ברחבי העולם, ביקרתי במדינות ערביות שונות, יצרתי חברויות עם מרוקאים, קטארים, בחריינים סעודים ועוד. ”הרגשתי שהערבית שמפעפת לי בדם היא שליחות. ובעיקר הרגשתי שהתרבות הטריפוליטאית, שיש בה ניואנסים מוזיקליים, קולינריים ותרבותיים שדומים לאלו של מדינות במזרח התיכון – מסייעת לי לקשור קשרים עם ערבים בארץ ובחו”ל, ולשדר משהו מוכר. הרגשתי שאני מצליחה לפגוש אותם במקומות הזהים לנו – השפה, המוזיקה והתרבות, וככה לשבור חומות של פחד, שנאה או ניכור. השפה הערבית הייתה לי לכוח על ופתחה בפניי דלתות רבות לייצר חברויות

מיוחדות. ”בזכות הערבית שלי, והתשוקה שלי לייצר חיבורים בין ישראל לעולם הערבי, בעיקר מול פרטנרים איכותיים כמו מדינות המפרץ (שבהן ראיתי כשותפות אמיתיות ונורמטיביות שיכולות לשפר את הביטחון והשגשוג של ישראל לטווח הארוך) – התקבלתי לעבוד בשגרירות של בחריין שנפתחה בתל אביב, והייתי לישראלית הראשונה שמשרתת במשרד החוץ הבחרייני. ”במסגרת העבודה התחלנו לבנות את היחסים החדשים בין ישראל לבחריין: להביא משלחות מבחריין להכיר את ישראל ולהפך, ליצור פרויקטים משותפים בין בתי חולים, בין משרדי ממשלה, אוניברסיטאות ובתי חולים, ואפילו לחבר בין המדינות באמצעות קו תעופה. ”במסגרת העבודה נסעתי בפעם הראשונה לבחריין לפני שנתיים וחצי (פברואר 2023). גיליתי מדינה מיוחדת ושונה. מה שהפתיע אותי יותר מכל היה הניגוד שמתקיים במקביל בין מודרניות ויוקרה לבין שמרנות דתית ומסורת. ”אחד הדברים המרגשים ביותר בטיול היה הביקור בבית הכנסת העתיק של הקהילה היהודית, בית כנסת בן יותר מ-200 שנה. בית הכנסת נמצא בלב השוק של מנאמה. כדי להגיע אליו הלכנו ברגל בשוק כאשר מסביבנו רק מוסלמים שמדברים ערבית, ופתאום באמצע שום מקום, ראינו מבנה ועליו אותיות בעברית ‘בית עשרת הדיברות’ (בתמונה המצולמת) – זה היה מצמרר.

**ליאור דאבוש עם אביה
בקבלת התואר**

שחצויה בין שתי ממשלת לאחר סבבים של מלחמות אזרחים קשות – אך המזרח התיכון הוא מקום בלתי צפוי ויצירת קשרים היום יכולה להיות הגשר לשלום של מחר.

”לפני כשנה ביקרתי בכנס בינלאומי בארה”ב, ושם פגשתי בחור לובי (מוסלמי) והתפתחה בינינו שיחה מרגשת. חששתי שלא ירצה לדבר איתי כיוון שאני ישראלית, אך נוצר בינינו חיבור מיוחד. מיד כשהבטנו אחד לשני בעיניים הרגשתי כאילו אנחנו מכירים מפעם. תווי הפנים שלו נראו לי מוכרים עוד טרם השיחה שלנו – וזאת מאחר שהוא הזכיר את בני המשפחה שלי. מאז אנחנו שומרים על קשר מתחת לפני השטח ואפילו נפגשנו עוד פעם נוספת. כשפגשתי אותו זו הייתה הפעם הראשונה שדיברתי עם מישהו מלוב – שאלתי המון שאלות על אוכל ותרבות ונוכחתי לדעת שהוא מדבר בניב דומה לזה של סבתא שלי, שאמא שלו מכינה חריימה וקציצות מפרום, ושהוא זוכר כיצד גילה כילד את בית הכנסת המוזנח בטרפולי וחקר במה מדובר. השיחה איתו החייתה משהו נסתר בתוכי שישב הרבה זמן חבוי – הרגשתי שחלק בתוכי מתעורר לחיים והתחלתי לבכות. התחבקנו והתרגשנו והחברות בינינו אמיצה. אנחנו מתכננים יום אחד להקים ארגון משותף שיחבר בין ישראלים ללובים כאשר האטמוספירה המדינית תאפשר זאת.”

ילדותה כפי שהיא מספרת עליהם – את הטיילת היפה שמשקיפה לים, את בית הכנסת, השווקים והאוויר של טריפולי. להבין מאיפה הגעת. אני מאוד אוהבת להתפלל בבתי כנסת כשאני מגיעה למדינות ערביות, יש לזה משמעות עמוקה עבורי. החיבור בין תפילה יהודית שמתקיימת במדינה ערבית הוא בעיני הוכחה לאפשרות של כל הזהויות בחיי להשתלב ללא סתירות – אני יכולה להיות ישראלית ויהודייה גאה, ובמקביל לדבר ערבית ולהיות גשר בין מדינת ישראל למדינות ערב, בין יהודים וערבים. ‘הסכמי אברהם’ – מייצגים את כל מה שאני מאמינה בו. אני מאמינה שלמרות התקופה הקשה, יש מולנו פרטנרים איכותיים, מדינות ועמים שהעמידו שלהם שזור בעתיד שלנו. מדינות נורמטיביות, פרגמטיות שמאמינות בחיים ולא במוות, ואיתם אנחנו יכולים לייצר מציאות טובה יותר, ועתיד טוב יותר עבורנו ועבור הילדים שלנו.”

נכנסנו לתפילת שבת בבית הכנסת והיה כל כך מרגש להתפלל תפילה יהודית על אדמה ערבית ולחשוב על ההיסטוריה של היהודים, ששמרו על היהדות שלהם 200 שנה במדינה שאפילו לא שמענו עליה. “בבית הכנסת יש פרוכת מיוחדת שמציגת את כינון השלום בין המדינות (מתנה שקיבלו מ ישראל לאחר חתימת הסכמי אברהם). בית הכנסת נקרא “בית עשרת הדיברות”, ולוחות הברית בבית הכנסת כתובים בערבית כי הקהילה היהודית לא יודעת עברית! כמו כן, הסידור כתוב בערבית (הם לא יודעים עברית כאמור). בבית הכנסת התפלל איתנו בחור ערבי בחרייני שהוא חבר טוב של הקהילה היהודית והוא אוהב לקחת חלק בתפילות בבית הכנסת ולהשתתף באירועים בזמן חגים ושבתות – לראות אותו משתתף בתפילה היה כמו חזון של שלום בין יהודים ומוסלמים שמכבדים אחד את השני. “בביקור נוסף שלי באיחוד האמירויות, נחשפתי לעוד בית כנסת. איחוד

“החיבור בין תפילה יהודית שמתקיימת במדינה ערבית הוא בעיני הוכחה לאפשרות של כל הזהויות בחיי להשתלב ללא סתירות – אני יכולה להיות ישראלית ויהודייה גאה, ובמקביל לדבר ערבית ולהיות גשר בין מדינת ישראל למדינות ערב, בין יהודים וערבים”

לשמר את ההיסטוריה

ספרי על עיסוקיי כיום
”אני שותפה בחברה המספקת ייעוץ אסטרטגי ופיתוח עסקי לחברות ישראליות שמעוניינות לנווט ולהתרחב בשווקי המפרץ באמצעות מומחיות אסטרטגית, תרבותית וגיאוגרפית. כמו כן, אני גם חוקרת במכון Mind Israel שמספק המלצות מדיניות למקבלי החלטות בישראל, שם אני מתמחה בעולם הערבי. החלום הגדול שלי הוא להגיע לתפקיד מדיני משמעותי בהמשך הדרך ולהשתמש בקשרים שיציתי עם גורמים בלוב כדי להיות האדריכלית של הסכם שלום בין המדינות – בתור בת העדה. הייתי רוצה שיהודי העדה יוכלו לנסוע לטרפולי ולטייל במחוזות העבר שלהם, להתרפק על הזיכרונות של הוריהם וסביבהם ולשמר את ההיסטוריה היהודית במקום. לוב היום היא אמנם מדינה מפורקת

האמירויות אינה דמוקרטית, אבל זה לא אומר שאין לנו מה ללמוד ממנה – ואחד הדברים הכי משמעותיים במערכת החינוך במדינה הוא עקרון הסובלנות הדתית. העיקרון הזה מקבל הרבה כבוד במבנה חדש נחנך לא מזמן, ושמו “בית משפחת אברהם” – מתחם שמכבד את כל הדתות ומכיל בית כנסת, מסגד, וכנסייה. במתחם יש מוזיאון שמתאר את הטקסים הדתיים שמאפיינים כל אחת מהדתות (ממש מוצגים בו סרטונים על בר מצווה, ברית מילה, הסבר על החגים היהודים ועוד). המקום הזה נותן טעימה לעולם שבו יכלנו להיות בהרמוניה, מדגיש שיש מקום לכל סוגי המתפללים השונים יחד. התפללתי בבית הכנסת שבמקום והתרגשתי מאוד. “גם בנסיעותיי למרוקו יצא לי להתפלל בבתי כנסת של הקהילה היהודית הישנה, ושם הרגשתי מאוד קרובה ללוב. אני עדיין כמהה לבקר בשכונה שבה סבתא שלי גדלה ולראות את נופי

שורשים וחיים בטרופולי

במדור זה אנו מביאים את סיפורם האישי של משפחות יוצאות לוב. והפעם סיפורו של חיים תייר מתוך ספרו "גלות, תקומה ותקווה", סיפורן של משפחות תייר - סעדה מטריפולי

מאת: חיים תייר

זהו חלקו הראשון של סיפור משפחת תייר, המתחקה אחר שורשיה וחיייה של האבות ובני המשפחה המצומצמת בעיר טריפולי שבִּלוב, על רקע התמורות ההיסטוריות באזור.

סבא רבא אפרים תייר

סבא רבא שלי, אפרים תייר, נולד בשנת 1860 באלג'יריה למשפחת סוחרים אמידה מקהילה יהודית עתיקה. לפי המסורת, הקהילה היהודית באלג'יריה החלה להתיישב במקום כבר לאחר חורבן בית שני, ואילו משפחת תייר הגיעה לשם בתקופת גירוש ספרד. מקור השם המשפחתי הוא ככל הנראה מהשם "תג'ר", שפירושו "סוחר" בערבית ובעברית - מה שמרמז שהמשפחה עשויה להיות מאנוסי פורטוגל. השם "תג'ר" השתנה ל"תייר" (Tayar) ככל הנראה בעקבות טעות בתעתיק ידני במרשם התושבים הצרפתי כאשר החל משנת 1970 השלטון הצרפתי העניק אזרחות לכל יהודי אלג'יריה. עם העלייה לישראל בשנת 1949, הפך השם תייר לרשמי. יש כאלה שכותבים טיאר.

מקצועו כסוחר הוביל את אפרים לטרופולי, שם התקיימה קהילה יהודית עתיקת יומין. בטרופולי הוא הכיר את פרידה (עמרוסית) ונישא לה. אפרים ופרידה נשארו בטרופולי ונולדו להם שמונה ילדים: ניסים, גבריאל, שלום, חמאני (רחמים), ג'מילה (אסתר), חוואטו-ויקטור (סבי), חנה, וסרינה. רוב משפחת תייר עסקה במסחר וכולם היו אמידים ואחר כך הם עברו לפאריס, בלגיה ואוסטרליה. שלום היה בעסקי פוך ונוצות אותם סיפק לצבא האיטלקי והיה נוסע רבות בין מצרים ופריז והיה מבאי ביתם של משפחות הרוטשילדים ומונטפיורי. אחותו של אפרים, רחל תייר, נישאה לרב שלום זוארץ, ראש משפחת זוארץ הנוודות.

סבי, חוואטו ויקטור תייר

סבי, חוואטו ויקטור תייר, נולד בשנת 1884. חוואטו היה כינוי נפוץ בקרב יהודי האזור ומשמעותו "דג", סמל נגד עין הרע. בעוד ש"חוואטו" היה השם המקובל במשפחה, השם ויקטור (או ויטו) הופיע במסמכים הרשמיים. בשנת 1908 נישא סבי ללאומה (לאורה) זיגדון בת השמונה עשרה. לזוג נולדו שני בנים: אליהו (לילו) ב-1911 וניסים (אבי) ב-1913. חוואטו עבד כמכונאי ולאומה ניהלה בית קפה. שניהם פרנסו את המשפחה יחד עד שלאומה נפטרה בטרם עת בשנת 1920 והיא רק בת שלושים. לאחר מות אמם, שני הבנים, אליהו וניסים, עברו לגור עם דודתם קאמונה (אחותה של לאומה) ובעלה גבריאל (גגו) תארבוג'י, זוג ערירי ללא ילדים. גגו, שהיה "חלואן" (מכין ומוכר ממתקים), התפרנס ממכירת דברי מתיקה כמו תפוחים מסוכרים, גלידה, ספינג' ועוגיות. שני האחים הפסיקו את לימודיהם בגיל צעיר כדי לצאת ולרכוש מקצוע.

דודי, אליהו (לילו) תייר

דודי, אליהו (לילו) תייר, היה צבעי. בגיל שמונה עשרה, בשנת 1929, נישא לג'מילה זנוזרי. הזוג הצעיר התגורר בחארה זרירה ("הרובע הקטן"), אחת משלוש השכונות בעיר העתיקה של טריפולי שכונו יחד "חארה אל-יהוד" (רובע היהודים). העיר העתיקה הייתה מוקפת חומה, ורוב יהודי טריפולי חיו בתוכה. מחוץ לחומה ניצבה העיר החדשה, שבנויה בסגנון איטלקי מודרני. לאליהו וג'מילה נולדו שני בנים: חוואטו ויקטור וציון. ג'מילה נפטרה בטרם עת בשנת 1935. בשונה מאביו, לילו שמר על מסגרת המשפחה שהקים ונישא שוב לפורטונה (טונה), אישה ערירית ממוצא טוניסאי, שגידלה את שני בניו. סבי חוואטו, לעומת זאת, התחתן בשנית רק מאוחר יותר עם חירייה, אלמנה צעירה ואם לבן, ונולד להם בן משותף, גבריאל (גברי).

אימי, פרידה סעדה: בתו של חוואטו דאר "פנוקה"

אימי, פרידה סעדה, באה ממשפחה אמידה ומבוססת. אביה, חוואטו סעדה (יליד 1870), היה רצען במקצועו, שיצר אוכפים ודליי השקיה. בעזרת אשתו מיחה (ילידת 1871), אישה חזקה ושולטת באיטלקית, הרחיב חוואטו את עסקיו. הוא סחר עם הצבא והממשל האיטלקי, ומכר להם תמרים, תבלינים, צמר ופירות ובשר שייבא מסיציליה. המשפחה התגוררה בבית דו-קומתי גדול בסגנון איטלקי ברחוב ויה הוגו פוסקולו 82, מול כנסייה, מחוץ לעיר העתיקה. הבית זכה לשם דאר "פנוקה", שהיה כינוי החיבה של סבי. באותם ימים לא היה נהוג להפקיד כסף בבנק. חוואטו סעדה נהג לתת את כספיו

חיים תיי, מחבר הספר "גלות, תקומה ותקווה"

בשנת 1938 נחקקו באיטליה חוקי גזע שאסרו על יהודים לימודים במוסדות גבוהים, החזקת משרות ממשלתיות ועוד. איטלו באלבו, המושל האיטלקי בלוב, ניסה לדחות את החלת הגזרות בלוב מתוך דאגה לכלכלתה, שנוהלה בפועל על ידי יהודים. הוא אף הצליח חלקית: ב-1937. מוסוליני ביקר אז בלוב והבטיח לקהילה היהודית שיכבד את מסורתם. אך ההבטחה לא החזיקה מעמד וחלק מהחוקים החלו להיכבד: עובדי ממשלה יהודים פוטרו, ילדים הוצאו מבתי ספר ממשלתיים, ותנועת היהודים הוגבלה.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה הצטרפה איטליה למלחמה. הבריטים הפציצו את טריפולי ובתחילת 1942 הגיע הצבא הגרמני בפיקודו של רומל לסייע לאיטלקים. המלחמה נמשכה עד תחילת 1943, אז הבריטים גירשו את הגרמנים. בתקופה זו החלו גזרות קשות: מוסוליני הורה על גירוש כ-300 יהודים בעלי אזרחות בריטית לכיוון איטליה, חלקם הגיעו לברגן-בלזן. כ-1,600 יהודים אזרחי צרפת ונתיני תוניסיה גורשו לתוניסיה ולאג'יריה. ביניהם משפחת תיי ועל כך יסופר בנפרד.

שליטתה של האימפריה העות'מאנית בטרפוליטניה שנמשכה כ-450 שנה. בשנת 1911 פרצה המלחמה האיטלקית-עות'מאנית ובסופה כבשו האיטלקים את ערי החוף. בתום מלחמת העולם הראשונה, חילקו המדינות המנצחות מחדש את הקולוניות והאיטלקים איחדו את מחוזות טריפוליטניה וקירינאיקה וקראו לאיחוד "לוב האיטלקית". הקהילות היהודיות התרכזו בעיקר בטרפולי ובבנגאזי. הכיבוש האיטלקי הביא ליהודים עידן של פריחה כלכלית ותרבותית. הם שימשו כגשר בין האוכלוסייה המקומית לבין הממשל והכלכלה האיטלקית. זמן קצר לאחר מכן, ב-1922, מונה בניטו מוסוליני, ראש המפלגה הפשיסטית, לראש ממשלת איטליה ולוב הפכה לחלק מ"איטליה הגדולה".

חוקי הגזע בצל הסכנה

במחצית השנייה של שנות השלושים, עם חתימת הברית בין גרמניה הנאצית לאיטליה הפשיסטית, החלו ענני סערה להצטבר. על אף שמוסוליני דחה את לחציו של היטלר במשך כשלוש שנים,

לבנו פרידה שהייתה ילדתו האהובה, הקרובה והנאמנה ביותר. פרידה ירשה מאימה את הכישרון העסקי והניהולי וניהלה את בית הוריה ואת כספי אביה (הייתה ה"קופאית"). כיוון שלבנות לא הותר ללמוד בבית הספר, אימי מעולם לא למדה קרוא וכתוב, וכל חוכמתה נבעה מלמידה עצמית וניסיון.

חיי המשפחה בטרפולי

לאחר החתונה, הזוג הצעיר התגורר בדירה צמודה להורי אימי שרוהטה ברהיטים איטלקיים מהודרים שסבי קנה בסיציליה. כסימן תמיכה, סבי גם פתח לאבי חנות בפורטו בניטו (על שם מוסוליני) ליד המחנה הצבאי, שם אבי תפר ומכר חליפות לגברים. נישואיו לאימי היו ללא ספק שידוך מצוין לאבי. אבי היה גבר כריזמטי, יפה תואר ומלא קסם אישי, אהב נשים, היה בליין ומספר סיפורים ובדיחות בחסד. הוא אהב את עבודתו כחייט ותמיד לבש חליפה מעשה ידיו ומגבעת בורסלינו. אך בתום יום העבודה, הוא נהג לבלות עם חברים בבתי קפה למשחקי קלפים ושתייה חריפה במקום לשוב מיד הביתה. אימי הייתה "המבוגר האחראי" בבית. היא ניהלה את הבית בחוכמה, חינכה וטיפלה בילדים במסירות, והעניקה חום וביטחון. היא ידעה לחסוך ולשמור לזמנים קשים ותמיד היה לה מה לתת. היא הייתה גם בשלנית מעולה, ואבי נהג לומר: "כשאמות אני רוצה לקחת איתי רק את הידיים שלך, שעושות כל כך טוב".

אחותי הבכורה, לאורה (לאומה), נולדה ב-1933 בבית ברחוב ויה הגו פוסקולו 82 ונקראה על שם אם אבי שנפטרה צעירה. לאחר מכן עברה המשפחה לדירה בחארה זרירה, ברחוב לאחלבי 8. אני נולדתי בדירה זו ב-28 באוגוסט 1935 ונקראתי חוואטו על שם שני סביי. אחותי הצעירה, מיחה (ליליאן) (שמה היום מרים-עינב), נולדה ב-1938. איניס שנולדה בשנת 1940 נפטרה בינקותה מטיפוס, אחריה נולדה רחל ב-1943 בלגואט אלג'יריה, אהרון נולד בשנת 1945 בלגואט. אהרון וסבתא חירייה נפטרו ממחלה בלגואט ונקברו בחצר של מזר האחות בלגואט מחשש לחילול הגופות על ידי ערבים.

הרקע ההיסטורי: מלוב העות'מאנית ללוב האיטלקית (1911-1938)

בתחילת המאה העשרים הסתיימה

על השולחן נוסח טריפולי

מטעמי לוב הם חוויה מיוחדת, אבל צריך להקפיד בכל פרט קטן בזמן הכנתם. בפעם הנוכחית, כדי למנוע זיופים, אני אפרט איך בדיוק עושים מפרומה אמיתית

מאת: עמוס גואטה

מחמיר עם אחרים, לפעמים אני גם צוחק על עצמי. אשתי אומרת שאני מטרד מלידה: קודם גוררת אותי ל"מאסטר שף", אחר כך מאשימה אותי שאני מדקדק יותר מדי, ולבסוף מציבה מולי סירים ומחבתות כאילו אני בבחינה כל ערב. והדבר המדהים ביותר? היא צודקת. כי בלעדיה לא הייתי אוסף, חוקר ושומר 147 מתכונים מקוריים של יהודי לוב. בלעדיה לא הייתי חושף את המטבח הזה לעולם. בקיצור – המטרד הוא אני, אבל האמנות מאחוריו היא באשמתה (או בזכותה). ואני מודה: כן, ב"מאסטר שף" נהניתי. גם שם שיחקתי את "השופט הטריפוליטאי הקשוח", כי האמת היא שכאשר אני מבשל – אני מבשל מהלב, אבל שופט לפי הזיכרון.

בקיצור, הצלחת, לא הייתה סתם צלחת, זה היה עניין של העדה כולה. גם אני עצמי נושא בי את הקפדנות הזו. כשהייתי במושב עלמה, בפסטיבל הקוסקוס, חוויתי סצנה שהצחיקה והכעיסה אותי גם יחד: שולחנות מופלאים, קוסקוסים נהדרים, בשרים רכים לנשק את האצבעות, טבכחה כמו שצריך... ואז? כולם, אבל ממש כולם, הגישו את המפרומה – הקציצה הסמלית של המטבח היהודי-הלובי שלנו. אבל זאת לא הייתה בכלל מפרומה! רק חיקוי רחוק, בת-דודה רחוקה. התרגזתי. עד כדי כך שהבטחתי שאחזור לשם במיוחד, כדי ללמד את עקרות הבית איך עושים מפרומה אמיתית, כי יש מסורות שאסור לשנות אותן. עכשיו, אל תחשבו שאני תמיד רק

להיות סועד לצד יהודי מטריפולי – זו קללה או ברכה? מה שבטוח מדובר בחוויה בלתי נשכחת כי אצל יוצאי טריפולי הארוחה לעולם אינה מסתכמת רק באוכל – זהו טקס. סצנה. ולא פעם אף בית דין על טעמו וזיכרונותיו של עם שלם. נשות טריפולי של פעם ידעו זאת היטב: כשהניחו צלחת על השולחן, רעד קל עבר בהן – הן רעדו יותר מאשר לפני בחינת בגרות. אם המנה יצאה מושלמת, שווה עשר ועוד שבחים – הבעל היה שותק, כאילו לא קרה דבר. שום מחמאה. אבל אם חסר גרגר מלח אחד, או משהו לא היה בדיוק כמו שצריך – השמיים נפלו! הבעל היה יוצא בנאום ארוך כמו בעצרת פוליטית: ביקורות, הערות, הצגות שלמות.

מפרומה – הקציצה שאינה סולחת

המפרומה איננה עוד מאכל. היא קפדנית, אלגנטית, עוקצנית. היא המבחן האמיתי של המטבח שלנו: או שאתה יודע להכין אותה כמו שצריך – או שעדיף שתירד מזה.

מצרכים:

- 4 תפוחי אדמה בינוניים (או חצילים, לפי בחירה)
- 300 גרם בשר בקר טחון (יש שמוסיפים עוף או טלה)
- בצל אחד קצוץ
- ביצה אחת
- פירורי לחם לפי הצורך
- פטרוזיליה טרייה קצוצה
- כפית תערובת תבלינים (פלפל שחור, קינמון, אגוז מוסקט – או תערובת בהרט)
- מלח לפי הטעם
- שמן לטיגון

לרוטב:

- 200 גרם רוטב עגבניות
- בצל פרוס
- 2 כפות רסק עגבניות
- תפוח אדמה פרוס דק
- מלח ופלפל לפי הטעם

אופן ההכנה:

1. מערבבים את הבשר עם הבצל, הביצה, פירורי הלחם, הפטרוזיליה, התבלינים והמלח.
 2. קולפים את תפוחי האדמה וחותכים לפרוסות עבות, חורצים במרכז כל פרוסה כעין כיס קטן.
 3. ממלאים כל פרוסה בתערובת הבשר וסוגרים היטב.
 4. עוטפים את המפרומות קודם בקמח ואחר כך בביצה טרופה עם מעט רסק עגבניות ומים. מטגנים עד להזהבה.
 5. מכינים בסיר שכבה תחתונה של בצל ותפוחי אדמה (ואפשר גם גזר), מניחים מעל את המפרומות המטוגנות בצפיפות, מוסיפים את הרוטב המדולל במים עד כמעט כיסוי, מביאים לרתיחה ואז מנמיכים אש ומשאירים מעל שעה. לקישוט – שני ענפי סלרי מלמעלה.
- התוצאה:**
מנה עזה שאינה עושה הנחות. אם טעית – הטריפולטאי ינזוף בך. אם הצלחת במשימה – הוא יסלח... אבל לא יוציא מילה.

מקרוטה – מתוק עם אופי

וכיוון שטריפולטאי ליד השולחן לא יכול לסיים רק עם ביקורת וויכוחים, הנה קינוח שמאחד את כולם: המקרוטה. קינוח שנראה פשוט, אך גאוני במהותו – בצק פריך, מלית תמרים ותבלינים, ניחוח המזרח ממלא את המטבח. זה לא רק קינוח – זו הצהרת אהבה לארץ שלנו.

מצרכים:

- קילו סולת
- 1.5 כוס שמן
- 1.5 כוס מים
- 2 כפות סוכר
- שקית אבקת אפייה
- 200 גרם תמרים מרוסקים (עם מעט קינמון)
- או 150 גרם צימוקים

לסירופ:

- 1.5 כוס סוכר
- 1.5 כוס מים
- חצי לימון סחוט וקליפתו
- שומשום לקישוט לאחר הטבילה

אופן ההכנה:

1. לשים את הסולת עם הסוכר, אבקת האפייה, השמן והמים (או הצימוקים) עד לקבלת בצק רך.
2. אם מכינים עם תמרים: טוחנים את התמרים ומערבבים עם שמן, קינמון ודבש לקבלת מלית יציבה.
3. מרדדים את הבצק, מניחים את המלית במרכז ומגלגלים לגליל. אם מכינים עם צימוקים – מכינים את הגלילים ישירות.
4. אופים בתנור שחומם ל-180 מעלות כ-20-30 דקות, עד להזהבה כהה.
5. מצננים, ואז טובלים בסירופ שבושל על אש נמוכה 15 דקות. פריך מבחוץ, רך מבפנים, מתוק במידה – המקרוטה היא הדרך הכי טובה שאני מכיר לסיים ארוחה טריפולטאית קפדנית.

אביגיל מויאל

ביקור בבן צבי בירושלים דרך הפדרציה הספרדית העולמית

משפחות הגיעו למוזאון ונהנו מאוד מהמיצגים וההסברים

לנשה הדדי 4 סלון יהודה

03-5336268

פתגם מפי העם

"אל חוש חוש בונה ואל נאס יַעֲרֹכֶנָה"

משמע: הבית הוא הבית של אבינו אבל אנשים זרים מתמקחים ורבים עימנו עליו. הפתגם מתייחס לזרים שמתערבים ומחוללים ריב במשהו שאינו נוגע להם.

"ת'פר-שיקת' אל אחמאר פי פלוקה"

משמע: הנאת החמור על גבי סירה. מתייחס לטיול או למסע שאין בו הנאה או חוויה כלשהי.

"פי אחיית'ן שתאק ביל בילחה. פי מות'ו עלקו לו ערג'ון"

משמע: בחייו השתוקק לתמר (בודד) לאחר מותו העניקו לו אשכול תמרים. מתייחס לאדם שבחייו לא זכה להערכה למרות שביקש מעט יחס אך לאחר מותו. קיבל מלוא החופן תשבחות.

"ידח'ל בין אל עמא ובין עאסצ'ו"

משמע: נכנס בין העיוור לבין מקל ההליכה שלו. מתייחס למישהו שדוחף את עצמו לכל חור.

"מא ת'חרק אל חרא בלעוצ'ה"

משמע: אל תזיז (ותהפוך) את גוש החרא (היבש) עם מקל. אזהרה לא להפוך את גוש החרא היבש ובכך להסריח את הסביבה. כלומר אל תעורר מהומות ואל תחטט בפצע שכבר התייבש.

"וקת' אל סדדא, קאם סלוקי יחרע"

משמע: בעת שעומד להתחיל מסע הצייד, סלוקי (כלב ציידים) מחליט להתפנות ולעשות את צרכיו. נאמר למישהו שלפני יציאה למשהו חשוב הוא נזכר לפתע להתעכב כאילו לצרכיו.

"עריאן ולבס חאת'ם"

משמע: איש ערום אבל עונד טבעת. מתייחס למישהו חסר כל (ערום ועריה) אבל יש ברשותו טבעת יקרה. כלומר איש עני אבל מחשיב עצמו כבעל רכוש.

מחפשים את הטעם המקורי של הבית?
עוגיות מסורתיות בעבודת יד, מתכונים שעוברים
מדור לדור - טריפולטאיות, מרוקאיות ומלאות
נשמה.
ריחות של חג, טעמים של ילדות, וכל ביש הוא חוויה.

✓ איכות ביתית

✓ חומרי גלם איכותיים

✓ מגוון עוגיות מסורתיות מיוחדות

✨ ניתן להזמין מגשי ספינג'

בואו לטעום את העוגיות שעושות בית בכל מקום

לפרטים והזמנות -
050-7779005

sanitaria con OSE - Organizzazione Sanitaria Ebraica e fece in modo che i giovani potessero iscriversi alle scuole ebraiche.

Fu grazie a queste azioni che ottenemmo lo status di rifugiati riconosciuto dall'Unhcr.

Una storia di fede e rinascita

Gli ebrei di Libia arrivati in Italia nel 1967 hanno saputo integrarsi, costruire famiglie, studiare, lavorare, diventare medici, imprenditori, professionisti, educatori.

Questa storia, così spesso dimenticata, è anche la storia di Bino: ci ha insegnato a rimboccarci le maniche, a non piangerci addosso, a ripartire da zero con fede, dignità e azione concreta.

I profughi dimenticati

Noi siamo stati – e siamo ancora oggi – profughi dimenticati.

Le nostre vicende non compaiono nei corridoi dell'Onu, non hanno trovato spazio nelle risoluzioni internazionali, non esiste un giorno dedicato alla nostra memoria collettiva.

Abbiamo perso case, terre, cimiteri, memorie, radici. Ma non abbiamo perso identità e onore.

Bino ci ha mostrato come custodirli..

Una vittoria silenziosa

Molti di coloro che arrivarono con venti sterline e nulla più oggi danno lavoro a tante famiglie, contribuendo allo sviluppo delle società in cui vivono, sia sul piano economico che accademico. Questa è una

vittoria silenziosa che porta la sua firma.

Custode della kasherut e delle tradizioni

Negli anni, Bino continuò a occuparsi della kasherut, della cura delle persone bisognose e dell'accoglienza dell'ultima ebrea di Libia, Rina Debash, arrivata a Roma nel 2003.

C'era l'esigenza di avere un luogo per pregare con il rito libico e allora che, grazie al suo sostegno e a quello del fondatore Jakov Sion Burbea, nacque a Roma la Sinagoga Bet Yaakov, con il rito libico.

La nascita della Sinagoga Bet Yaakov

A svolgere le funzioni insieme a Ya'akov Burbea e al figlio Sion, prima della nascita del Tempio di Via Veronese, c'era il fratello David insieme a Isaac e a suo padre Shalom. Poi si inserì Victor.

Era allora un seminterrato buio con poca luce che poi divenne una sinagoga con rito libico e alla quale negli anni successivi si è aggiunta accanto un altro tempio con rito italiano, oggi luogo frequentatissimo da giovani, famiglie ed adulti.

L'impegno per gli ebrei dell'Unione Sovietica

Alla fine degli anni Sessanta e inizio Settanta, Bino si impegnò insieme ai fratelli nel movimento "Let My People Go".

Alla fine degli anni Ottanta costituì e presiedette il Comitato di assistenza per i profughi ebrei dall'Unione Sovietica, sensibilizzando le autorità italiane e americane e sostenendo centinaia di persone nel loro

reinsediamento.

Una vita rinata dopo la prova

Nel 1973 sopravvisse a un grave incidente e iniziò una nuova fase della sua vita accanto a Leah, con la quale ebbe Salomon, Benjamin e Rebecca.

Ricordo quando, al Tempio Maggiore, lo vedevo benedire i figli piccoli: un gesto semplice e potente, che porto ancora nel cuore come una lezione sulla trasmissione dell'amore e della fede

Un ultimo incontro e una preghiera

A Simchat Torah di quest'anno incontrai la sorella Miriam al Tempio Maggiore. Mi chiese di pregare per lui mentre tenevo il Sefer Torah tra le braccia. E così ho fatto, pregando intensamente per Jakov Bino ben Emilia.

Quel momento, ancora oggi, mi attraversa come una corrente viva. Così voglio ricordarlo: con il Sefer Torah sul petto, con la sua umiltà forte, la sua fermezza, il suo amore per il prossimo, per Israele e per la giustizia

La memoria come benedizione

Lascia la moglie Leah e i figli Salomon, Benjamin e Rebecca.

Che la sua memoria sia di benedizione

Addio a Jakov “Bino” Meghnagi, figura centrale della comunità ebraica di Libia

Dr. David Gerbi

Il 7 novembre 2025 è venuto a mancare Jakov Meghnagi, conosciuto da tutti come Bino, una figura centrale nella vita e nella memoria della comunità degli ebrei di Libia.

Una presenza morale e umana

Lo ricordo sin dall'infanzia con affetto profondo: era un parente di secondo grado, ma soprattutto una presenza morale e umana che ha accompagnato con discrezione e fermezza la nostra storia collettiva.

Dalla fuga all'impegno comunitario

Era l'emblema di come si può passare da profughi a protagonisti.

La famiglia Meghnagi ha svolto un ruolo fondamentale per la nostra comunità in Libia, in Italia e in Israele. Portatori di cultura, arte, educazione e sionismo, sono sempre stati un riferimento vivo e generoso.

L'impegno nell'esodo dalla Libia

Bino, insieme ai fratelli David, Mino, Isacco, Simone, al compianto Victor (z.l.) e alla

sorella Miriam, ha incarnato questo spirito di responsabilità e servizio.

Negli anni difficili dell'esodo, quando fummo costretti a lasciare la Libia senza nulla, fu Bino a muoversi con coraggio e lucidità. Insieme alla Joint (American Jewish Joint Distribution Committee) e alla HIAS (Hebrew Immigrant Aid Society) si impegnò affinché i profughi ebrei provenienti dalla Libia ricevessero sostegno concreto nei paesi di accoglienza.

Dignità e rinascita in Italia

Grazie al suo intervento, molte famiglie – tra cui la mia – poterono ricominciare con dignità.

Appena arrivato a Roma, Bino si attivò immediatamente con la Joint, ricevette carta bianca e si occupò dell'accoglienza di oltre un migliaio di profughi nei campi di Napoli, Capua e Latina, includendo feriti e malati.

Organizzò la kasherut, predispose spazi adeguati per

שח 150
למנוי
לשנה!

מבצע מיוחד למנויים חדשים!

הצטרפו אלינו למרכז המורשת של יהודי לוב.
גם תומכים בקהילה וגם נהנים מהטבות!

- קבלת רבעון "לבלוב" - מגזין כרומו
עשיר בכתבות מעניינות + גיליון
מיוחד ליום השואה.
- כניסה חינם למוזיאון לכל מנוי.
- הנחה בסופי שבוע שהמרכז מארגן.

**מבחר מסלולי הצטרפות ליחידים, משפחות,
ישובים ובתי כנסת בטלפון: 035336268**

נימין אלתרמן
באירועים חדשים

בס"ד
מרכז מורשת יהדות לוב
טוב לשמור על קשר (:

